

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra trestního práva

Materiální vazební právo

Material custodial law

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Jana Glogarová

Konzultant rigorózní práce:

prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Březen 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Ostravě dne 3.3.2017

.....

Mgr. Jana Glogarová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své rigorózní práce, prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za odbornou pomoc, cenné rady, připomínky a čas, který mé práci věnoval, jakož i za jeho laskavý přístup a vstřícnost.

Poděkování patří rovněž mé rodině za trpělivost a podporu.

Obsah

Úvod.....	6
1. Vývoj materiálního vazebního práva na našem území	9
1.1 Právní zakotvení institutu vazby do 31. 7. 1950	10
1.2 Právní zakotvení institutu vazby v trestním řádu č. 87/1950 Sb.	13
1.3 Právní zakotvení institutu vazby v trestním řádu č. 64/1956 Sb.	15
1.4 Právní zakotvení institutu vazby v trestním řádu č. 141/1961 Sb.	16
2. Vazba jako institut v procesu trestního řízení	27
2.1 Pojem a definice institutu vazby	27
2.2 Podstatné rysy a principy institutu vazby	28
2.2.1 Pojetí vazby v souladu se zásadou zdrženlivosti a přiměřenosti	29
2.2.2 Vazba jako „ultima ratio“ a subsidiarita vazby	30
2.2.3 Vazba jako zajišťovací institut	30
2.2.4 Vazba jako forma procesní odpovědnosti	31
2.2.5 Fakultativnost vazby	31
2.2.6 Uplatnění proporcionality u vazby	32
2.2.7 Vázanost vazby jen na trestní řízení s výjimkami.....	32
2.2.8 Důkazy prováděné při rozhodování o vazbě.....	33
2.2.9 Zkoumání důvodnosti obvinění před vzetím obviněného do vazby	33
2.2.10 Onemocnění obviněného	33
3. Institut vazby z pohledu práva ústavního a mezinárodního.....	35
3.1 Vymezení osobní svobody dle norem ústavního práva ČR	35
3.2 Mezinárodněprávní rámec institutu vazby	37
3.3 Zákonný rámec institutu vazby v právní úpravě ČR.....	39
4. Materiální vazební právo.....	41
4.1 Materiální předpoklady institutu vazby	41
4.1.1 Podmínka zahájení trestního stíhání	41
4.1.2 Existence důvodů vazby	46
4.1.3 Vazba jako adekvátní zajišťovací opatření.....	47
4.2 Důvody vazby podle ust. § 67 TŘ	47
4.2.1 Důvod vazby podle § 67 písm. a) TŘ – vazba útěková	47
4.2.2 Důvody vazby podle § 67 písm. b) TŘ – vazba koluzní.....	55

4.2.3 Důvody vazby podle ust. § 67 písm. c) TŘ – vazba předstižná	64
4.3 Zpřísněné důvody vazby	67
5. Instituty nahrazující vazbu	75
5.1 Nahrazení vazby zárukou	81
5.2 Nahrazení vazby písemným slibem obviněného	83
5.3 Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka	85
5.4 Nahrazení vazby peněžitou zárukou	87
6. Vazba ve zvláštních případech	93
6.1 Vazba v řízení proti mladistvým	93
6.2 Vazba při uskutečňování právního styku s cizinou	98
6.2.1 Předběžná vazba	99
6.2.2 Vydávací vazba	102
6.2.3 Předběžná a vydávací vazba při vyřizování žádostí a příkazů mezinárodního soudu	104
6.2.4 Předávací vazba	105
6.2.5 Uznávací vazba	106
6.2.6 Vyhošťovací vazba	109
Závěr	113
Použitá literatura	117
Abstrakt	124
Abstract	124
Resumé	125
Klíčová slova	126
Key words	126

ÚVOD

Předkládaná práce zaměřuje svou pozornost na problematiku materiálních znaků institutu vazby, včetně otázek s tímto fenoménem souvisejících, které budou postupně v jednotlivých kapitolách rozebrány, avšak jsou zde okrajově zařazeny i otázky týkající se procesních postupů orgánů činných v trestním řízení či procesních úkonů obviněného pod souhrnným označením formální vazební právo, když právě prostřednictvím těchto postupů se uskutečňuje vazební právo materiální. Předmětem rigorózní práce naopak nebude problematika samotného výkonu vazby jako dalšího tematického okruhu, a to především s ohledem na rozsáhlost matérie samotného materiálního vazebního práva.

Geneze úpravy institutu zadržení a vazby od velmi jednoduché a přehledné až po dnešní úpravu, která je podstatně komplikovanější než v minulosti (a to zejména vlivem změn po roce 1989, které si kladly za cíl upravit tuto problematiku v souladu s mezinárodními závazky a se základními trestněprávními principy), odráží především fakt, že i současná doba, charakterizována jako globalizační, je podstatně komplikovanější, čímž je dána nutnost neopomenout některé z momentů obecných otázek posuzování vazby v rozhodnutích Ústavního soudu ČR či Evropského soudu pro lidská práva. Institut vazby je tak bezpochyby mimořádně citlivým tématem, neboť jeho užitím je závažným způsobem zasahováno do základních lidských práv a svobod jednotlivce. Je tomu tak proto, že je využíván vůči osobám, které dosud nebyly pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu uznány vinnými ze spáchání trestného činu a vztahuje se tedy na ně ústavněprávně garantovaná zásada presumpce nevinny. Vzhledem k jeho závažnosti musí být prioritně státem vytvořena aplikační pravidla použití tohoto institutu vůči garantované svobodě jedince a záruka práv takto vazebně stíhaných osob.

Vazba, která je pokládána za tzv. „nutné zlo“ trestního řízení¹, vytváří z hlediska názorového protichůdnost a odlišný přístup na jedné straně orgánů činných v trestním řízení, které na ni nahlíží jako na nezbytné, byť problematické, opatření směřující k zajištění osoby obviněného pro účely trestního řízení, a na straně druhé

¹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 3.

advokátů, kteří vystupují jako obhájci v trestním řízení a namítají, že vazba je rozhodujícími orgány používána příliš často, a to i ve věcech, kde její aplikace zjevně nebyla na místě. V očích veřejnosti je pak vazba vnímána a hodnocena velmi subjektivně, povětšinou negativně – jako odvěta či obdoba trestu.

I když se mnohdy zdá být tento institut pro orgány činné v trestním řízení nezbytným nástrojem k dosažení účelu trestního řízení, měl by být využíván jen ve výjimečných případech a vždy s patřičným odůvodněním, nikoli tendenčně, neboť obviněný má zcela ztíženou možnost podílet se na vytváření důkazní situace svým osobním opatřováním důkazů. Jedině tak lze dosáhnout zachování „rovnosti zbraní“, jak je tomu v procesu kontradiktorního trestního řízení.

Z hlediska struktury bude rigorózní práce rozdělena do šesti tematických částí. První část práce je věnována historickému vývoji institutu vazby a jeho právní úpravě v různých dějinných etapách na území českých zemí, v nichž se projevil vývoj společnosti, společensko-ideologické či politické změny, poplatné danému časovému období, které pozitivně či negativně ovlivnily vývoj celého právního systému i samotného institutu vazby či omezení osobní svobody jednotlivce v rámci trestního řízení. Druhá část práce nabízí vymezení institutu vazby z pohledu trestního práva a současně v jednotlivých podkapitolách rozpracovává zásady užití institutu vazby.

Třetí část rigorózní práce pojednává o vazbě z hlediska práva ústavního a mezinárodního. Příslušnou úpravu aspektů souvisejících s vazebním stíháním nalezneme zejména v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. Z ústavněprávního hlediska nelze opominout Ústavu České republiky (zákon č. 1/1993 Sb.) a Listinu základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.). Čl. 8 Listiny základních práv a svobod vztahující se k omezení osobní svobody dále odkazuje na zákon, který konkretizuje podmínky vazebního stíhání; tímto zákonem je trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb.). Kapitola třetí je pak ukončena výčtem vnitrostátních právních předpisů vztahujících se k vazbě.

Kapitola čtvrtá se věnuje materiálním předpokladům vazby – tedy podmínkám, které musí být splněny, aby určitá osoba mohla být vzata do vazby. V této souvislosti jsou rozebrány důvody vazby ve smyslu ust. § 67 trestního řádu – tedy vazba útěková, koluzní a předstižná a také zpřísněné důvody vazby ve smyslu ust. § 68 trestního řádu.

Pátá kapitola podrobně rozpracovává instituty nahrazující vazební stíhání a podmínky jejich uplatnění – a to jak ve vztahu k dospělému obviněnému, tak k osobě mladistvého obviněného, v jehož případě rozeznáváme kromě institutů uvedených v trestním řádu také umístění v péči důvěryhodné osoby.

Kapitola šestá se zabývá zvláštními případy vazby, kdy důraz je dán na vazbu v řízení proti mladistvým a vazbu při uskutečňování právního styku s cizinou. Pozornost zde bude věnována jednotlivým druhům vazeb jak podle zákona o mezinárodní justiční spolupráci, tak vazbě vyhošťovací podle trestního řádu.

Pro zpracování rigorózní práce byla využita jak odborná literatura, tak i bohatá judikatura soudů týkající se především problematiky vazby; v neposlední řadě bylo čerpáno z legislativy. Z právních předpisů bylo čerpáno převážně ze zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a to jak v jeho aktuálním znění, tak i z jednotlivých novel přinášejících leckdy podstatné změny jednotlivých institutů včetně srovnání s předchozí právní úpravou. Co se týče stěžejních pramenů odborné literatury, pak pro mou práci byla zcela zásadním pramenem publikace JUDr. Miroslava Růžičky a JUDr. Jany Zezulové, Ph. D., *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, která poskytuje komplexní pohled na institut vazby z hlediska zákonné úpravy, a to včetně bohaté judikatury. Dalším důležitým pramenem byla publikace JUDr. Václava Mandáka, Csc. s názvem *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*, ač již staršího data vydání, přesto stále i po provedených novelizacích velice přínosná. Institut vazby je ovšem zmiňován v mnoha dalších pramenech, z nichž jsem rovněž v rámci své práce čerpala, a to včetně článků publikovaných v odborných časopisech obsahujících často zajímavé podněty a různé úhly pohledu na jednotlivé otázky týkající se vazby. Také judikatura je velmi bohatá na rozhodnutí zabývající se problematikou vazebního práva, a to jak judikatura tuzemská, tak i judikatura Evropského soudu pro lidská práva. Stejně tak jsem čerpala z internetových odkazů, právních serverů a webů.

Rigorózní práce je zpracována podle právní úpravy k únoru 2017.

1. Vývoj materiálního vazebního práva na našem území

Úprava trestního procesu se na území bývalého Československa vyznačovala až do první poloviny 20. století značnou složitostí a roztržitostí právních předpisů. V českých zemích platil převzatý rakouský trestní řád č. 119/1873 ř. z., na Slovensku (a také na Podkarpatské Rusi) platil bývalý uherský zákon č. XXXIII/1896, o soudním trestním řádu. Oblast vojenské justice byla dále upravena dvěma obsahově totožnými vojenskými trestními řády z roku 1912 (v českých zemích to byl zákon č. 130 pro společnou brannou moc a zákon č. 131 pro zemskou obranu). Oba tyto vojenské trestní řády byly po vzniku Československé republiky převzaty, sloučeny a za rozhodný byl vyhlášen text vojenského trestního řádu č. 131 pro zemskou obranu. Toto období bývá pro nejednotnost právní úpravy označováno jako tzv. právní trialismus. Do výčtu výše uvedených právních předpisů je však třeba také zahrnout zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží, který platil jak v českých zemích, tak na Slovensku a Podkarpatské Ukrajině, a uplatnil se na osoby starší 14 let a mladší 18 let (podle ust. § 2 citovaného zákona byly osoby spadající do této věkové kategorie označeny jako „mladiství“).

V letech následujících po druhé světové válce bylo započato s rekodifikací trestního práva a výsledkem bylo vydání jak nového trestního zákona (zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon), tak nového trestního řádu – zákona č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním, který nahradil trestní řád z roku 1873 platný na území Čech, Moravy a Slezska, uherský trestní řád z roku 1896 platný na území Slovenska a vojenské trestní řády, čímž došlo ke sjednocení úpravy trestního řízení.

Krátce poté byla zahájena příprava nového trestního řádu – zákona č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním. Tento trestní řád byl oproti trestnímu řádu z r. 1950 vnímán jako značný pokrok směrem k posílení zákonnosti v trestním řízení, čímž bylo docíleno zejména novou úpravou přípravného řízení, předběžného projednání obžaloby a odvolacího řízení, jakož i přenesením výkonu rozhodnutí z prokurátora na soudy.

Počínaje 1. lednem 1962 se trestněprocesní vztahy – tedy vztahy mezi orgány činnými v trestním řízení a osobou, proti níž se vede trestní stíhání – začaly řídit zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*trestní řád*“ nebo „*TR*“). Přestože byl tento kodex nesčetněkrát novelizován,

zejména v souvislosti s polistopadovými změnami a přijetím Ústavy České republiky (dále také jen „*Ústava*“) a Listiny základních práv a svobod (dále také jen „*Listina*“), je účinný dodnes, a to navzdory skutečnosti, že přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, byla završena rekodifikace trestního práva hmotného. Z úst odborné veřejnosti tak stále častěji zaznívá názor o neefektivnosti této „polovičaté“ rekodifikace, neboť trestní právo hmotné se uplatňuje prostřednictvím trestního práva procesního. Současně je zmiňováno, že stávající podoba trestního řízení neodpovídá potřebám trestního procesu počátku 21. století. Z tohoto důvodu probíhají nyní rekodifikační práce na novém trestněprocesním kodexu, který by měl organicky navazovat na nový trestní zákoník z r. 2009. Podle dokumentu *Východiska a principy nového trestního řádu*², „*se návrh rekodifikace trestního práva procesního zaměřuje na takovou právní úpravu postupu orgánů činných v trestním řízení, aby v průběhu trestního řízení byl urychleně zjištěn pachatel trestného činu, byla proti němu uplatněna v přiměřeném rozsahu a v souladu s právy a svobodami zaručenými Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, všechna nezbytná opatření směřující k vyvození trestní odpovědnosti vůči němu, a zároveň aby byla poskytnuta náležitá ochrana právům poškozeného, zejména nezletilého*“.

Za povšimnutí stojí, že materiální vazební právo, čímž se rozumí souhrn *hmotněprávních* předpokladů vazby, které tvoří především zákonem vymezené důvody vazby, historicky bylo a je inkorporováno do trestněprocesních předpisů. M. Růžička a J. Zezulová³ tento na první pohled možný nesoulad vysvětlují tak, že vztah mezi trestním právem procesním a trestním právem hmotným není tak striktně vymezen jako např. u občanského práva hmotného a občanského práva procesního a není vyloučena ani vzájemná prostupnost norem procesních a hmotněprávních v rámci kodexu ať už hmotného práva, nebo práva procesního.

1.1 Právní zakotvení institutu vazby do 31. 7. 1950

Vazba jako zajišťovací institut byla upravena v ust. § 180 zákona č. 119/1873 Z. ř., jímž se zavádí nový řád soudu trestního (dále jen „*trestní řád z roku 1873*“).

² Východiska a principy nového trestního řádu. Dostupné na: <http://hlidacipes.org/wp-content/uploads/2016/03/Trestn%C3%AD-%C5%99%C3%A1d-v%C3%BDchodiska-a-principy.pdf> [cit. 16. 8. 2016].

³ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 382.

V tomto pojetí se jednalo o tzv. vazbu vyšetřovací, která nebyla omezena pouze na tzv. přípravné řízení, ale mohla trvat i v následujících stádiích trestního řízení, a to až do počátku výkonu trestu. Prvním předpokladem pro vzetí osoby do vyšetřovací vazby bylo, že se muselo jednat o obviněného. Obviněným byl ve smyslu ust. § 38 trestního řádu z roku 1873 ten, kdo byl v podezření z trestného činu, a to od chvíle, kdy byla na něj podána obžaloba nebo návrh na zahájení přípravného vyšetřování. V úvahu bylo třeba vzít také skutečnost, že ustanovení vztahující se podle své povahy na obviněného nebyly omezeny na přípravné vyšetřování a mohlo se jich použít také na obžalovaného (ten, proti němuž bylo zahájeno hlavní přelíčení) a na toho, kdo byl jako podezřelý z trestného činu vyslechnut nebo k výslechu obeslán nebo vzat do vězení nebo do vazby.

Dalším předpokladem pro vzetí osoby – obviněného – do vazby byla skutečnost, že byl podezřelý ze spáchání přečinu nebo zločinu i po svém výslechu vyšetřujícím soudcem. Hmotněprávní úprava trestního práva (trestní zákon č. 117/1852 Z. ř.) vycházela z tripartice soudně trestných činů – přečiny, zločiny a přestupky. Typově nejzávažnější kategorií trestných činů byly zločiny. Oproti dnešní úpravě bylo stanoveno, že obviněný se vezme (obligatorně) do vazby případě, že se vedlo trestní řízení o zločinu, za nějž bylo možno podle zákona uložit trest smrti nebo trest odnětí svobody ve výměře nejméně 10 let. Skutečnost, že obviněný zůstal podezřelý i po svém výslechu vyšetřujícím soudcem, odlišovala institut vyšetřovací vazby od institutu tzv. prozatímního zajištění. Dalším rozdílem bylo, že vyšetřovací vazbu nebylo možno uvalit v případech přistižení při činu. Účelem prozatímního zajištění bylo zprostředkování dodání osoby soudu a výslech, jeho trvání proto bylo časově omezeno.⁴

V neposlední řadě byla pro vzetí obviněného do vazby vyžadována existence některého z důvodů vazby. Ustanovení § 175 bod č. 2., 3., 4. trestního řádu z roku 1873 vymezovalo vazební důvody následovně:

- činil-li přípravy k útěku anebo je-li podezřelý z útěku pro obavu, že mu hrozí velký trest, pro potulný způsob života anebo proto, že je nezjištěného pobytu, bez stálého bydliště anebo z jiných závažných důvodů,

⁴ Tamtéž, s. 123–129.

- působil-li na svědky, znalce nebo jiné osoby ve věci zúčastněné, aby překážel zjištění pravdy nebo jinak usiloval o ztížení trestního řízení mařením nebo ukrýváním stop trestného činu, nebo když zvláštní okolnosti odůvodňují obavu, že by tak učinil,
- odůvodňovaly-li zvláštní okolnosti obavu, že obviněný bude dokonatý čin opakovat nebo že provede čin, o němž se pokoušel nebo jímž hrozil.

Pro přestupek mohla být vyšetřovací vazba uvalena pouze tehdy, pokud byl dán vazební důvod podle ust. § 175 bodu č. 2. a 3. trestního řádu z roku 1873, tedy důvod vazby koluzní nebo útěkové. Na rozdíl od situace, kdy bylo dáno podezření pro přečin nebo zločin, se v tomto případě nevyžadovalo, aby bylo zavedeno nebo alespoň navrženo přípravné vyšetřování. Rozhodnutí samosoudce o vzetí do vazby pro přečin vyžadovalo schválení přednosta okresního soudu, nehrozilo-li nebezpečí z prodlení.⁵ O vzetí do vazby pro přečin nebo zločin rozhodoval vyšetřující soudce.

Tento zákon tedy, stejně jako aktuálně účinná právní úprava, rozeznával tři vazební důvody – důvod vazby útěkové, předstižné a koluzní. Nesporně zajímavým je fakt, že nebyla stanovena nejvyšší přípustná doba trvání vazby⁶. To kladlo na veškeré orgány činné v trestním řízení povinnost působit tak, aby vazba trvala pokud možno co nejkratší dobu. Vyšetřovací vazba, jakož i prozatímní zajištění, musely být zrušeny, jakmile pominuly jejich důvody.⁷ S tím souvisí i úprava institutů, jejichž prostřednictvím bylo možno se vazbě vyhnout nebo být z vazby propuštěn za splnění zákonem stanovených podmínek. Stejně jako dnešní právní úprava rozeznával trestní řád z roku 1873 nahrazení vazby slibem nebo kaucí⁸. Slib obsahoval prohlášení obviněného, že se až do právoplatného skončení trestního řízení bez souhlasu vyšetřujícího soudce nevzdálí z místa svého pobytu, že se nebude skrývat ani nebude vyšetřování mařit. Porušení tohoto slibu mělo za následek opětovné uvalení vyšetřovací vazby na obviněného (srov. ust. § 191 trestního řádu z roku 1873). Kauce neboli záruka mohla být akceptována jako náhrada útěkové

⁵ Tamtéž, s. 129.

⁶ Výjimku tvořila pouze vazba koluzní, která nesměla trvat zpravidla déle než dva měsíce, přičemž zákon současně stanovil podmínky, pro něž mohla být tato vazba prodloužena; i přes to však mohla trvat maximálně tři měsíce od zatčení obviněného.

⁷ Srov. Nařízení Ministerstva spravedlnosti ze dne 12. prosince 1900.

⁸ Úprava kauce byla zrušena zákonem č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, a to s účinností od 1. 2. 1949.

vazby v případě, že se nejednalo o zločin, za nějž bylo možno podle zákona uložit trest smrti nebo nejméně pět let odnětí svobody. Maximální ani minimální výše kauce nebyla stanovena, určovala ji radní komora jakožto orgán nadřízený vyšetřujícímu soudci. Zvláštností oproti dnešní úpravě bylo, že kauce mohla být složena kromě hotovosti také např. ve formě cenných papírů, hypotéky nebo rukojmí (srov. ust. § 193 trestního řádu z roku 1873). Při stanovení výše kauce za současného propuštění obviněného na svobodu nebo ponechání obviněného na svobodě bylo současně přihlíženo k následkům trestného činu, osobním poměrům obviněného a k majetku toho, kdo skládal kauci. Současně bylo vyžadováno složení slibu dle ust. § 191 trestního řádu z roku 1873. V případě, že se obviněný pokusil po propuštění z vazby na svobodu utéci, nebo vzdálil-li se bez dovolení ze svého bydliště, musel být zatčen a kauce propadla státu. O propuštění z vazby mohl vyšetřující soudce rozhodnout pouze se souhlasem státního zástupce, nešlo-li o důvod vazby koluzní. Pokud státní zástupce souhlas dát odmítl, rozhodovala radní komora.

1.2 Právní zakotvení institutu vazby v trestním řádu č. 87/1950 Sb.

S účinností zákona č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „*trestní řád z roku 1950*“) získalo na významu přípravné řízení. J. Musil a kolektiv⁹ k tomuto uvádí, že mnoho formálně deklarovaných práv či procesních záruk majících navodit zdání demokracie zůstalo pouze na papíře, když práva obviněného byla okleštěna a postavení obhájce zeslabeno. Názorným příkladem bylo ust. 93 trestního řádu z roku 1950, které stanovilo, že „*na počátku výslechu označí prokurátor obviněnému trestný čin, ze kterého je obviněn. Vyzve ho, aby se k obvinění podrobně vyjádřil, zejména aby souvisle vylíčil skutečnosti, které jsou předmětem obvinění, aby uvedl okolnosti, které zeslabují nebo vyvracejí podezření vůči němu, a aby nabídl důkazy o nich. Zároveň obviněného upozorní na polehčující okolnost doznání.*“ Vyšlo-li během výslechu obviněného najevo, že by mohl být dán některý z důvodů vazby, byl samotný prokurátor oprávněn rozhodnout v přípravném řízení o vzetí obviněného do vazby. Prokurátor byl k rozhodování o vzetí do vazby oprávněn rovněž v případě osoby

⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 29.

zatčené a zadržené. Ingerence soudu byla vyloučena rovněž při rozhodování o stížnosti proti vzetí do vazby, neboť toto oprávnění náleželo nadřízenému prokurátorovi.

Důvody vazby byly zakotveny v ust. § 96 trestního řádu z roku 1950. Obligatorně byl obviněný vzat do vazby, pokud byl podezřelý ze spáchání trestného činu, na který zákon stanovil trest smrti, trest odnětí svobody na doživotí nebo trest dočasného odnětí svobody, jehož dolní hranice činila nejméně 10 let. Jak je patrné, pro vzetí do vazby postačovalo pouhé podezření ze spáchání shora uvedených trestných činů, aniž by bylo vyžadováno jiné nežádoucí chování obviněného nebo dokonce obava z takového chování, např. působení na svědky, nebo obava z útěku.

Ve smyslu ust. § 96 odst. 2 trestního řádu z roku 1950 mohl být obviněný vzat do vazby, pokud byly dány skutečnosti odůvodňující obavu:

- a) *že uprchne, zejména proto, že nelze ihned zjistit jeho totožnost nebo bydliště, nebo pro vysoký trest, který ho podle očekávání postihne,*
- b) *že bude působit na svědky nebo spoluobviněné anebo že bude jinak mařit objasnění skutečností závažných pro trestní řízení, nebo*
- c) *že se znovu dopustí trestného činu, který spáchal, nebo že dokoná trestný čin, o který se pokusil, anebo že vykoná trestný čin, kterým vyhrožoval.*

Institutem, který stávající právní úprava nerozeznává, je upuštění od vazby, přestože je dán některý z vazebních důvodů dle ust. § 96 odst. 2 trestního řádu z roku 1950. Bylo tak možno učinit za branné pohotovosti státu u obviněného, který byl povolán k vojenské činné službě, k zvláštní službě nebo k osobním úkonům pro potřeby branné moci. Podezření se však muselo týkat trestného činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let (srov. ust. § 103 trestního řádu z roku 1950).

Zákon neobsahoval žádné ustanovení o délce trvání vazby, ani o způsobu, jakým se mělo rozhodovat o jejím prodloužení. Rovněž instituty, jimiž mohlo dojít k nahrazení vazby, nebyly zákonem upraveny; ust. § 102 trestního řádu z roku 1950 pouze zakotvilo, že v případech, kdy nebude obviněný vzat prokurátorem do vazby, nebo bude z vazby propuštěn, může mu být uloženo omezení ohledně místa pobytu nebo povinnost neprodleně hlásit změnu pobytu.

1.3 Právní zakotvení institutu vazby v trestním řádu č. 64/1956 Sb.

Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „*trestní řád z roku 1956*“) znamenal významný pokrok směrem k postupnému zakotvení jednotlivých komponentů práva na spravedlivý proces. Cílem trestního řádu bylo podle důvodové zprávy mimo jiné důsledné uplatnění presumpce neviny v trestním řízení, zlepšení výchovné úlohy všech orgánů činných v trestním řízení a zajištění vzájemné prověrky práce orgánů bezpečnosti, prokuratury a soudů.

Trestní řád z roku 1956 zavedl institut tzv. prozatímní vazby, o níž mohly rozhodnout vyšetřovací orgány se souhlasem prokurátora u osoby, která byla na základě zjištěných skutečností podezřelá ze spáchání trestného činu, byl dán některý z důvodů vazby a současně věc nesnesla odkladu. Tyto podmínky musely být dány kumulativně, přičemž věc nesnesla odkladu, jestliže zájem vyšetřování vyžadoval provedení neodkladného zajištění osoby pachatele. Osobu vzatou do prozatímní vazby musely vyšetřovací orgány nejpozději do 48 hodin odevzdat prokurátoru nebo propustit na svobodu. K propuštění na svobodu mohlo dojít i po přijetí prohlášení obviněného, že se na vyzvání dostaví k soudu, prokurátoru nebo vyšetřovacímu orgánu a že ihned ohlásí každou změnu svého pobytu. Prokurátor přezkoumával zákonnost a odůvodněnost vzetí do prozatímní vazby a v případě nesouhlasu s postupem vyšetřovacího orgánu dal příkaz k propuštění osoby z prozatímní vazby.

Další významnou změnou, kterou tento trestní řád přinesl v oblasti vazebního práva, bylo zrušení vazby obligatorní. O tom, zda má být obviněný vzat do vazby, se rozhodovalo podle okolností daného případu. Samotné důvody vazby byly zakotveny v ust. § 79 trestního řádu z roku 1956 a jednalo se o důvod vazby útěkové, koluzní a předstížené tak, jako v předchozích právních úpravách. Ustanovení § 80 trestního řádu z roku 1956 umožňovalo vzít do vazby pouze osobu, proti níž bylo vneseno obvinění. O vzetí do vazby rozhodoval v řízení po podání obžaloby soud a v řízení přípravném prokurátor. Lhůta pro rozhodování o vazbě byla stanovena na 48 hodin od dodání osoby zatčené, vzaté do prozatímní vazby nebo zadržené, a to vždy po jejich předchozím výslechu. Nově měli být o vzetí obviněného do vazby

vyrozumění rodinní příslušníci obviněného nebo jeho zaměstnavatel, nebyli-li již vyrozumění o zatčení nebo prozatímní vazbě.

Zákon také zavedl maximální lhůty trvání vazby. Vazba mohla v přípravném řízení trvat dva měsíce, přičemž, pokud se nejednalo o důvod vazby koluzní, mohla být generálním prokurátorem prodloužena nejdéle o jeden měsíc. Prokurátor a soud byli povinni zkoumat v každém období trestního stíhání, zda důvody vazby ještě trvají. Pominul-li důvod vazby, musel být obviněný ihned propuštěn na svobodu (srov. ust. § 82 trestního řádu z roku 1956). Přezkoumání důvodnosti vazby probíhalo z úřední povinnosti.

Za institut nahrazující vazbu odpovídající písemnému slibu dle stávající právní úpravy je možno označit prohlášení ve smyslu ust. § 83 trestního řádu z roku 1956. Podmínky citovaného ustanovení bylo možno uplatnit toliko v případě vazby útěkové.

1.4 Právní zakotvení institutu vazby v trestním řádu č. 141/1961 Sb.

Trestní řád z roku 1961 setrval na systematicke trestního řádu z roku 1956. K jeho přijetí došlo vlivem politických změn, které byly provázeny přijetím nového ústavního zákona č. 100/1960 Sb., jenž měl kodifikovat tehdejší socialistický režim.

Vazba zůstala i nadále fakultativní, obligatorní vazbu tento trestní řád neupravoval. Důvody vazby se neodchýlily od předchozí právní úpravy a byly ust. § 67 trestního řádu definovány následovně:

Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jsou-li tu skutečnosti, které odůvodňují obavu,

a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště nebo zaměstnání anebo hrozí-li mu vysoký trest,

b) že bude působit na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo

c) že bude pokračovat v trestné činnosti, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

Shora citované ustanovení bylo stěžejní pro posouzení soudu nebo v přípravném řízení prokurátora, zda vzít obviněného do vazby. Vzít do vazby bylo možno toliko osobu, proti které bylo vzneseno obvinění ve smyslu ust. § 165 trestního řádu v původním znění. Vazba mohla trvat nejvýše dva měsíce, nadřízený prokurátor ji mohl prodloužit o jeden měsíc. Na delší dobu mohla být vazba prodloužena jen generálním prokurátorem, nicméně nejvyšší přípustná délka trvání vazby nebyla stanovena.

Dikce ustanovení vztahujících se k úpravě vazebního práva byla v průběhu času, a zejména v souvislosti se změnou politické situace v roce 1989, mnohokrát obměňována. Pozornost zákonodárce zaměstnávaly zejména ustanovení upravující délku trvání vazby, rozhodování o vazbě a opatření, které mohou vazbu nahradit. V dalším výkladu se zaměřím na změny týkající se materiálního vazebního práva.

Novelou č. 178/1990 Sb. došlo hned ke dvěma obměnám dikce ustanovení § 67 trestního řádu, a to jednak v návěti, kde před slovo „*skutečnosti*“ bylo přidáno slovo „*konkrétní*“, aby tak bylo zdůrazněno, že se musí jednat o okolnosti, jež se opírají o příslušná zjištění orgánů činných v trestním řízení, ne pouze o jakési domněnky či dohady.¹⁰ Dále bylo v písm. a) citovaného ustanovení vypuštěno slovo „*zaměstnání*“, takže předmětné ustanovení znělo, že obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jsou-li tu konkrétní skutečnosti, které odůvodňují obavu,

a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest, (...).

Novela č. 152/1995 Sb. změnila dikci ust. § 67 písm. b) a písm. c) trestního řádu. U vazby koluzní bylo doplněno, že musela být dána obava, že obviněný bude působit na „*soudem dosud nevyslechnuté*“ svědky nebo spoluobviněné. U vazby předstízně pak byla vyžadována obava, že obviněný bude pokračovat v trestné činnosti, „*pro níž je stíhán*“, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

¹⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 187.

Novela č. 166/1998 Sb. formulovala koluzní důvod vazby tak, že nadále se vyžadovala odůvodněná obava, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné. Touto novelou byl také vložen nový odstavec do ustanovení § 67 trestního řádu, a to že *„soud mohl v přípravném řízení rozhodnout o vzetí obviněného do vazby jen tehdy, jestliže byl dán některý z důvodů vazby a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčovaly tomu, že skutek, pro který bylo sděleno obvinění, byl spáchán, měl všechny znaky trestného činu, a byly zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný.“*

Četné novelizace trestního řádu ovlivnily také dobu trvání vazby. Novela trestního řádu provedená **zákonem č. 159/1989 Sb.** stanovila, že vazba v přípravném řízení může trvat vždy jen nezbytně nutnou dobu. Nadřízený prokurátor byl oprávněn prodlužovat tuto vazbu vždy o jeden měsíc, maximálně však na jeden rok, pokud hrozilo nebezpečí, že by propuštěním na svobodu mohlo být zmařeno nebo ztíženo dosažení účelu trestního řízení. Po vypršení této doby musel být obviněný z vazby propuštěn na svobodu. Celková vazba v trestním řízení nesměla přesáhnout horní hranici trestní sazby odnětí svobody stanovené na čin, pro který byl obviněný ve vazbě, jinak musel být obviněný propuštěn na svobodu.

Další úpravu trvání vazby, pokud jde o řízení před soudem, učinila **novela č. 303/1990 Sb.**, kdy vazba mohla trvat nejvýše jeden rok. V řízení o taxativně vyjmenovaných trestných činech však mohla vazba trvat v řízení před soudem takovou dobu, aby spolu s dobou trvání vazby v přípravném řízení nepřesáhla dva roky. Byl-li takový obviněný vzat do vazby až v řízení před soudem, mohla trvat nejvýše dva roky. Nebylo-li v těchto lhůtách trestní řízení skončeno, musel být obviněný propuštěn na svobodu.

Za významnou lze považovat novelizaci provedenou **zákonem č. 558/1991 Sb.**, jejímž účelem bylo uvedení trestního řádu do souladu s Listinou základních práv a svobod. Nejdůležitější změnou, kterou Listina přinesla do oblasti trestního řízení, bylo svěřením rozhodování o nejdůležitějších základních lidských právech a svobodách, pokud má z důležitých důvodů dojít v trestním řízení k jejich omezení, a to i ve stádiu přípravného řízení, do působnosti soudu. Tato změna se dotkla zejména rozhodnutí o omezení osobní svobody a omezení nedotknutelnosti obydlí v souvislosti se

spácháním trestného činu.¹¹ Novela tedy přenesla rozhodování o vzetí do vazby z prokurátora na soudce a vazbu v přípravném řízení prodlužoval soudce na návrh prokurátora. Trvání vazby v přípravném řízení nesmělo přesáhnout dva měsíce, tato doba mohla být prodloužena nejvýše na šest měsíců. Vazba v přípravném řízení však nesměla přesáhnout jeden rok. Stejná lhůta byla stanovena pro trvání vazby v řízení před soudem. Všechny orgány činné v trestním řízení byly povinny zkoumat v každém období trestního stíhání, zda důvody vazby ještě trvají.

Zcela nově stanovila dobu trvání vazby **novela č. 292/1993 Sb.** Vazba v řízení před soudem spolu s vazbou v přípravném řízení nesměla trvat déle než dva roky. Pokud nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním obviněného na svobodu hrozilo, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního řízení, mohl o dalším trvání vazby na nezbytně nutnou dobu rozhodnout nejvyšší soud. Maximální délka trvání vazby po prodloužení mohla činit nanejvýš tři roky, u zvláště závažných trestných činů¹² nejvýše čtyři roky. Novelizace znění ustanovení o trvání vazby byla přínosem zejména z toho důvodu, že dřívější právní úprava umožňovala v mimořádných případech prodloužení vazby až na „nezbytně nutnou dobu“, což bylo označení krajně neurčité a nekonkrétní, které jen stěží splňovalo požadavek čl. 8 odst. 5 Listiny základních práv a svobod, aby obviněný byl ve vazbě na dobu stanovenou zákonem.¹³ Jak k tomu J. Jelínek¹⁴ trefně poznamenal, zákonodárce správně odmítl model právní úpravy trvání vazby obsažený ve vládním návrhu novely, podle kterého vazba neměla přesáhnout polovinu sazby trestu odnětí svobody nejpřísněji trestného činu, pro který byl obviněný stíhán. Lze si jen těžko představit, jak by se maximální doba trvání vazby určovala u doživotního trestu odnětí svobody. Jisté je, že takovou formulaci by nebylo možno ani zdaleka považovat za respektování principu presumpce nevin.

Co se týče institutů nahrazujících vazbu, pak původní znění trestního řádu z roku 1961 umožňovalo nahrazení vazby pouze dvěma opatřeními – jednak zárukou za další chování obviněného, kterou musela nabídnout organizace uvedená v § 4 odst.

¹¹ JELÍNEK, J. *K novelizaci trestního řádu 1991*. Československá kriminalistika, 1992, č. 2, s. 148.

¹² Ve smyslu ust. § 41 odst. 2 trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb.) jsou zvláště závažnými trestnými činy trestné činy uvedené v § 62 a ty úmyslné trestné činy, na něž tento zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let.

¹³ JELÍNEK, J. *Novelizace trestního řádu v roce 1993 (dokončení)*. Bulletin advokacie, 1994, č. 3, s. 25.

¹⁴ Tamtéž.

1 původní úpravy¹⁵, a která byla způsobilá nahradit vazbu v případě existence vazebního důvodu podle § 67 písm. a) a c) trestního řádu, a jednak v případě existence důvodu dle § 67 písm. a) trestního řádu mohl orgán rozhodující o vazbě přijmout písemný slib obviněného.

Novela provedená **zákonem č. 178/1990 Sb.** rozšířila možnosti nahrazení vazby, když jednak nahradila pojem „*společenská organizace*“ pojmem „*zájmové sdružení občanů*“, jednak umožnila nahradit vazbu písemným slibem i v případě důvodu vazby uvedené v § 67 písm. c) trestního řádu. Zároveň tato novela obnovila institut majetkové záruky, tedy možnost v případě existence důvodu vazby dle § 67 písm. a) trestního řádu tuto nahradit složením majetkové záruky ve formě peněz nebo volně směnitelných cenných papírů v hodnotě 10.000 až 1.000.000 Kčs a soud nebo prokurátor v přípravném řízení ji považovali vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu za dostatečnou a přijali ji.

Novelou trestního řádu č. 558/1991 Sb. byl nahrazen pojem majetková záruka pojmem „*peněžitá záruka*“ a zároveň byla přenesena pravomoc rozhodování o jejím přijetí v přípravném řízení z prokurátora na soudce. Výše peněžité záruky zůstala shodná, tato doznala změny až **novelou č. 292/1993 Sb.**, kdy byl zrušen její horní limit (dříve milion korun) tak, aby bylo možno peněžitou záruku stanovit vždy v souladu s hledisky důležitými pro její výměru. Dolní hranice (10.000 Kč) zůstala nezměněna. Zároveň byl důsledněji upraven postup při přijetí nabídky peněžité záruky tak, aby nedocházelo k případům, že obviněný nejprve učiní nabídku peněžité záruky, složí příslušnou peněžitou záruku a soud poté rozhodne, že přijímá peněžitou záruku ve zcela odlišné výši.¹⁶ Novelizované znění ust. § 73a odst. 1 věta první trestního řádu tak dostalo následující podobu: „*Je-li dán důvod vazby uvedený v ust. § 67 písm. a) nebo c), může soud a v přípravném řízení soudce ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit na svobodu též tehdy, jestliže přijme složenou peněžitou záruku, jejíž výši určil.*“

¹⁵ Základní organizace Revolučního odborového hnutí a Československého svazu mládeže působící na pracovišti obviněného a jednotné zemědělské družstvo, jehož byl obviněný členem.

¹⁶ JELÍNEK, J. *Novelizace trestního řádu v roce 1993 (dokončení)*. Bulletin advokacie, 1994, č. 3. s. 25.

Největších změn ovšem institut vazby doznal prostřednictvím novely trestního řádu provedené **zákonem č. 265/2001 Sb.** (tzv. velká novela).¹⁷ Potřebu změn vyvolal nevyhovující stav vazební praxe, především vysoký počet vazebně stíhaných osob a neakceptovatelně dlouhá průměrná délka vazby. V této souvislosti je zajímavé poukázat na překvapivé zjištění, které bylo prezentováno v odborné literatuře¹⁸, kdy při zkoumání skladby obviněných, kteří byli vazebně stíháni, většinu osob ve vazbě nepředstavovali obvinění z nejzávažnějších trestných činů, ale právě naopak – ti, kteří byli stíháni pro trestné činy, za něž bylo možno uložit nejmírnější tresty odnětí svobody (největší skupinu z nich tvořili zcela paradoxně obvinění z trestných činů, za které bylo možno uložit trest odnětí svobody nepřevyšující dva roky). Přestože soudobá právní úprava explicitně nevyjadřovala souvislost mezi závažností trestného činu, který byl předmětem řízení, a přípustností uvalení vazby, bylo zřejmé, že k tak výraznému zásahu do osobní svobody člověka, jaký vazba představuje, lze přistoupit jen ve výjimečně v odůvodněných případech. Uvedená problematika tedy byla řešena právě zmíněnou novelou, zároveň s dalšími atributy jako např. náhrada vazby a způsoby rozhodování o vazbě. Hlavním účelem novely bylo v oblasti vazebního práva docílit v souladu s mezinárodními trendy omezení počtu vazebně stíhaných osob, zejména pro méně závažné trestné činy, jakož i výrazně snížit počet osob, které setrvávají ve vazbě po delší dobu.

Novela především zrychlila postup všech orgánů činných v trestním řízení ve vazebních věcech, s cílem zakotvit dobu trvání vazby jen na dobu nezbytně nutnou, kdy trvají důvody vazby dle § 67 trestního řádu, čemuž odpovídá úprava rozhodování o dalším trvání vazby a maximálních limitů vazby. Trvání koluzní vazby bylo omezeno na maximální dobu tří měsíců. Taktéž byly podstatně zkráceny maximální délky trvání vazby, přičemž došlo k rozdělení celkové délky vazby na jednu třetinu v přípravném řízení a dvě třetiny v řízení před soudem. Změnilo se rozhodování o prodlužování vazby, které novela nahradila pravidelným přezkoumáváním a rozhodováním o trvání vazby, kdy tato působnost byla v přípravném řízení svěřena státnímu zástupci, jehož role byla posílena i tím, že mu byla nově dána pravomoc rozhodovat o přijetí opatření nahrazujících vazbu. Bylo zakotveno, že ve zkráceném

¹⁷ Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, trestní řád, nabyt účinnosti dne 1. 1. 2002.

¹⁸ KRÁL, V. *K nové právní úpravě vazebního řízení*. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, s. 69.

přípravném řízení a v navazujícím zjednodušeném řízení má být vazba výjimečným opatřením.

Dále byla zásadním způsobem omezena možnost vzít do vazby obviněného u tzv. bagatelní kriminality, tedy u úmyslných trestných činů, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro trestné činy spáchané z nedbalosti, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Současně byly formulovány překážky vzetí do vazby, ale i zpřísněné důvody vazby.

Novela významně modifikovala důvody vazby, pro které lze obviněného vzít do vazby a ve vazbě jej držet. Byly ovlivněny zásadou zdrženlivosti a přiměřenosti, která byla touto novelizací poprvé upravena, za účelem omezení užití institutu vazby jen na nezbytné případy¹⁹. Stávající podmínka subsidiárního použití vazby ve vztahu k jiným opatřením, která se do té doby uplatňovala pouze v řízení proti mladistvým, tak byla rozšířena na všechny případy.²⁰ V souvislosti s požadavkem na subsidiární užití vazby byly nově upraveny podmínky nahrazení vazby zárukou a slibem, peněžitou zárukou a nově byl výčet institutů nahrazujících vazbu rozšířen též o dohled vykonávaný probačním úředníkem. V neposlední řadě novela zakotvila lhůtu pěti dnů od doručení žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu státnímu zástupci pro předložení soudu a stejnou lhůtu stanovila pro rozhodnutí soudu.

Přesto, že tato novela přispěla v některých ohledech k cílům proklamovaným v důvodové zprávě k vládnímu návrhu této novely (došlo např. k posílení významu stadia řízení před soudem na úkor přípravného řízení nebo k posílení postavení státního zástupce při výkonu dozoru v přípravném řízení a při rozhodování v tomto stadiu řízení), poznatky z praxe upozornily na některé aplikační problémy týkající se mimo jiné i institutu vazby. Citovanou novelou byla s účinností od 1. 1. 2002 délka koluzní vazby omezena na maximálně tři měsíce; uvedené ovšem neplatí, bylo-li zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (tzv. zpřísněné důvody vazby)²¹.

¹⁹ Těmto aspektům vazby se rigorózní práce podrobněji věnuje v kapitole druhé – „*Vazba jako institut v procesu trestního řízení*“.

²⁰ KRÁL, V. *K nové právní úpravě vazebního řízení*. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, s. 70.

²¹ Srov. ust. § 71 odst. 2 trestního řádu (věta druhá) ve znění novely č. 265/2001 Sb.: „*Vazba z důvodu uvedeného v § 67 písm. b) může trvat nejdéle tři měsíce; to neplatí, bylo-li zjištěno, že obviněný již*

V praxi se však vyskytl problém spočívající v tom, že pokud byly dány shora uvedené důvody zpřísněné vazby, nebylo zřejmé, zda má o dalším trvání vazby rozhodovat v přípravném řízení soudce (na návrh státního zástupce), nebo státní zástupce. Přikláním se k názoru M. Růžičky²², který konstatoval, že správné řešení tohoto aplikačního problému lze spatřovat v tom, že bude-li zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, limit trvání vazby jen z důvodu vazby podle ust. § 67 písm. b) trestního řádu se neuplatní. O tom, že obviněný jednal tímto způsobem, musí vždy rozhodnout soud, a to v přípravném řízení buď již na základě návrhu státního zástupce na vzetí do vazby, nebo až v dalším průběhu přípravného řízení na návrh státního zástupce, aby soud konstatoval, že obviněný je ve vazbě z důvodu podle ust. § 67 písm. b) trestního řádu a současně je splněna podmínka uvedená v ust. § 71 odst. 2 části věty druhé trestního řádu za středníkem. V přípravném řízení tak nemůže rozhodnout státní zástupce.

Za významné považují rovněž změny trestního řádu provedené **zákonem č. 45/2013 Sb.**, účinným od 1. 8. 2013. Tato novela zakotvila do trestního řádu institut předběžných opatření. Podmínky uložení předběžného opatření obviněnému stanoví ust. § 88b trestního řádu. Dle citovaného ustanovení smí být předběžné opatření uloženo jen tehdy, jestliže z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán a má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením, přičemž uložení předběžného opatření si vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých, nebo ochrana zájmů společnosti.

působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.“

²² RŮŽIČKA, M. *Aplikační problémy. Novela trestního řádu*. Právní rádce, 2003, č. 3, s. 60.

Důvodová zpráva k návrhu zákona odůvodňuje zavedení tohoto institutu tím, že předchozí právní úprava znala pouze možnost ukládat obviněnému v souvislosti s náhradou vazby písemným slibem nebo dohledem probačního úředníka omezení stanovená ve výroku rozhodnutí o náhradě vazby a zákaz vycestování do zahraničí. Tyto formy se však u některých trestných činů (typicky u domácího násilí nebo nebezpečného pronásledování) ukazovaly jako nedostatečné.

Účel zavedení předběžných opatření shrnuje J. Jelínek²³ tak, že jím je ochrana života, svobody, lidské důstojnosti obětí trestných činů, ochrana osob jim blízkých a konečně také ochrana společnosti jako celku. V neposlední řadě je záměrem předběžných opatření také zabránění obviněnému v páchání trestné činnosti. Prakticky je tato ochrana uskutečňována tak, že se již v průběhu trestního řízení (předběžná opatření mohou být obviněnému uložena od zahájení trestního stíhání a trvat mohou do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, jímž se řízení končí) prozatímně upraví poměry nebo vztahy obviněného s poškozeným (např. se omezí kontakt mezi obviněným a poškozeným).

Předběžná opatření jsou v trestním řádu stanovena taxativně a podle povahy a závažnosti trestné činnosti, osoby obviněného a zájmů poškozeného je možno uložit i více druhů předběžných opatření, resp. je možno změnit předběžné opatření. Ve vztahu k institutu vazby je nutno uvést, že oproti institutu vazby není možnost uložení předběžných opatření omezena pouze na úmyslné trestné činy s horní hranicí vyšší než dvě léta a nedbalostní trestné činy s horní hranicí trestní sazby vyšší než tři léta.

Dle mého názoru by mělo být obligatorně přistoupeno k uložení některého z předběžných opatření jako náhradě za vazbu v případech, kdy jsou naplněny podmínky (s výjimkou podmínky výše horní hranice trestní sazby) pro nařízení předstížné vazby, která slouží k zabránění dokonání nebo opakování trestného činu ve smyslu ust. § 67 písm. c) trestního řádu, za předpokladu, že uložení předběžného opatření poskytuje dostatečnou záruku ochrany zájmů poškozeného a společnosti jako celku. Přestože důvodová zpráva k návrhu zákona uvádí, že smyslem omezení je především chránit poškozeného, je nasnadě, že zájmem obviněného by v případě uložení předběžných opatření mělo být jejich striktní dodržování. V opačném případě si může obviněný proti sobě přivodit použití mnohem závažnějších zajišťovacích

²³ JELÍNEK, J. *Předběžná opatření v trestním řízení*. Bulletin advokacie, 2013, č. 5, s. 27.

prostředků, a to právě uvalení předstižné vazby za podmínek stanovených trestním řádem.

V krátkosti se zmíním také o změně provedené **zákonem č. 141/2014 Sb.**, účinným od 1. 8. 2014. Novela byla přijata z podnětu unijní legislativy, konkrétně Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení (2012/13/EU). Rozšíření práva na informace se dotýká jak obviněných, kteří byli vzati do vazby, tak osob zadržených či zatčených. J. Jelínek²⁴ novelu shrnuje tak, že jde o rozšíření poučovací povinnosti orgánů činných v trestním řízení vůči obviněnému, zatčenému nebo zadrženému a o rozšíření konkrétních procesních práv, kterými jsou osoby, jejichž osobní svoboda byla omezena, vybaveny pro svoji obhajobu. Konkrétně se ve vztahu k vazbě jedná o rozšíření okruhu vyrozumívaných osob o vzetí obviněného do vazby o „jinou fyzickou osobu, u níž uvede obviněný údaje potřebné pro vyrozumění“ dle ust. § 70 trestního řádu.

Neopomenuty by měly zůstat také změny trestního řádu, k nimž došlo **novelou č. 150/2016 Sb.**, účinnou od 1. 7. 2016. Cílem této novely je dle důvodové zprávy²⁵ zefektivnění kontroly plnění podmínek a omezení uložených obviněnému v rámci některého opatření nahrazujícího vazbu, a to za pomoci využití elektronického monitorovacího systému, který umožňuje detekci pohybu obviněného. Tímto má být dosaženo zvýšení četnosti ukládání alternativních opatření k vazbě (ať se jedná o převzetí záruky zájmovým sdružením občanů, anebo ze strany důvěryhodné osoby schopné příznivě ovlivňovat chování obviněného, nabídnutí písemného slibu obviněným, dohled probačního úředníka, uložení některého z předběžných opatření, nebo složení peněžité záruky) a snížení počtu vazebně stíhaných osob. Jako příčinu potřeby novelizace uvádí důvodová zpráva skutečnost, že k aplikaci opatření nahrazujících vazbu je v praxi přístupováno jen velmi zřídka. Důvodem preference „uvalení“ vazby ze strany rozhodujících orgánů jsou, pokud je dán některý z důvodů vazby a je třeba přistoupit k zajišťovacímu opatření, vysoká rizika spojená s ponecháním obviněného na svobodě, což nutí soudy rozhodující o vazbě přistupovat k rozhodnutím odlišným od vzetí do vazby jen velmi zdrženlivě. Tuto novelu, jako advokátka působící v oboru trestního práva, kvituji s povděkem, neboť ne vždy je nutná s ohledem na osobu obviněného jeho nepřetržitá fyzická kontrola v některé

²⁴ JELÍNEK, J. *Novela trestních předpisů 2014*. Kriminallistika, 2015, č. 1, s. 7.

²² Srov. Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb. Dostupné na: www.beck-online.cz [cit. 6. 1. 2017].

z vazebních věznic Ministerstva spravedlnosti. Soudci, a především pak státní zástupci, však nepovažují současné alternativy k vazbě za dostatečnou záruku pro dosažení účelu vazby. Zakotvení tohoto druhu kontroly plnění uložených povinností v rámci opatření nahrazujících vazbu soudům do budoucna nabízí širší možnost ponechání obviněných na svobodě za současného zachování jeho rodinných a sociálních vazeb, které bývají pobytem obviněného ve vazbě nezřídka narušeny. Takové řešení také lépe koresponduje s požadavkem na respektování presumpce nevinny, na níž by měl být kladen v této fázi řízení zvláštní zřetel. Když navíc vezmeme v potaz, že jedním z účelů vazby (nikoliv však jediným) je zajištění přítomnosti obviněného při úkonech trestního řízení, jeví se elektronická kontrola skutečně jako efektivní řešení i pro vězeňský systém, který dlouhodobě trpí nedostatkem vězeňských kapacit, což má dopad i na jeho financování. Do budoucna tedy pléduji pro četnější aplikaci alternativních opatření nahrazujících vazbu v trestním řízení za současného užití systému elektronického sledování. Rovněž se domnívám, že je na místě uvažovat o užití elektronického monitorovacího systému jakožto samostatném opatření nahrazujícím vazbu. Součástí tohoto řešení by pak mělo být stanovení povinnosti obviněnému zdržovat se v určenou dobu na stanoveném místě, typicky na pracovišti nebo v domácím prostředí.

2. Vazba jako institut v procesu trestního řízení

2.1 Pojem a definice institutu vazby

Vazba představuje specifický institut trestního řízení, jímž se obviněný na základě rozhodnutí soudu v souladu s čl. 8 odst. 5 Listiny základních práv a svobod, čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále také jen „Úmluva“) a čl. 9 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále také jen „MPOP“) a navazující zákonné úpravy v zákoně č. 141/1961 Sb., trestní řád, zajišťuje pro trestní řízení a výkon trestu.²⁶

Existuje samozřejmě celá řada definic vazby, které zdůrazňují její určité aspekty. Za nejobsáhlejší lze považovat definici V. Mandáka²⁷, podle které je vazba institut trestního řízení, jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí oprávněného orgánu dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zabráněno vyhýbat se trestnímu stíhání anebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařit nebo ztěžovat objasnění věci nepřipustným působením na prameny důkazů, nebo konečně pokračovat v trestné činnosti. Uvedené pojetí vymezuje vazbu nejen z hlediska podstaty a funkce tohoto procesního institutu, ale přihlíží v potřebné míře i k pozitivněprávní úpravě důvodů vazby.

Další definici vazby nalezneme v Komentáři k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu²⁸, který vymezuje vazbu jako procesní úkon, kterým se zajišťuje osoba obviněného pro účely trestního řízení a výkon trestu. Současně je dodáváno, že atributem institutu vazby je dočasná ztráta osobní svobody obviněného.

Obdobné pojetí nabízí i Právníkový slovník²⁹, ve kterém je vazba definována jako zajišťovací úkon v trestním řízení, jímž se osoba obviněná z trestného činu zajišťuje pro účely trestního řízení a výkonu trestu, přičemž vzetí do vazby zpravidla navazuje na zadržení osoby nebo na zatčení osoby na základě soudem vydaného příkazu k zatčení.

²⁶ HENDRYCH, D. a kol. *Právníkový slovník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1000.

²⁷ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975, s. 65.

²⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 613.

²⁹ HENDRYCH, D. a kol. *Právníkový slovník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1099.

Dle názoru Ústavního soudu ČR³⁰ představuje vazba nezbytné omezení osobní svobody, u něhož rovněž platí princip presumpce neviny, omezení, jež umožňuje orgánům činným v trestním řízení uskutečnění a ukončení tohoto řízení. Obsahem vazby je pak, jak vyplývá z rozhodování Ústavního soudu³¹, vymezení ústavně akceptovatelných důvodů omezení osobní svobody obviněného, resp. obžalovaného, s cílem znemožnit zmaření nebo ztížení dosažení účelu trestního řízení.

Z laického pohledu můžeme vazbu pojmut jako jeden z nejpodstatnějších zásahů do života člověka, a to tím, že se zcela zásadním způsobem dotýká zásahu do osobní svobody. Pro řadu lidí, především těch, co nemají žádné zkušenosti s pobytem ve věznici, se jedná o okolnost navýsost stresující.³² Tuto skutečnost mohu potvrdit z pohledu advokáta, kdy se v rámci obhajob v trestním řízení setkávám s vazebně stíhanými osobami poměrně často. Rozhodnutí o vzetí do vazby znamená pro drtivou většinu trestně stíhaných těžko popsateľný a neuchopiteľný šok, po němž následuje mnohdy nelehký úkol obhájců spočívající ve snaze o osvětlení důvodů vazby obviněným z pohledu soudu.

2.2 Podstatné rysy a principy institutu vazby

Na základě toho, co bylo prozatím zmiňováno, je možno uvést, že se v případě vazby jedná o krajní, výjimečný a nejzazší prostředek (ultima ratio) ze strany orgánů činných v trestním řízení. Vazba má vždy jen zajišťovací funkci, a nelze ji tedy pokládat za nějakou podobu trestní sankce (nemá sankční funkci) a není ani výchovným prostředkem (nemá výchovnou funkci). Nelze vychovávat a pokoušet se o resocializaci někoho, u koho ještě není známo, zda vůbec má být takovému výchovnému (resocializačnímu) procesu podroben.³³ Vzetí osoby do vazby rovněž neprejudikuje spáchání trestného činu ze strany obviněného (princip presumpce neviny)³⁴, byť, jak jsem se zmínila v úvodu této práce, bývá takto ze strany laické veřejnosti veskrze vnímáno. Během své advokátní praxe jsem se dokonce setkala s tím, že zaměstnavatel rozvázal s vazebně stíhanou osobou (svým zaměstnancem) pracovní poměr s argumentem, že nebude zaměstnávat kriminálně závadnou osobu. Tento nepříznivý aspekt nahlížení na vazbu stále přetrvává také v důsledku činnosti

³⁰ Srov. náleží Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 271/96.

³¹ Srov. náleží Ústavního soudu ÚS 46/1993-94-n., ÚS 24/1997-n., ÚS 156/1999-n., ÚS 12/2002-u.

³² VICHEREK, R. *Důvody vazby*. Trestní právo, 2012, č. 9, s. 14.

³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 7. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 735.

³⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 276.

veřejných sdělovacích prostředků, které nezřídka zkreslují důkazní situaci mediálně sledovaných trestních kauz, následkem čehož je široké veřejnosti mnohdy podáván zavádějící obraz o stíhaných osobách.

Na následujících řádcích se budu soustředit na vymezení podstatných rysů vlastních vazbě a definování principů a zásad vedoucích ke garanci ochrany a posílení základních práv a svobod obviněného.

2.2.1 Pojetí vazby v souladu se zásadou zdrženlivosti a přiměřenosti

Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. byly důvody vazby modifikovány ve shodě s širokým uplatněním zásady zdrženlivosti a přiměřenosti. Tato zásada spočívá v tom, že orgány činné v trestním řízení budou v míře co nejmenší zasahovat do základních práv a svobod občanů, což je výrazem humánnosti trestního řízení a úcty k lidským právům a svobodám.³⁵

Znění zásady přiměřenosti neboli zdrženlivosti je zakotveno v ust. 2 odst. 4 trestního řádu: „*Trestní věci projednávají (orgány činné v trestním řízení) s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení.*“ Smyslem této zásady ve vztahu k institutu vazby tedy je omezit její užívání jen na nezbytné případy, neboť existence vazebních důvodů musí být potvrzena konkrétními zjištěnými skutečnostmi. Povinnost zabývat se konkrétními skutkovými zjištěními, osobou obviněného, povahou a závažností trestného činu, pro který je obviněný stíhán, má uloženu soudce rozhodující o vazbě a samotné vzetí obviněného do vazby je podmíněno tím, že jejího účelu v době rozhodování nelze dosáhnout jiným opatřením.

Vazba by tedy měla být zásadně užita jako opatření, které za daného skutkového stavu nejlépe povede k dosažení účelu trestního řízení a bude vzato v úvahu, že nemá nepřiměřeně zasahovat do základních práv a svobod obviněného a bude šetřeno jeho osobnosti v mezích daných povahou vazby.³⁶ Tento princip

³⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 127.

³⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 306.

se promítá např. do omezení doby trvání koluzní vazby, do nepřipustnosti vazby u typově méně závažných trestných činů, není-li dán některý ze zpřísněných důvodů vazby, do nejvýše přípustné doby trvání vazby s rozdělením na přípravné řízení a řízení před soudem, způsobu rozhodování o žádostech o propuštění z vazby na svobodu a v neposlední řadě v rozšíření institutů nahrazujících vazbu, jakož i v ukládání předběžných opatření (ust. § 88b až § 88o trestního řádu).

2.2.2 Vazba jako „ultima ratio“ a subsidiarita vazby

S uvedenou zásadou zdrženlivosti a přiměřenosti úzce souvisí pojetí vazby jako výjimečného opatření. Vazba obviněného se tedy uplatní jako opatření procesně nezbytné s cílem zabránit spáchání dalšího trestného činu, jak naznačuje formulace ust. § 67 a § 68 odst. 3 a 4 trestního řádu.

Pojetí vazby jako ultima ratio bylo po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. vysloveně vyjádřeno v návěti ust. § 67 trestního řádu, takže „*obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy...*“, a dále i úpravou znění ust. § 68 odst. 2 trestního řádu, pokud jde naopak o nemožnost vzetí obviněného do vazby v případě typově méně závažných trestných činů úmyslných a trestných činů nedbalostních (nebude-li dán důvod zpřísněné vazby), stejně tak jako v dovětku zmiňovaného ust. § 67 trestního řádu, ze kterého vyplývá, že vzetí obviněného do vazby je podmíněno tím, že jejího účelu v době rozhodování nelze dosáhnout jiným opatřením³⁷, zejména uložením některého z předběžných opatření (tzv. subsidiarita vazby). Vazba se tedy zásadně uplatní jen v případě, že není na místě jiné opatření, v důsledku něhož by bylo dosaženo stejného účelu. Lze shrnout, že v tomto ohledu se jedná o jistou realizaci principu „ultima ratio“.³⁸ Pro úplnost je třeba dodat, že subsidiární užití vazby se do 1. 1. 2002 uplatnilo pouze v trestním řízení ve věci mladistvých – pro případy rozhodování o vazbě mladistvého.

2.2.3 Vazba jako zajišťovací institut

Vazba nemá povahu trestu, nemá žádné výchovné poslání, je pouze zajišťovacím institutem. Vazba nesmí být přijímána jako předběžný výrok o vině, neboť takové jednání by bylo v rozporu se zásadou presumpce nevinny. Současně

³⁷ KRÁL, V. *K nové úpravě vazebního řízení*. Trestněprávní revue, 2001, č. 2, s. 39.

³⁸ MANDÁK, V. *Důvody vazby v čs. trestním řízení*. Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1971, č. 3, s. 148.

ji nelze zneužívat k působení na obviněného, aby se pod psychickým tlakem ke spáchání trestného činu doznal.³⁹ Je důležité si uvědomit, že vazba se zcela zásadně odlišuje od trestu, i když nesporně představuje pro osobu obviněného zcela citelnou újmu. Na základě mých zkušeností z této oblasti si dokonce dovoluji konstatovat, že uvalení vazby představuje pro obviněného újmu nezdědka větší než samotný trest. Avšak u vazby zcela absentuje aspekt negativního morálního hodnocení, jak již bylo zmíněno v souvislosti se zásadou presumpce neviny. Naproti tomu trest představuje opatření státního donucení ukládané na základě zákona soudy za trestné činy a současně vyslovuje negativní morální hodnocení činu a toho, kdo tento čin spáchal.

Vazba stejně jako trest plní ochrannou funkci, ale zcela v jiné rovině či kvalitě, než je tomu u trestu, což je vyjádřeno zejména v ust. § 67 písm. c) trestního řádu, kdy předstízná vazba má pachateli bránit v páchání další trestné činnosti, avšak v rovině procesní, tedy se nejedná o sankci podle norem hmotného práva.

2.2.4 Vazba jako forma procesní odpovědnosti

Z hlediska obsahu ust. § 67 trestního řádu a ust. § 68 odst. 3 a 4 trestního řádu ve vztahu k obviněnému je možno důvodně usuzovat, že jsou zde zakotveny primární povinnosti, jejichž porušení nebo nesplnění může vést k uplatnění trestněprávní odpovědnosti v podobě vazby. Jedná se zejména o některá jednání zakotvená v ust. § 67 písm. a) a c) trestního řádu nebo o tzv. zpřísněné důvody vazby popsané v ust. § 68 odst. 3 a 4 trestního řádu a § 72a odst. 3 věta třetí trestního řádu. V případě porušení takovéto primární povinnosti vzniká obviněnému povinnost nová, a to podrobit se procesní sankci ve formě vzetí do vazby, nebo ponechání ve vazbě.

2.2.5 Fakultativnost vazby

České trestněprávní úpravě není v současné době znám pojem obligatorní vazby. V průběhu historického vývoje právní úpravy institutu vazby, kdy vazba měla charakter obligatorní, se od tohoto pojetí postupně upouštělo, což má nyní za následek, že současná právní úprava připouští tento institut pouze jako opatření fakultativní. Tato skutečnost vyplývá z návěti ustanovení § 67 trestního řádu, které je uvozeno slovy: „*Obviněný smí být vzat do vazby...*“. Tedy, i pokud jsou splněny všechny podmínky vazby a existuje i konkrétní vazební důvod, pak vzetí do vazby je toliko

³⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 735-736.

jedna z možností.⁴⁰ Soud tedy může shledat některý z důvodů vazby, ale přesto nemusí obviněného do vazby vzít. P. Šámal⁴¹ v této souvislosti zastává názor, že vazba není na místě, jestliže by byla přísným procesním zajišťovacím opatřením s přihlédnutím k povaze a závažnosti trestného činu.

Jednoznačně lze tedy poukázat na to, že fakultativnost vazby znamená, že existenci skutečností odůvodňujících vazbu nelze nikdy předem presumovat, ale vždy dovozovat podle konkrétních okolností každého případu⁴², přičemž tato rozhodovací pravomoc je svěřena příslušným soudům.

2.2.6 Uplatnění proporcionality u vazby

Tento princip byl zakotven novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb. a je v souladu s principem zdrženlivosti, přiměřenosti a výjimečnosti, což znamená, že i pokud bude shledán některý z důvodů vazby, nemusí nutně dojít ke vzetí obviněného do vazby. Vazby nemá být použito zejména tehdy, pokud by byla v nepoměru k opatření, které obviněného podle očekávání postihne, tedy pokud by byla nepoměrně přísným opatřením s ohledem na význam věci a očekávanou sankci.⁴³

2.2.7 Vázanost vazby jen na trestní řízení s výjimkami

Vzetí do vazby by mělo zásadně přicházet v úvahu jen v přípravném řízení a v rámci projednání trestní věci před soudem. Po pravomocném ukončení trestního řízení lze vzít osobu do vazby pouze v řízení o dovolání, jak je upraveno v ust. § 265l odst. 4 trestního řádu, které říká, že „*Vykonává-li se na obviněném trest odnětí svobody uložený mu původním rozsudkem a Nejvyšší soud k dovolání výrok o tomto trestu zruší, rozhodne zároveň o vazbě. Ustanovení o vazebním zasedání (§ 73d až 73g) se v tomto případě neužijí.*“ a dále v řízení o povolení obnovy, o čemž pojednává ust. § 282 odst. 2 druhá věta trestního řádu: „*Zajistit osobu obviněného vydáním příkazu k zatčení a vzetím do vazby lze však před povolením obnovy jen tehdy, navrhne-li to státní zástupce podávaje návrh na obnovu v neprospěch obviněného a považuje-li to soud za nezbytné vzhledem k povaze skutečností a důkazů, jež nově vyšly*

⁴⁰ VICHEREK, R. *Důvody vazby*. Trestní právo, 2012, č. 9, s. 14.

⁴¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 7. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 736.

⁴² Viz důvodová zpráva k návrhu trestního řádu z roku 1961.

⁴³ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975, s. 68.

najevo, závažnosti trestného činu a naléhavosti vazebních důvodů.“ Institut vazby je rovněž používán ve zvláštních případech v rámci právního styku s cizinou.

2.2.8 Důkazy prováděné při rozhodování o vazbě

Po zadržení obviněného musí být o vazbě rozhodováno v poměrně krátkých lhůtách. Nelze proto požadovat, aby všechny skutečnosti, ze kterých se při rozhodování o vazbě vychází, byly zachyceny jako důkazy v procesní formě použitelné před soudem. Soudce rozhodující o vazbě proto hodnotí i skutečnosti, které nebyly zachyceny v procesní formě.⁴⁴ Pokud je o vazbě, resp. jejím dalším trvání, rozhodováno již v řízení před soudem, opírají se vazební důvody o větší penzum informací než v přípravném řízení.

2.2.9 Zkoumání důvodnosti obvinění před vzetím obviněného do vazby

Obsahem tohoto principu aplikovaného v rámci institutu vazby je povinnost rozhodujícího soudu zkoumat důvodnost obvinění. Ještě před vzetím do vazby tedy musí dosud zjištěné skutečnosti nasvědčovat tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody k podezření, že trestný čin spáchal obviněný. Tato podmínka se do účinnosti novely č. 265/2001 Sb. výslovně vztahovala toliko na přípravné řízení. Dle ustálené judikatury⁴⁵ pak závěr o tom, že dosud zjištěné skutečnosti svědčí o důvodnosti trestního stíhání při rozhodování o vazbě ve smyslu dovětku ust. § 67 trestního řádu lze činit i na podkladě zjištění, jež vyplývají z důkazů před soudem nepoužitelných – tedy ze záznamů opatřených před zahájením trestního stíhání – např. z protokolů o vysvětlení, která nemají povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu.

2.2.10 Onemocnění obviněného

Onemocnění obviněného není považováno za takovou skutečnost, která by bránila vzetí do vazby, resp. setrvání obviněného ve vazbě.⁴⁶ Trestní řád nemá ustanovení, které by vylučovalo uvalení vazby ze zdravotních důvodů či které by předpokládalo, že by ze zdravotních důvodů mohla či dokonce musela být obviněná osoba propuštěna z vazby. Jak se ve svém rozhodnutí ze dne 19. 7. 2000,

⁴⁴ Srov. rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 10. 2000, sp. zn. 3 To 884/2000.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 9. 1990, sp. zn. 3 To 45/90.

sp. zn. 8 To 359/2000, vyjádřil Krajský soud v Plzni, vazba nepřichází z takových (zdravotních) důvodů v úvahu jen tehdy, je-li stav obviněného takový, že odpadájí obavy, že by mohl jednat tak, jak to předpokládá ustanovení § 67 odst. 1 písm. a), b), c) trestního řádu (např. tehdy, kdy by byl trvale upoután na lůžku a nemohl ani komunikovat). Nevylučuje-li zdravotní stav obviněného, aby se choval tak, jak to předpokládá ustanovení § 67 odst. 1 písm. a), b), c) trestní řád, a vazbu nelze nahradit zákonem předpokládaným způsobem (např. peněžitou zárukou, slibem, apod.), je povinností státu zajistit účel trestního řízení omezením osobní svobody obviněného vazbou, a to i při zvýšených obtížích či finančních nákladech, a povinností věznice (Vězeňské služby České republiky) zajistit náležitě léčení obviněného.

3. Institut vazby z pohledu práva ústavního a mezinárodního

Osobní svoboda člověka patří mezi jeho základní práva, jejichž ochrana je vymezena jak v mezinárodních normách reprezentovanými zejména Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a Mezinárodním paktem o občanských a politických právech, tak v ústavněprávních normách ČR, zejména ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky a Listině základních práv a svobod.

Skutečnost, že trestní právo má velmi blízký vztah k právu ústavnímu, vysvětluje odborná literatura⁴⁷ tak, že ústavní právo představuje východisko všech právních odvětví systému práva České republiky a v mnoha směrech determinuje úpravu v oblasti trestního práva. Ústavní právo formuluje základní principy jak trestního práva hmotného, tak procesního.

Souvislost trestního práva procesního s mezinárodním právem se projevuje zejména v tom, že Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva (čl. 1 odst. 2 Ústavy), což má pro oblast trestního práva mimořádný význam.⁴⁸ S tím je úzce spojen čl. 10 Ústavy, o němž bude pojednáno dále v textu.

3.1 Vymezení osobní svobody dle norem ústavního práva ČR

Základní úpravu ochrany osobní svobody jednice nalezneme v zákoně č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, zejména pak v čl. 8 a dále v Ústavě České republiky, jak již bylo výše zmíněno, přičemž uvedené normy patří k tzv. normám nejvyšší právní síly.

V Listině je právo na osobní svobodu zařazeno do prvního oddílu II. hlavy, v Ústavě je tomuto významnému právu věnován čl. 3 a čl. 112, který řadí Listinu do ústavního pořádku. Pokud je na těchto místech hovořeno o osobní svobodě, tak jak je prezentována v Listině a Ústavě, které jsou základním pramenem práva, pak porušením osobní svobody se rozumí především její odnětí, anebo fyzické omezení,

⁴⁷ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009, s. 34.

⁴⁸ Tamtéž, s. 35.

pakliže takový zásah není v souladu s podmínkami vymezenými ústavně-právními principy. Jinými slovy řečeno, toto základní právo jedince může být omezeno pouze způsobem a v rozsahu, který přímo vyplývá z příslušných ustanovení Listiny anebo zákona, předpokládaného Listinou.

Dle čl. 8 odst. 2 věta první Listiny nesmí být nikdo stíhán či zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem stanoveným zákonem. R. Vicherek⁴⁹ zaujímá v souvislosti s dikcí ústavního zákona názor, že zbavením svobody v tomto smyslu je nutno chápat i omezení osobní svobody. Vzetí do vazby tak je nutno pojímat nikoli jako zbavení osobní svobody, ale právě jako omezení osobní svobody, jehož účel je zajišťovací, nikoli sankční. Zbavením osobní svobody je tak myšlen nepodmíněný trest odnětí svobody. Na základě shora uvedeného tedy lze říci, že zásah státní moci do osobní svobody lze provést jenom na základě zákonného zmocnění, tedy způsoby obsaženými v zákoně. Vzhledem k tomu, že v prvním odstavci čl. 8 Listiny je zakotvena záruka osobní svobody, má stát za povinnost vytvořit pro její ochranu patřičné prostředky. V čl. 8 odst. 2 větě druhé Listiny je zakotven výslovný zákaz zbavení osobní svobody v případě, kdy člověk není schopen dostát svým smluvním závazkům. V odstavci třetím čl. 8 Listiny je pojednáváno o zadržení podezřelého a obviněného, které lze zadržet pouze v případech uvedených v zákoně, postupem orgánů činných v trestním řízení, kterým příslušný orgán činný v trestním řízení pro zadržení osoby k uvalení vazby disponuje, a to v pevně stanovených lhůtách. Konkrétně se jedná o dobu 48 hodin, kdy musí být zadržená osoba seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a buďto propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Následně musí soudce zadrženou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu. Odstavec čtvrtý citovaného článku zakotvuje, že zatknout obviněného lze pouze na základě písemného a odůvodněného příkazu soudce, který je povinen jej vyslechnout a do 24 hodin od převzetí rozhodnout o vazbě nebo o propuštění na svobodu. Ústavněprávní rámec institutu vazby je pak včleněn do čl. 8 odst. 5 Listiny, který stanoví, že nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu. Navazující právní úprava v podobě trestního řádu pak podrobně upravuje podmínky, postupy a lhůty či důvody omezení osobní svobody.

⁴⁹ VICHEREK, R. *Důvody vazby*. Trestní právo, 2012, č. 9, s. 14.

Ústavním zákonem č. 395/2001 Sb., kterým byla novelizována Ústava ČR, se částečně změnil i článek 10 Ústavy, který nyní zní: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána, jsou součástí právního řádu. Stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“ Tato formulace čl. 10 Ústavy inkorporuje mezinárodní smlouvy do vnitrostátního práva ČR, kdy oba právní systémy hierarchicky stojí na stejné úrovni, avšak v případě rozporu mezinárodní smlouvy se zákonem Ústava aplikačně staví na první místo mezinárodní smlouvy.

3.2 Mezinárodněprávní rámec institutu vazby

Z pohledu mezinárodního práva je osobní svoboda jedince ohraničená jednak Úmlouvou⁵⁰ a jednak Mezinárodním paktem o občanských a politických právech. Jedná se o základní prameny práva o ochraně osobní svobody z hlediska mezinárodněprávního. Ustanovení citovaných smluvních dokumentů jsou součástí právního řádu ČR, čímž se stávají závaznými pro všechny orgány činné v trestním řízení.

V čl. 5 odst. 1 Úmluvy je upraveno právo na svobodu a osobní bezpečnost, stejně tak jako v článku 9 MPOP, přičemž oba tyto dokumenty jsou shodné v úpravě podmínek, za nichž může být člověk zbaven osobní svobody, jakož i procesních záruk osoby, která byla osobní svobody zbavena. Oba dokumenty shodně stanoví, že každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost a zbavení svobody může nastat pouze na základě řízení, které je v souladu se zákonem, za podmínky, že jde o zákonné zatčení nebo jiné zbavení osobní svobody za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutno zabránit této osobě ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání.⁵¹ V této souvislosti Evropský soud pro lidská práva (dále také jen „ESLP“) dovedl nezákonné zbavení svobody spočívající z hlediska vnitrostátního práva např. v tom, že orgány státu ignorovaly rozhodnutí soudu, které je pro ně závazné.⁵² ESLP dále judikoval, že vazba je nezákonná, není-li dán důvod, pro

⁵⁰ Ve vztahu k České republice se účinnost Úmluvy datuje k 1. 1. 1993.

⁵¹ Srov. čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, čl. 9 odst. 1 MPOP.

⁵² Srov. rozsudek ESLP ve věci Bozano proti Francii.

který může být vazba uvalena, tj. nejsou-li dány zákonné materiální podmínky vazby.⁵³

Čl. 5 odst. 1 Úmluvy a čl. 9 MPOP tak taxativním výčtem stanoví případy, kdy může dojít ke zbavení osobní svobody člověka. Článek 5 Úmluvy v odstavci 2 a 3 a článek 9 MPOP v odstavci 2 a 3 stanoví, že každý, kdo je zatčen, musí být neprodleně seznámen s důvody svého zatčení a musí být ihned předveden před soudce anebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn. Zde lze uplatnit tzv. požadavek přiměřenosti na trvání vazby, kdy trvání vazby nesmí překročit přiměřenou lhůtu. Ta by měla být stanovena se zřetelem k okolnostem případu. Každá zadržovaná osoba má právo být srozuměna s důvody, proč byla zbavena osobní svobody, a to jak z hlediska právních, tak skutkových důvodů.

Podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy a čl. 9 odst. 4 MPOP má každý, kdo byl zbaven svobody zatčením či jiným způsobem právo žádat, aby soud urychleně rozhodl o zákonnosti zbavení jeho svobody a nařídil zatčení v případě, že byl zatčen nezákonně, přičemž má zároveň právo, aby mu vnitrostátní orgány poskytly odškodnění za nezákonné zatčení. Při rozhodování o vazbě obviněného by tento měl být v zásadě přítomen jednání před příslušným soudem. Nutná přítomnost obviněného je dána i v případech rozhodování o žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu nebo rozhodování o dalším trvání vazby z úřední povinnosti. Analogicky lze říci, že čl. 5 odst. 4 Úmluvy je aplikovatelný i na případy, kdy soudní orgán rozhoduje o prodloužení vazby. V uvedených souvislostech rozhodoval a vyjádřil se i Evropský soud pro lidská práva v kauze *Wesolowski vs. Polsko*⁵⁴.

S poukazem na čl. 5 odst. 4 Úmluvy je možno zmínit i tzv. zásadu *habeas corpus*, kdy se jedná o samostatné řízení, v němž má být určeno, zda byl obviněný zbaven svobody zákonným způsobem. Není na místě, aby se soud zabýval vinou či nevinou osoby omezené na svobodě v souvislosti s jeho případným proviněním, které se zakládá na jeho trestněprávní odpovědnosti a určitém deliktním jednání, nýbrž má být soudem zkoumáno, zdali byla osoba omezena na svobodě na základě řádného

⁵³ Srov. rozsudek ESLP ve věci *Lukanov proti Bulharsku*, z něhož vyplývá, že vazba nebyla zákonná proto, že jednání, pro které byl stěžovatel ve vazbě, nebylo zcela zřejmě trestným činem podle bulharského práva.

⁵⁴ Srov. rozsudek senátu ESLP *Wesolowski proti Polsku* ze dne 22. 6. 2004, stížnost č. 29687/96.

procesu, za splnění procesních požadavků předepsaných v příslušné právní normě daného vnitrostátního práva, tzn. zejména zkoumat legitimnost sledovaného cíle zatčením či uvalením vazby.

Zde je na místě se alespoň stručně zmínit o „*právu být slyšen*“, neboť předmětné téma je rozsáhle judikováno jak ze strany Evropského soudu pro lidská práva, tak Ústavním soudem ČR. ESLP opakovaně judikoval (Nikolova vs. Bulharsko⁵⁵, Toth vs. Rakousko⁵⁶ atd.), že nepřítomnost obviněného při rozhodování o vazbě je v rozporu s čl. 5 odst. 4 Úmluvy. V právním systému ČR zákonodárce reaguje na problematiku práva slyšení obviněného při rozhodování o vzetí do vazby přijetím zákona č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb.⁵⁷ Zákonodárce si klade za cíl upravit některé problematické aspekty současného vazebního řízení, jakož i reagovat na nálezy Ústavního soudu ČR a požadavky Úmluvy, jak byly judikovány Evropským soudem pro lidská práva, kdy jedním z nich je posílení práva obviněného na osobní výslech při rozhodování o vazbě, neboť fyzická přítomnost obviněného je významnou zárukou urgující případné porušení jeho práva, zejména předložit obhajobou důkazy či argumenty a provést k nim případné šetření příslušným soudem rozhodujícím o vazbě.

3.3 Zákonný rámec institutu vazby v právní úpravě ČR

Současná platná právní úprava institutu vazby vychází z čl. 8 Listiny a dále je rozvedena v trestním řádu, hlavě IV. nazvané *Zajištění osob a věci*, kdy zvláštní případy vazby upravuje hlava XXI. oddíl pátý, o vazbě vyhošťovací.

V případě mladistvých pachatelů trestných činů institut vazby upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Vazba mladistvého a podmínky jejího použití upravují ust. § 46 – § 50 citovaného zákona. S vazbou mladistvých v trestním řízení úzce souvisí zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, zejména ust. § 7 a ust. § 25 a § 26 upravující výkon vazby na mladistvém a vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, v ustanoveních § 72 až § 75.

⁵⁵ Rozsudek senátu ESLP Nikolova proti Bulharsku ze dne 25. 3. 1999, stížnost č. 31195/96.

⁵⁶ Rozsudek senátu ESLP Toth proti Rakousku ze dne 12. 12. 1991, stížnost č. 11894/85.

⁵⁷ Srov. Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb. Dostupné na: www.beck-online.cz [cit. 25. 7. 2016].

Vazba při uskutečňování právního styku s cizinou je nově, s účinností od 1. ledna 2014, upravena zákonem č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Původně byla tato úprava obsažena v hlavě XXV. trestního řádu, ale tato právní úprava přestala postačovat potřebě spolupráce justičních orgánů ČR s příslušnými cizozemskými orgány, což nejprve vyústilo v řadu novelizací trestního řádu (zejména s ohledem na stále narůstající počet právních předpisů Evropské unie upravujících mezinárodní justiční spolupráci mezi členskými státy Evropské unie), které učinily tento právní předpis ještě více nepřehledným, a následně ve vytvoření samostatného právního předpisu.

Samotný výkon vazby je upraven, jak je již uvedeno výše, zákonem č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.

4. Materiální vazební právo

Pod označením materiální vazební právo lze rozumět souhrn materiálních podmínek či hmotněprávních předpokladů vazby. Jsou tak vymezeny zákonné podmínky, za nichž může být vazba uvalena. Ačkoli materiální vazební právo obsahuje hmotněprávní úpravu, není součástí hmotněprávních předpisů, nýbrž náleží do oblasti práva procesního.⁵⁸

4.1 Materiální předpoklady institutu vazby

Materiální předpoklady vzetí do vazby jsou vymezeny zákonem zakotvenými podmínkami, které zahrnují požadavek, aby se v případě osoby, na niž je uvalena vazba, jednalo o osobu obviněnou, tedy osobu, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, a dosud zjištěné skutečnosti by nasvědčovaly tomu, že skutek, pro který je trestní stíhání zahájeno, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením.

4.1.1 Podmínka zahájení trestního stíhání

Do vazby je tedy možno, vycházející z platné právní úpravy zakotvené v ustanovení § 68 trestního řádu, vzít toliko osobu obviněného. Obviněným se stává osoba podezřelá ze spáchání trestného činu, proti které bylo postupem orgánů činných v trestním řízení ve smyslu ust. § 160 odst. 1 trestního řádu zahájeno trestní stíhání, neboť je dostatečně odůvodněn závěr, že trestný čin spáchala určitá osoba, proti které je takto trestní stíhání zahajováno. Z procesního hlediska musí výrok usnesení o zahájení trestního stíhání obsahovat popis skutku, ze kterého je tato osoba obviněna, aby nemohl být zaměněn s jiným, a v odůvodnění usnesení je třeba přesně označit skutečnosti, které podporují závěr o důvodnosti trestního stíhání. Zahájení trestního stíhání je zcela v rukou policejního orgánu, potažmo státního zástupce.

V otázce zahajování trestního stíhání proti obviněnému přinesla zásadní změnu novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., která vymezila zahájení trestního stíhání vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání a jeho oznámením obviněnému

⁵⁸ MANDÁK, V. *Důvody vazby v čs. trestním řízení*. Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1971, č. 3, s. 152.

prostřednictvím vyhlášení či doručení, tedy judikatura i praxe zaujala stanovisko, že trestní stíhání obviněného je zahájeno až okamžikem oznámení této skutečnosti obviněnému procesně relevantním způsobem, to znamená až okamžikem, kdy se o existenci usnesení o zahájení trestního řízení prokazatelně dozví. Opačný výklad – tedy, že účinky tohoto usnesení nastávají již samotným vydáním usnesení – nebyl shledán ústavně konformním. Do doby účinnosti citované novely byl tento úkon vůči obviněnému ze strany orgánů činných v trestním řízení prováděn formou opatření, proti němuž nebylo možno podat řádný opravný prostředek, a existovaly pochybnosti, ve kterém okamžiku je sdělení obvinění pro obviněného účinné.⁵⁹

V této souvislosti je třeba zmínit i fakt, že citovanou novelou byla do trestního řádu vtělena povinnost obligatorního překladu některých procesních dokumentů důležitých pro obhajobu obviněného,⁶⁰ mimo jiné i usnesení o zahájení trestního stíhání, přičemž účinky zahájení trestního stíhání vůči obviněnému nastávají v tomto případě až okamžikem doručení písemného překladu usnesení, když teprve tímto okamžikem obviněnému počíná běžet lhůta k podání opravného prostředku proti usnesení.⁶¹

Ke specifickým účinkům zahájení trestního stíhání u zadrženého podezřelého, na něhož státní zástupce po provedeném zkráceném přípravném řízení podal návrh na potrestání, je možno uvést, že podle ust. § 314b odst. 1 věty druhé trestního řádu se zahajuje trestní stíhání tím, že návrh státního zástupce na potrestání byl doručen soudu. Vzít tedy obviněného do vazby je možno až ve zjednodušeném řízení před samosoudcem, nikoli již ve zkráceném přípravném řízení. Zkrácené přípravné řízení s ohledem na svoji povahu představuje jakousi výjimku z principu řádného zákonného procesu. V této souvislosti je vhodné připomenout znění ust. § 179f odst. 1 písm. a)

⁵⁹ Srov. Výkladové stanovisko NSZ č. 4/1995.

⁶⁰ K tomu srov. ust. § 28 odst. 1 TR: „Je-li třeba přetlumočit obsah písemnosti, výpovědi nebo jiného procesního úkonu nebo využije-li obviněný právo uvedené v § 2 odst. 14, přibere se tlumočnick; totéž platí, jde-li o ustanovení tlumočnicka osobě, s níž se nelze dorozumět jinak než některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob. Tlumočnick může být zároveň zapisovatelem. Neuvede-li obviněný jazyk, který ovládá, nebo uvede-li jazyk či dialekt, který není jazykem jeho národnosti nebo úředním jazykem státu, jehož je občanem, a pro takový jazyk nebo dialekt není zapsána žádná osoba v seznamu tlumočnicků, ustanoví orgán činný v trestním řízení tlumočnicka pro jazyk jeho národnosti nebo úřední jazyk státu, jehož je občanem. Jde-li o osobu bez státního občanství, rozumí se jím stát, kde má trvalý pobyt, nebo stát jeho původu. Využije-li obviněný právo uvedené v § 2 odst. 14, přibráný tlumočnick přetlumočí na jeho žádost i jeho poradu s obhájcem v průběhu procesních úkonů.“

⁶¹ A dále srov. § 28 odst. 3 TR: „Jestliže s doručením rozhodnutí uvedeného v odstavci 2 je spojen počátek běhu lhůty a je třeba pořídit písemný překlad takového rozhodnutí, považuje se rozhodnutí za doručené až doručením písemného překladu.“

trestního řádu, kde je uvedena překážka konání nebo dalšího pokračování zkráceného přípravného řízení za situace, kdy je dán důvod vazby a nejsou splněny podmínky pro předání zadrženého podezřelého spolu s návrhem na potrestání soudu. Na toto ustanovení navazuje úprava ust. § 179e věty za středníkem trestního řádu, která stanoví, že v případě, kdy státní zástupce nepropustí podezřelou osobu na svobodu ani ji nepředá do 48 hodin od zadržení soudu spolu s návrhem na potrestání nebo s návrhem na schválení dohody o vině a trestu, rozhodne o zahájení trestního stíhání a předloží soudu návrh na rozhodnutí o vazbě obviněného.

Po novele trestního řádu provedené zákony č. 166/1998 Sb.⁶² a č. 265/2001 Sb. je nesporné, že součástí materiálních předpokladů vazby je i dostatečně odůvodněné podezření z trestného činu vůči obviněnému. Uvedený problém je možno zkoumat ze dvou hledisek. Jednak je třeba zodpovědět otázku, jaký stupeň podezření by měl být dán pro samo zahájení trestního stíhání. Druhé hledisko spočívá v tom, zda soudce, který v přípravném řízení rozhoduje o vzetí obviněného do vazby, má zkoumat důvodnost obvinění nebo se zabývat jen otázkami týkajícími se samotných důvodů vazby, popř. adekvátnosti vzetí do vazby ve vztahu k obviněnému. Na tyto dvě základní otázky by mohla navazovat i třetí, a to, jaké podklady mohou sloužit pro vzetí do vazby obviněného – zdali se musí jednat vždy jen o důkazy procesně použitelné, anebo postačí podklady, které nesplňují požadavky kladené na důkaz použitelný v řízení před soudem.

Jak již bylo řečeno, vazba nemusí být založená jen na důkazech použitelných v trestním řízení. Vycházíme z toho, že o vazbě musí být rozhodnuto zpravidla ve velmi krátkých lhůtách po zadržení obviněného (resp. osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, a to i v případech, kdy je konáno zkrácené přípravné řízení) a nelze proto požadovat, aby všechny skutečnosti, ze kterých je při rozhodování o vazbě vycházeno, byly zachyceny jako důkazy v procesní formě použitelné v řízení před soudem. Novela č. 265/2001 Sb. v poměrně široké míře umožnila opatřování důkazů i v tzv. předprocesním stádiu. Soudce zde tedy hodnotí i skutečnosti, které nebyly zachyceny v uvedené procesní formě, např. skutečnosti vyplývající z úředních záznamů o podaných vysvětleních. Požadavky na to, aby vazba byla podložena případně i důkazy využitelnými v dalších stádiích trestního řízení, se zvyšují přímo

⁶² Zákon č. 166/1998 Sb. vstoupil v účinnost dne 1. ledna 1999.

úměrně v návaznosti na to, v jakém procesním stádiu se příslušná trestní věc nachází. Krajský soud v Českých Budějovicích⁶³ k tomu konstatoval, že závěr o tom, že dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo sděleno obvinění, byl spáchán ve smyslu § 67 odst. 2 trestního řádu, lze při rozhodování o vazbě činit i ze záznamů opatřených před zahájením trestního stíhání, např. z protokolů o vysvětlení, která nemají povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, neboť zásada vyjádřená v ustanovení § 158 odst. 4 věty třetí trestního řádu, podle níž takový záznam nelze v řízení před soudem použít jako důkaz, se nevztahuje na řízení před soudem konané podle § 26 trestního řádu.

Pokud se nyní vrátím k první ze shora naznačených otázek týkající se míry podezření potřebného pro zahájení trestního stíhání, pak se jedná o poměrně složitou problematiku, neboť je zapotřebí stanovení určité jisté hranice, která se nazývá „*práh podezření dostatečný k zahájení trestního stíhání*“. Nevyžaduje se, aby v této fázi bylo dosaženo jistoty, tedy závěru, že je jednoznačně prokázáno, že osoba je pachatelem trestného činu. Postačuje zde určitý tzv. vyšší stupeň pravděpodobnosti, že podezřelá osoba je pachatelem trestného činu, který je dovozován z logických pravidel úsudku a faktických podkladů. Přitom je zapotřebí hodnotit jak kvantitu, tak kvalitu podkladů, které jsou dány jejich věrohodností a relevancí. Orgán konající vyšetřování musí v každém jednotlivém případě zkoumat výsledky svého poznání a konfrontovat je se zobecněnými zkušenostmi obsaženými např. v judikatuře, v obvyklé každodenní praxi orgánů činných v trestním řízení apod. Nicméně, jakkoli se k zahájení trestního stíhání vyžaduje vyšší stupeň pravděpodobnosti ohledně závěru, že se určitá osoba dopustila trestného činu a tento závěr musí být podložen konkrétními skutkovými okolnostmi, není nutné, aby trestná činnost osoby byla spolehlivě prokázána v míře, jak je tomu u obžaloby nebo odsuzujícího rozsudku. Zahájení trestního stíhání přichází v úvahu i na základě poznatků obsažených ve spise, jež nemají povahu důkazů použitelných v řízení před soudem. Může se tak stát i na podkladě úkonů provedených před zahájením trestního stíhání postupy, jimiž orgány k tomu podle zákona pověřené zjišťují, zda nedošlo ke spáchání protiprávního jednání. Tyto orgány však nesmí opatřovat důkazy v rozporu se zákonem. K této problematice se vyjádřil i Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 9. 4. 1998, sp. zn. III. ÚS 240/97, kdy nejprve odkázal

⁶³ Srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 10. 2000, sp. zn. 3 To 884/2000.

na již učiněné rozhodnutí Ústavního soudu ČR, pod sp. zn. II. ÚS 347/96, s tím, že na závěrech z něho plynoucích nelze nic měnit a že skutečnosti z nich vyvozené dopadají i na nyní projednávaná rozhodnutí a tedy i na postup porušující ústavnost, užitý již v době, kdy stěžovatel byl vzat do vazby. Samotné trestní stíhání obviněného – stěžovatele se v daném případě opíralo o nezákonné opatření důkazů (domovní prohlídka, kterou byly opatřeny důkazy proti stěžovateli, byla vykonána protiústavním postupem – jak bylo zjištěno a konstatováno jiným rozhodnutím Ústavního soudu ČR - sp. zn. III. ÚS 287/96). Takovýto protiústavní (a tedy i procesně neúčinný) postup měl vést soud prvního stupně k tomu, aby stěžovatele do vazby nebral a následně soud odvolací k tomu, aby stěžovatele z vazby propustil.

K druhé z naznačených otázek, tedy ke zkoumání důvodnosti zahájení trestního stíhání⁶⁴ v souvislosti s řešením otázky důvodnosti vazby je třeba uvést, že novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. došlo k omezení povinnosti soudů zkoumat otázky, zdali skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, jen na případy rozhodování o vzetí obviněného do vazby, nikoli tedy při rozhodování o dalším trvání vazby či o žádostech o propuštění z vazby na svobodu apod. Lze však předpokládat, s ohledem na snahu dále snižovat počty osob ve vazbě a zkracovat dobu vazby, že tato úprava bude používána analogicky i při rozhodování soudů podle ust. § 71 a 72 trestního řádu.⁶⁵ Na straně druhé je však soud povinen k těmto okolnostem přihlížet při rozhodování o vazbě jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem, protože pokud by podezření ze spáchání skutku a naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu a jeho materiálních znaků a z pachatelství obviněného v průběhu dokazování odpadlo, musel by být neprodleně propuštěn z vazby na svobodu.⁶⁶

V závislosti na tom, o jaké stádium trestního řízení se jedná, je třeba diferencovat všechny skutečnosti, ze kterých se vychází při rozhodování o vazbě. Pokud se např. jedná o přípravné řízení, zejména na začátku vyšetřování, nelze požadovat, aby soud v této fázi učinil naprosto jednoznačný závěr, že zde uvedené

⁶⁴ Důvodnost zahájení trestního stíhání pro trestný čin, pro který je obviněný stíhán, je při rozhodování o vazbě soudem posuzována jako otázka předběžná ve smyslu ust. § 9 odst. 1 trestního řádu.

⁶⁵ ŠÁMAL, P. *K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.* Soudní rozhledy, 2003, č. 4, s. 109.

⁶⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 7. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013, s.733.

okolnosti jsou naplněny. Požadavek jistoty bez rozumných pochybností je nezbytný při meritorním rozhodnutí ve věci, ale není možno na něm setrvat při rozhodování o vazbě. Lze ho však posuzovat v závislosti na tom, že nemůže jít o mlhavé, konkrétními skutečnostmi nepodložené, nejasné, neodůvodněné podezření, protože tato situace by vedla k nedůvodným zásahům do osobní svobody obviněného. Nelze než souhlasit s názorem J. Baxy⁶⁷, který uvádí, že důvodnost vazby opřenu o existenci některého z vazebních důvodů nelze přezkoumávat bez současného pohledu na povahu stíhaného skutku, průběh vyšetřování a postoj obviněného k obojímu, neboť vazba nemůže existovat samoučelně, nýbrž vždy pouze akcesoricky k obvinění z konkrétního trestného činu.

Takovéto stanovisko zastává i P. Šámal⁶⁸, který zdůrazňuje, že soud při rozhodování o vazbě musí brát v úvahu nejenom jednotlivé vazební důvody, ale musí zásadně hodnotit, zda dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, že má všechny znaky trestného činu, že jsou zřejmé důvody, že tento trestný čin spáchal obviněný a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením.

4.1.2 Existence důvodů vazby

Podle ust. § 67 trestního řádu může být obviněný vzat do vazby pouze tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že

- a) *uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště nebo mu hrozí vysoký trest,*
- b) *bude působit na svědky doposud nevyslechnuté, nebo spoluobviněné, nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo*
- c) *bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.*

⁶⁷ BAXA, J. *K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení očima soudce*. Trestní právo, 1996, č. 12, s. 8.

⁶⁸ Tamtéž, s. 735.

Tyto důvody jsou ve shora citovaném paragrafu vymezeny taxativně.

Podle čl. 8 odst. 5 Listiny nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu. Důvody vazby obsažené v ustanovení § 67 trestního řádu a dále zpřísněné důvody vazby obsažené v ust. § 68 trestního řádu tvoří vlastní hmotněprávní skutkovou podstatu zakládající procesní odpovědnost obviněného za určité jednání, které je popsáno v jednotlivých důvodech vazby uvedených v citovaných ustanoveních.

4.1.3 Vazba jako adekvátní zajišťovací opatření

V tomto materiálním předpokladu je vyjádřen princip zdrženlivosti, přiměřenosti, fakultativnosti a subsidiarity či principu proporcionality.

Jedná se o jednu ze změn provedených novelou č. 265/2001 Sb., která usilovala o snížení počtu vazebně stíhaných osob. Tato povinnost se týká nejenom postupu soudů, ale i postupu státního zástupce, který v přípravném řízení navrhuje vzetí obviněného do vazby, stejně tak jako policejního orgánu, který činí vůči státnímu zástupci podání podnětu k návrhu na vzetí obviněného do vazby. Uvedené se uplatňuje stejně tak při dalším rozhodování o setrvání obviněného ve vazbě, ve vazebních zasedáních o žádostech obviněného o propuštění z vazby či rozhodování o stížnostech.

4.2 Důvody vazby podle ust. § 67 TR

4.2.1 Důvod vazby podle § 67 písm. a) TR – vazba útěková

Podle ust. § 67 písm. a) trestního řádu může být obviněný vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu, zejména nelze-li jeho totožnost ihned zjistit, nemá-li stále bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest. Jedná se o důvod vazby, který nejvýrazněji směřuje k účelu zabezpečení přítomnosti obviněného na úkonech trestního řízení.⁶⁹ Orgán rozhodující o vzetí obviněného do vazby musí (měl by) vždy vycházet z konkrétních okolností, resp. z obav z vyhýbání se obviněného trestnímu stíhání nebo trestu.

⁶⁹ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1.vyd. Praha: Orbis, 1975, s. 75.

Při rozhodování o vzetí obviněného do vazby podle tohoto zákonného ustanovení je nutné, aby zde bylo podezření na kteroukoli z okolností uvedenou v citovaném paragrafovém ustanovení. Musí tedy zde být na místě *reálná* obava, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat pod hrozbou vysokého trestu, či se musí jednat o osobu bez stálého bydliště nebo o osobu bez možnosti prokázat její totožnost. Nemělo by se tedy při uvalování vazby rozhodovat paušálně dle demonstrativního výčtu typových okolností, nýbrž o zkoumání každého jednotlivého případu. Česká trestněprávní úprava vychází z toho, že postačí existence kterékoli z okolností za splnění podmínky, že tato skutečnost je důvodnou obavou, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu. Pod pojmem „*bude se skrývat*“ soudní praxe rozumí ukrývání se v tuzemsku, pod pojmem „*uprchne*“ se rozumí útěk do ciziny.⁷⁰

Jak již bylo shora naznačeno, česká trestněprávní procesní úprava definuje vazbu jako fakultativní, pokud by ale nebylo rozhodováno o každém jednotlivém podezření z hrozící obavy, jak demonstrativně uvádí § 67 písm. a) trestního řádu, hrozilo by, že by se vazba změnila na vazbu obligatorní a bylo by tak možno ji aplikovat v kterékoli trestní věci.⁷¹

Podmínky k útěkové vazbě jsou tedy dány pouze tehdy, jestliže se zde důvodně, s určitým rozumným stupněm pravděpodobnosti, lze domnívat, že obviněný učiní pokus vyhnout se trestním následkům svého jednání, a to způsobem, který by jej učinil fyzicky nedosažitelným, ať už dočasně nebo trvale. I při tomto hodnocení okolností a vlastností obviněného jde však o hodnocení ve vztahu k budoucím možným dějům. Nelze proto klást požadavek, aby rozhodující orgán si byl při svém rozhodování přímo jist, že nebude-li vazba nařízena, obviněný uprchne nebo se bude skrývat. Je samozřejmě velmi obtížné ověřit pravděpodobnost záměru obviněného, že uprchne nebo se bude skrývat. Mohlo by tak být dovozováno za předpokladu, že si obviněný bude například opatřovat falešné doklady pro cestu do ciziny, nebo v případě, že byl zadržen v blízkosti hranic a ze zajištěných věcí, které má u sebe, lze usoudit, že se jedná o podstatné části jeho majetku (větší obnos peněz apod.).

⁷⁰ MANDÁK, V. *Důvody vazby v čs. trestním řízení*. Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1971, č. 3, s. 156-157.

⁷¹ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975, s. 77.

Za konkrétní pokus ve smyslu naznačeném v citovaném ustanovení nelze považovat rovněž každé vycestování nebo dočasné vzdálení se z místa bydliště. Ani samotná skutečnost, že se obviněný nedostavil k procesnímu úkonu, ještě sama o sobě nedovozuje takovou obavu. Jiná situace nastává, pokud obviněný sám znemožňuje orgánům činným v trestním řízení jakýkoli úkon, kterým by byl zajištěn pro účely trestního stíhání, např. předvedení, tím, že se nechá zapírat, tedy stává se pro orgány činné v trestním řízení nedosažitelným. V tomto případě pak lze usuzovat na opodstatněnost aplikace útekového důvodu vazby.

Je tedy nutno rozlišovat případy, kdy sice obviněný splňuje v určité míře pojmový znak vazebního důvodu, ale nedá se z těchto okolností hned usuzovat na důvodnost vazby. Příkladem může být situace, kdy se obviněný nedostaví na předvolání nebo se dočasně vzdálí ze svého bydliště, kdy tyto skutečnosti nemají samy o sobě znamenat, že se obviněný skrývá nebo hodlá uprchnout. K důvodům útekové vazby se vyslovil ve svém usnesení⁷² např. Krajský soud v Českých Budějovicích. V daném případě se obviněný opakovaným předstíráním závažných důvodů omlouval na úkonech trestního řízení, přičemž na těchto trval svojí osobní přítomností a žádal tak opakovaně o jejich odročování. Tím docházelo k neúměrnému prodlužování trestního řízení za účelem vyhýbání se trestnímu stíhání, což bylo kvalifikováno jako zvláštní způsob skrývání se před trestním stíháním. Krajský soud konkrétně uvedl, že chování obviněného záležející v tom, že se opakovaně na základě předstíraných závažných důvodů omlouvá z účasti na úkonech trestního řízení, přičemž však trvá na své přítomnosti při nich a žádá jejich odročení, může být podle okolností posouzeno i jako účelové vyhýbání se trestnímu stíhání, jež je zvláštní formou skrývání se před trestním stíháním, tedy jednáním, které je důvodem vazby podle § 67 písm. a) trestního řádu.

Z rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 9To 852/97, se naopak podává, že odmítání spolupráce obviněného se znalcem nezakládá důvod útekové vazby, neboť takovýto přístup obviněného lze řešit jinými prostředky trestního řízení, např. pořádkovou pokutou dle ust. § 66 odst. 1 trestního řádu, která může dosahovat výše 50 000 Kč v případě, že obviněný bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví výzvě; či předvedením dle ust. § 90 trestního řádu, které stanoví, že pokud

⁷² Srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 11. 2003, sp. zn. 3 To 961/2003.

se obviněný, který byl řádně předvolán, nedostaví k výslechu bez dostatečné omluvy, může být předveden, na což musí být v předvolání upozorněn, přičemž za situace, kdy se obviněný skrývá nebo nemá stálé bydliště, může být předveden i bez předchozího předvolání. V praxi jsem se však setkala se zcela opačným přístupem soudu rozhodujícího o vazbě, kdy odmítání spolupráce obviněného se znalcem bylo vyhodnoceno tak, že pro potřeby znaleckého zkoumání a pro následné vyhotovení znaleckého posudku byl obviněný umístěn do vazby. Po vyhotovení posudku znalcem byl obviněný z vazby propuštěn.

Při posuzování důvodnosti vazby dle ust. § 67 písm. a) trestního řádu je třeba vedle okolností objektivní povahy posuzovat i okolnosti týkající se osoby obviněného, jako jeho rodinné či majetkové poměry, zaměstnání atd. Je podstatné mít na paměti, že se jednotlivé zmíněné důvody vždy váží na to, že příslušná okolnost vzbuzuje obavu, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat. K tomu se vyjádřil Ústavní soud ČR ve svém usnesení, sp. zn. II. ÚS 2332/11, tak, že důvodnost aplikace útekové vazby je mimo jiné podpořena i tím, že obžalovaná nemá zásadnější osobní, pracovní ani jiné vazby k místu bydliště, což je ještě umocňováno tím, že došlo k vystěhování obžalované z nemovitosti, kterou obývala. Ústavní soud nadto uvedl, že důvod útekové vazby nelze spatřovat v samotné skutečnosti, že stěžovatel může kdykoli opustit území České republiky, neboť svoboda pohybu je ústavně zaručena čl. 14 Listiny, a z důvodu realizace tohoto základního práva nelze dovozovat existenci uvedeného vazebního důvodu. Stejně tak okolnost, že obžalovaný je cizím státním příslušníkem, sama o sobě vytváří pouze abstraktní možné nebezpečí, nikoli konkrétně skutkově podloženou hrozbu.

Dále je potřeba uvést, že rozhodující orgán při rozhodování o uvalení vazby na obviněného musí zvážit nejenom předpokládanou výši trestu, ale i to, zda takto stanovená výše trestu reálně odůvodňuje obavu, že konkrétní obviněný uprchne nebo se bude skrývat. Hrozba vysokého trestu musí teprve vést, na základě konkrétních skutečností, k důvodné obavě, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu. Otázkou, co můžeme považovat za vysoký trest, se zabýval Ústavní soud ČR např. v nálezu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03, kdy pod pojmem *vysoký trest* dovedil spojení s nejzávažnějšími trestnými činy, které jsou zařazeny do kategorie zvlášť závažných zločinů podle ust. § 14 odst. 3 trestního zákoníku. Uvedené ustanovení přitom zvlášť závažné zločiny definuje coby

úmyslné trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let. Podle Ústavního soudu lze pak hrozbou vysokého trestu odůvodnit uložení útěkové vazby toliko v těch případech, kdy na základě zjištěných skutečností opodstatňujících důvodnost podezření ze spáchání zvláště závažného trestného činu lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně osmi let.

V návaznosti na zmiňovaný nálezn je pak v další judikatuře, konkrétně v nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 18. 8. 2005, sp. zn. IV. ÚS 389/05, osvětleno, že nálezn Ústavního soudu ČR ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03, z něžž soudy obecně dovozují důvodnost vazby stěžovatele s odkazem na výši hrozícího trestu, se vztahuje ke konkrétnímu, tehdy posuzovanému případu, kdy soudy poukázaly konkrétně na okolnosti, které odůvodňovaly obavu, že stěžovatel uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, když danou hrozbu uložení vysokého trestu náležitě individualizovaly. Ostatně v nálezu Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 226/05, bylo konstatováno, že nálezn sp. zn. III. ÚS 566/03 v žádném případě (a plyne to zcela jasně z jeho odůvodnění) nelze interpretovat tak, že by samotný fakt trestního stíhání pro trestný čin ohrožující obviněného trestem odnětí svobody kolem osmi let dovoloval rozhodnout o uvalení vazby či o ponechání ve vazbě bez přihlédnutí k dalším konkrétním okolnostem doprovázejícím každý posuzovaný případ. V citovaném nálezu Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 389/05, je rovněž kladen důraz na respektování zásady presumpce nevinny ve spojení s čl. 8 odst. 1 Listiny.

K tomuto druhý senát Ústavního soudu v usnesení ze dne 19. 7. 2011, sp. zn. II. ÚS 2035/11-1, doplnil, že nálezn sp. zn. III. ÚS 566/03 nelze chápat a vykládat mechanicky, tj. že sama hrozba trestu ve výši nejméně kolem osmi let postačí k opodstatnění vazby nebo naopak tak, že při neexistenci hrozby trestu ve výši kolem osmi let nemůže být důvod útěkové vazby zpravidla dán. Naopak, dle slov druhého senátu Ústavní soud mnohokrát judikoval, že hrozba vysokého trestu sama o sobě bez dalšího pro naplnění citovaného vazebního důvodu není dostačující a samotný fakt trestního stíhání pro trestný čin ohrožující stěžovatele cca osmi až dvanáctiletým trestem odnětí svobody nedovoluje rozhodnout o uvalení vazby či o ponechání ve vazbě, bez přihlédnutí k dalším konkrétním okolnostem posuzované věci. V každém posuzovaném případě je nutno zkoumat i ostatní okolnosti – osobní a rodinné poměry

stěžovatele, trvalý pobyt na území České republiky či důkazy o vyhýbání se trestnímu stíhání v minulosti.

Ke stejným závěrům dospěly v mnoha svých rozhodnutích všechny senáty Ústavního soudu ČR⁷³. Pokud v tolika případech dospěl Ústavní soud k tomu, že pouhá výše hrozícího trestu není postačující pro další držení ve vazbě dle ust. § 67 písm. a) trestního řádu, je zcela zřejmé, že by to mělo být při posuzování každého konkrétního případu zohledněno. Shodný názor dále vyjádřil první senát Ústavního soudu ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 603/07, kde zdůrazňuje, že důvody a podmínky umožňující držení obviněného ve vazbě je nutno vykládat a aplikovat restriktivně (čl. 4 odst. 4 Listiny a čl. 40 odst. 2 Listiny). S ohledem na respekt k základním právům a svobodám jednotlivců je zcela nepřipustné, aby právní předpis umožňující omezit svobodu jednotlivce byl vykládán extenzivně do takové míry, že skrze jeho interpretaci budou nepředvídatelně omezena základní práva a svobody jednotlivců. Takovýto extenzivní výklad je v rozporu s čl. 8 odst. 2 Listiny.

Ve vztahu k vazebním důvodům považuji za důležitý také nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06, který vyzdvihuje nutnost zabývat se všemi námitkami stěžovatele. Zejména u rozhodnutí, jež mají zásadní dopad na základní práva obviněného, se z hlediska souladu s normami ústavního práva nelze spokojit s tím, že soud v odůvodnění rozhodnutí pouze zopakuje námitky uvedené v podání obviněného, aniž by je následně logickým způsobem a na základě prokázaných skutečností vyvrátil, popř. náležitě vysvětlil, v čem spočívá jejich irelevantnost. Z citovaného nálezu se dále podává povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat při rozhodování o dalším setrvání obviněného ve vazbě s největší možnou pečlivostí. Tato povinnost se vztahuje i na rozhodování o žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu a na přezkoumávání tohoto rozhodnutí v druhé instanci.

Usnesením Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2005, sp. zn. IV. ÚS 17/05, pak byla odmítnuta ústavní stížnost stěžovatele pouze z důvodu, že u něj byl shledán důvod vazby koluzní. Ve vztahu k útěkové vazbě Ústavní soud konstatuje, že odůvodnění

⁷³ Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2005, sp. zn. IV. ÚS 389/05, usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2011, sp. zn. II. ÚS 2035/11-1, nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 226/05 a sp. zn. I. ÚS 603/07, či dále sp. zn. III. ÚS 612/06, sp. zn. IV. ÚS 17/05, sp. zn. III. ÚS 103/99, sp. zn. I. ÚS 371/02, sp. zn. IV. ÚS 3294/09, sp. zn. I. ÚS 470/05, sp. zn. IV. ÚS 689/05, sp. zn. I. ÚS 1115/09, sp. zn. I. ÚS 161/04.

útěkové vazby v podání okresního soudu je v dané podobě nepřezkoumatelné a tato vada nebyla zcela zhojena ani rozhodnutím krajského soudu, což je z ústavního hlediska nepřijatelné a pokud by omezení osobní svobody stálo jen na takto odůvodněné útěkové vazbě, muselo by být zrušeno. Ke stejným závěrům dospěl Ústavní soud rovněž v nálezech sp. zn. III. ÚS 103/99, sp. zn. I. ÚS 371/02, sp. zn. IV. ÚS 3294/09, sp. zn. I. ÚS 470/05, sp. zn. IV. ÚS 689/05, sp. zn. I. ÚS 1115/09, sp. zn. I. ÚS 161/04, a další.

Rovněž Úmluva, jež musí být ve vztahu k trestnímu řádu přednostně aplikovatelná (na základě čl. 10 Ústavy), takové aplikační praxi brání. V rozhodnutí ze dne 7. 4. 2005 ve věci Tamara Pavlovna Rokhlina proti Rusku⁷⁴ Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že ačkoli závažnost hrozící sankce u velmi závažných trestných činů zvyšuje pravděpodobnost, že se pachatel na svobodě bude snažit vyhnout stíhání, přesto závažnost stíhaného jednání sama o sobě nemůže ospravedlnit dlouhé držení ve vazbě. Podle ESLP nesmí být osoba držená ve vazbě nucena prokazovat, že nemůže být považována za osobu podezřelou ze spáchání závažného trestného činu. Takové přenášení důkazního břemene je nepřijatelné a neslučitelné s čl. 5 Úmluvy, který držení ve vazbě umožňuje jen v taxativně a striktně vymezených případech, neboť se jedná o výjimku ze základního práva na osobní svobodu. K tomu je nutno, v souladu se závěry ESLP, dodat, že pokud byla takováto praxe orgánů činných v trestním řízení přípustná, znamenalo by to, že omezení osobní svobody, vymezené Úmluvou jako výjimečná odchylka od základního práva, je něčím, co lze použít i mimo okruh taxativně vymezených a striktně definovaných podmínek (viz např. rozsudek Ilijkov v. Bulharsko). Je obtížné představit si, že by obviněný mohl mít skutečně ve srovnání s vyšetřovateli a prokurátory rovnou šanci dokázat, že je vyloučeno nebezpečí, že se bude vyhýbat trestnímu stíhání, že bude ovlivňovat svědky, či že bude pokračovat v trestné činnosti.

Ve světle další judikatury ESLP (např. rozsudek Labita v. Itálie⁷⁵, rozsudek Olstowski v. Polsko⁷⁶, rozsudek Ilijkov v. Bulharsko⁷⁷) je nezbytné vyzdvihnout závěry ESLP, kdy tento uvádí, že s pokračující délkou vazby je třeba pečlivě zkoumat

⁷⁴ Rozsudek senátu ESLP Rokhlina proti Rusku ze dne 7. 4. 2005, stížnost č. 54071/00.

⁷⁵ Rozsudek senátu ESLP Labita proti Itálii ze dne 6. 4. 2000, stížnost č. 26772/95.

⁷⁶ Rozsudek senátu ESLP Olstowski proti Polsku ze dne 15. 11. 2001, stížnost č. 34052/96.

⁷⁷ Rozsudek senátu ESLP Ilijkov proti Bulharsku ze dne 28. 4. 2005, stížnost č. 50326/99.

i další důvody ospravedlňující zbavení osobní svobody podezřelého pachatele. Musí jít o důvody, které jsou dostatečné a relevantní, a je třeba, aby orgány činné v trestním řízení věnovaly zvláštní péči zkoumání toho, zda tyto speciální důvody již nepominuly. Nelze popřít skutečnost, že s obviněním ze spáchání zvláště závažného trestného činu je spojeno i riziko vysoké sankce v případě usvědčení pachatele. Je tedy značně pravděpodobné, že takto podezřelý pachatel by se na svobodě mohl snažit vyhnout se trestnímu stíhání. Ani tato úvaha však sama o sobě nemůže ospravedlnit dlouhou vazbu. Zde považuji za nutné zdůraznit, že i tyto právní názory Evropského soudu pro lidská práva musí (čl. 1 odst. 2 Ústavy) orgány veřejné moci zohledňovat při zdůvodňování útěkové vazby hrozbou vysokým trestem, ač se tak v praxi téměř neděje.

Z jazykového a logického výkladu je nutno interpretaci zákonné podmínky hrozby vysokým trestem přebrat ve smyslu konkretizace a individualizace trestně právní kvalifikace skutku ve vztahu k obviněnému, a to na základě zjištěných konkrétních skutečností opodstatňujících důvodnost trestního stíhání. Pod hrozbou uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně osmi let má právo obviněný namítat existenci silných důvodů, jež důvodnou obavu z následků uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu eliminují a vylučují tak aplikaci tohoto vazebního důvodu. Může se jednat především o silné rodinné vazby, péči o nezletilé dítě, jiné osoby odkázané na péči či pomoc obviněného, vazby pracovní atd.

Pokud se jedná o důvod, který se zakládá na nemožnosti zjištění totožnosti obviněného, lze říci, že se jedná zejména o případy, kdy obviněný nemá u sebe anebo na dosažitelném místě doklady, jeho totožnost nelze ověřit jinou věrohodnou osobou, obviněný odmítá na zjištění své totožnosti spolupracovat, či uvádí o sobě nepravdivé údaje. R. Vicherek⁷⁸ k tomu v návaznosti na svou soudní praxi dodává, že v praxi se často stává, že zadržený pachatel, který uvede policii nesprávné údaje, uvádí údaje svých rodinných příslušníků (dle pohlaví bratrů a sester, bratřanců či sestřenic), jejichž údaje včetně rodného čísla zná a dokáže je policejnímu orgánu sdělit, přičemž někdy bývá s ohledem na společné rodiče i shodná podoba. V dnešní době však za použití všech dostupných evidencí osob či kriminalistických evidencí, které obsahují taktéž fotografie osob, nepůsobí zjištění totožnosti tak závažné problémy⁷⁹. Doba omezené

⁷⁸ VICHEREK, R. *Důvody vazby*. Trestní právo, 2012, č. 9, s. 16.

⁷⁹ Srov. ust. § 63 odst. 4 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR.

osobní svobody by měla být adekvátní a odpovídat tak možnostem zjištění totožnosti obviněného.

Poslední demonstrativně uvedenou skutečností je, že obviněný nemá stálé bydliště. Zde však důvodem pro vzetí do vazby nemůže být střídavý pobyt na různých místech z důvodu zaměstnání, pobyty léčebné, delší dovolená či brigády, byť nebyla takováto změna oznámena orgánům činným v trestním řízení. Při posuzování této skutečnosti není ani rozhodující přihlášení k trvalému pobytu nebo jeho vyznačení v osobních dokladech, jestliže se tam obviněný nezdržuje. Jedná se spíše o případy, že obviněný často bezdůvodně mění své místo pobytu, na těchto se nezdržuje, nemá vůbec kde bydlet a nemá zájem takové změny ohlásit orgánům činným v trestním řízení. V naší praxi je možné vysledovat, že skutečnost, kdy „obviněný nemá stálé bydliště“ je vykládána poněkud širěji, a to tím, že „obviněný není vázán k místu svého *faktického* pobytu“. Soudy poukazují na skutečnost, že obviněný třeba má místo faktického bydliště, nicméně neexistuje k němu žádný právní titul (žije u svého kamaráda, žije bez řádné smlouvy) nebo se jedná o ubytovnu, kde se hradí nájemné denně či týdně. Jedná se o osoby nezaměstnané, případně ani nevedené na úřadu práce, osoby nepobírající žádné sociální dávky.⁸⁰

4.2.2 Důvody vazby podle § 67 písm. b) TŘ – vazba koluzní

Česká procesně právní úprava nikterak neuvádí formy koluzního jednání tak, aby tyto taxativně vyjmenovávala v ustanovení § 67 písm. b) trestního řádu. Koluzní vazba je podle citovaného ustanovení vymezená tím, zdali jsou v posuzovaném případě „*zjištěny konkrétní skutečnosti, které odůvodňují obavu, že obviněný bude mařit zjištění skutkových okolností, jež jsou důležité pro objasnění věci.*“⁸¹ Způsoby, kterými takto obviněný může jednat a usilovat o maření takových skutkových zjištění, jsou v trestním řádu uvedeny demonstrativně.

Ze samotného ustanovení § 67 písm. b) trestního řádu tedy plyne, že obviněný může být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (řízení). Způsoby takového možného koluzního jednání musí být spjaty

⁸⁰ VICHEREK, R. *Důvody vazby*. Trestní právo, 2012, č. 9, s. 16.

⁸¹ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1975, s. 97.

s aktivní činností obviněného směřující k maření skutečností důležitých pro trestní řízení, přičemž objasňováním skutečností závažných pro trestní stíhání se zde rozumí dokazování podle trestního řádu. Musí jít tedy o skutečnosti závažné z hlediska konkrétní posuzované věci a odpovídající skutkové podstatě trestného činu. Tyto skutečnosti musí být náležitě odůvodněny.

Z uvedeného vyplývá, že důvodem vazby koluzní nemůže být jednání obviněného, případně jiných osob působících takto ve prospěch obviněného s jeho souhlasem nebo vědomím, vědomě zaměřené na maření skutečností závažných pro trestní stíhání, jestliže i přes záměr těchto osob není takové jednání způsobilé ohrožit účel trestního řízení.⁸² K případnému koluznímu jednání jiných osob ve prospěch obviněného – působením např. na jiné osoby – svědky, je třeba uvést, že takové jednání by se mělo pro naplnění skutkové podstaty ve smyslu ust. § 67 písm. b) trestního řádu odehrávat alespoň s vědomím obviněného, kdy z hlediska výkladu jazykového významu se jeví výstižnějším pojem „ve srozumění s obviněným“.

Koluzním důvodem vazby nemůže být jen určitá důkazní situace, kdy existují např. rozpory ve výpovědích, nebo je vyšetřování v počátcích, což má za následek nedostatek důkazů, či složitost dokazování ve věci, ale musí se jednat o konkrétní skutečnosti svědčící o koluzních záměrech obviněné osoby. To může být v důsledku pokus či odhodlání obviněného zničit důkazy, nabízení úplatku znalci, který byl ve věci příbrán orgány činnými v trestním řízení k podání znaleckého posudku, či nabádání svědků, aby vypovídali křivě. Takové důkazy musí být opatřovány a zjišťovány přípustným postupem orgánem činným v trestním řízení v souladu s trestním řádem, zejména pak při zadržení či zahájení trestního stíhání. Nemusí se však vždy jednat o důkazy použitelné v řízení před soudem.

Důvody vazby dle ust. 67 písm. b) trestního řádu nelze spatřovat ani v okolnosti, že obviněný učinil trestní oznámení na spoluobviněného či svědka bez ohledu na to, zdali je toto trestní oznámení pravdivé či nikoli. Působením na svědky či spoluobviněné je myšleno ze strany obviněného či jiných osob přímé a nepřípustné jednání ve snaze mařit trestní řízení. Může se tak jednat o různé formy nátlaku, dohod, přesvědčování o tom, jak by měly tyto osoby vypovídat, respektive, aby vypovídaly

⁸² MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1.vyd. Praha: Orbis, 1975, s. 103.

v rozporu s objektivně zjištěnou realitou a podobné formy jednání. Za svědka je zde považována nejenom osoba, která byla již orgány činnými v trestním řízení předvolána k podání svědecké výpovědi, ale také osoba, u které k takovému úkonu má teprve dojít.

Vzhledem k tomu, že je požadováno, aby takovéto jednání ze strany obviněného bylo zákonem zakázáno, tedy označeno jako nepřipustné, nelze za takové jednání považovat např. připomenutí svědkovi, aby zachoval svoji povinnost mlčenlivosti ve smyslu ust. § 99 odst. 2 trestního řádu, kdy by svědek mohl svou výpovědí porušit státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, což neplatí za předpokladu, že byl této povinnosti příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má, zproštěn; nebo práva výpověď odmítnout ve smyslu ust. § 100 odst. 1, odst. 2 trestního řádu, tedy v případě, že by se jednalo o příbuzného obviněného v pokolení přímém, jeho sourozence, osvojitele, osvojence, manžela, partnera a druha, případně pokud by svědek svou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druha anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní; neboť se zde jedná pouze o zdůraznění zákazu výslechu či práva, které je zákonem stanoveno ve prospěch obviněného. V těchto souvislostech nelze obviněnému přičítat koluzní jednání pro případ, když působí na takovou osobu, aby mluvila pravdu, když ta to odmítá.

Působením na svědky nebo spoluobviněné se má za to, že se jedná o svědky doposud nevyslechnuté, jak již bylo výše řečeno, z čehož lze dovozovat, že po jejich výslechu již je koluzní vazba nedůvodná a nepřichází v úvahu. V. Mandák⁸³ však ve svém příspěvku upozornil na možné výkladové problémy související s aplikací formulace důvodu koluzní vazby, které se objevily jak v teorii, tak v praxi. Zákonem č. 152/1995 Sb. změněné znění ust. § 67 písm. b) trestního řádu totiž vede část orgánů činných v trestním řízení k výkladu, že je-li obviněný v koluzní vazbě (velmi často to bývá již od zahájení trestního stíhání) a je-li důvodem vazby obava, že bude působit na svědky nebo spoluobviněné, nelze jej z vazby propustit dříve, než věc bude předána soudu a než soud vyslechně všechny svědky, popř. spoluobviněné, tj. převážně vždy až po skončení řízení před soudem prvního stupně, nikoliv tedy již v průběhu

⁸³ MANDÁK, V. *Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995*. Trestní právo, 1996, č. 7-8, s. 13.

vyšetřování nebo v soudní fázi řízení dříve, než zde byli všichni svědci (spoluobvinění) vyslechnuti. Takový postup by však byl důsledkem izolovaného výkladu, založeného na nesprávně vyloženém smyslu novelizovaného znění ust. § 67 písm. b) trestního řádu. Vzhledem k tomu, že vazba je v každém trestním řízení výjimečným a nejzazším opatřením (ultima ratio) a pokud je již uvalena, nesmí trvat déle, než se to s ohledem na konkrétní procesní situaci s přihlédnutím k zákonným důvodům vazby jeví jako nezbytné, by takovéto prodlužování vazby znamenalo neodůvodněné přetrvávání procesního zásahu do ústavně chráněného práva na osobní svobodu osoby, jejíž vina dosud nebyla pravomocně deklarována. V. Mandák tak uzavírá, že znění ust. § 67 písm. b) trestního řádu nelze mechanicky chápat jako pokyn pro obligatorní trvání koluzní vazby, do níž byl obviněný vzat v přípravném řízení, až do doby, než budou soudem vyslechnuti všichni svědci (spoluobvinění) – samozřejmě ovšem za předpokladu, že zde nejsou ještě další důvody koluzní vazby, tedy, že obviněný bude „*jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání*“.

Důvodem koluzní vazby bude dále analogicky i obava, že obviněný bude působit na osobu dosud neztotožněnou, po které je vyhlášeno pátrání a která tím pádem dosud nemohla být vyslechnuta jako svědek anebo proti ní nemohlo být zahájeno trestní stíhání. Podle usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 1200/11, však nemůže být vazebním důvodem fakt, že nebyl svědek dosud vyslechnut, aniž by zde byla důvodná obava, že dojde ze strany obviněného k jeho ovlivňování. Naopak podle judikatury, konkrétně rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2000, sp. zn. 8 Tz 163/2000, se za ovlivnitelné svědky a spoluobviněné považují i ti, kteří sice vyslechnuti byli, ale jejich výslech byl proveden tak, že tento není použitelný jako důkaz před soudem anebo jejich výslech byl proveden neúplně nebo nebyl zaměřen na všechny okolnosti důležité pro rozhodnutí.

Jiným mařením objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání je míněno nepřipustné působení na znalce, padělání, pozměňování nebo ničení či ukrývání listin nebo věcných důkazů, či působení na osobu dosud nepředvolanou orgánem činným v trestním řízení, která byla svědkem skutkového děje, tedy svými smysly vnímala okolnosti důležité pro trestní řízení a je u ní předpoklad, že bude orgánem činným v trestním řízení k výslechu předvolána. Pro jednání obviněného by zde nemělo být rozhodující, zda už jistá osoba byla k výslechu předvolána či nikoli. Navíc novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. výrazně omezila

provádění výslechů svědků v přípravném řízení, vyjma rozšířeného vyšetřování. V řadě případů tak hrozba koluze vyvstala ne proti osobě předvolané jako svědku, ale proti osobě, která je předvolána k podání vysvětlení.

Za maření nebo ztížení dosažení účelu trestního řízení, jež může odůvodňovat rozhodnutí o vazbě, nelze nikdy považovat uplatnění zákonných práv obviněného na obhajobu. Mezi tyto patří zejména popírání viny či uvádění nepravdivých okolností či odmítnutí vypovídat, jinak by se jednalo o zneužití práva obviněného na obhajobu a zneužití institutu vazby k přinucování jeho doznání. Z nálezu Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 148/1997, vyplývá, že ani účelem ani součástí rozhodování o vazbě nemůže být přezkoumávání pravdivosti výpovědi obviněného. Obviněný zde nepůsobí na konkrétní osoby či věci, z čehož vyplývá, že zde nevyvstává obava z takového působení, což je podmínkou koluzní vazby. Za maření objasňování se ze strany obviněného zpravidla nepovažuje ani nesplnění povinnosti vydat věc podle § 78 odst. 1 trestního řádu, podrobit se prohlídce těla podle § 114 odst. 2 trestního řádu apod., které lze vynutit pořádkovou pokutou ve smyslu ustanovení § 66 trestního řádu. Dále je třeba připomenout, že za koluzní jednání obviněného nelze považovat jednotlivá oprávnění, která je možno podřadit pod realizaci práva na obhajobu, jak mají na mysli příslušná ustanovení vyjmenovaná trestním řádem, např. § 2 odst. 13 TR: „*Ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.*“, případně § 33 TR: „*Obviněný má právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen vypovídat. Může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky. Má právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení. S obhájcem se však v průběhu svého výslechu nemůže radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Může žádat, aby byl vyslýchán za účasti svého obhájce a aby se obhájce účastnil i jiných úkonů přípravného řízení (§ 165). Je-li ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, může s obhájcem mluvit bez přítomnosti třetí osoby. Uvedená práva přísluší obviněnému i tehdy, je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena.*“, nebo ust. § 35 odst. 1 TR: „*Obhájcem v trestním řízení může být jen advokát. Pro jednotlivé úkony trestního*

řízení, s výjimkou řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně, před vrchním soudem a Nejvyšším soudem, se může obhájce dát zastoupit koncipientem.“ a ust. § 41 TŘ: „Obhájce je povinen poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně, zejména pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, a tím přispívat ke správnému objasnění a rozhodnutí věci. Obhájce je oprávněn již za přípravného řízení činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky, nahlížet do spisů (§ 65) a zúčastnit se podle ustanovení tohoto zákona vyšetřovacích úkonů. S obviněným, který je ve vazbě, je oprávněn mluvit v rozsahu stanoveném v § 33 odst. 1. Obhájce je v řízení před soudem oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se může zúčastnit obviněný. Je-li obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena, může obhájce oprávnění uvedená v odstavcích 2 a 3 vykonávat též proti vůli obviněného. Nebylo-li zmocnění obhájce při jeho zvolení nebo ustanovení vymezeno jinak, zaniká při skončení trestního stíhání. I když zmocnění takto zaniklo, je obhájce oprávněn podat za obžalovaného ještě dovolání a zúčastnit se řízení o dovolání u Nejvyššího soudu, dále podat žádost o milost a o odklad výkonu trestu. Obhájce má právo ve všech stadiích trestního řízení vyžádat si předem kopii nebo průpis protokolu (§ 55) o každém úkonu trestního řízení. Orgány činné v trestním řízení (§ 12 odst. 1) jsou povinny mu vyhovět; odmítnout mohou jen tehdy, když to není z technických důvodů možné. Náklady s tím spojené je povinen vůči státu uhradit.“

Stejně tak koluzní vazbu nemůže odůvodňovat jen určitá důkazní či procesní situace, kdy se jedná o složitou kauzu, existují zde protichůdné výpovědi, mohlo by dojít k domluvě svědků jak shodně vypovídat, je podezření ze spáchání jiné trestné činnosti obviněným, jsou zde příbuzenské nebo zaměstnanecké vztahy apod. Musí zde nutně přistoupit další ve věci zjištěné okolnosti, z nichž bude možno oprávněně dovozovat obavu ze záměru obviněného mařit trestní stíhání. Nelze zde vycházet z domněnek orgánů činných v trestním řízení, ale pouze z reálné obavy konkrétně podložené, nestačí pouze obecné nebezpečí, že by obviněný mohl jednat v rozporu s ust. § 67 písm. b) trestního řádu, tedy že se obviněný bude chovat způsobem uvedeným v příslušné hmotněprávní skutkové podstatě citovaného ustanovení. Za koluzní situaci, která může odůvodňovat vazbu, je třeba považovat jen stav vyvolaný

skutečnostmi tak či onak spojený s osobou obviněného a s jeho předpokládanou aktivní činností, jejímž cílem by bylo maření vyšetřování.⁸⁴

Za koluzní jednání nelze považovat ani jednání obviněného, který pátrá po možných pramenech důkazů. Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. v ust. § 89 odst. 2 trestního řádu totiž upravila druhou a poslední větu tohoto ustanovení tak, že stanovila, že *„každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nebyl vyhledán nebo vyžádán orgánem činným v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“* Tato úprava posílila postavení stran v procesu dokazování. Umožňuje procesním stranám z vlastní iniciativy vyhledávat a předkládat důkazy a navrhnout jejich provedení. Jiná situace by nastala, pokud by obviněný vyhledával zdroje důkazů v úmyslu je zničit, učinit neupotřebitelnými pro trestní řízení, kdy takové jednání by přímo zakládalo koluzní jednání obviněného.

Již zmiňovaná novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. zavedla časový limit pro trvání koluzní vazby, čímž došlo k výraznému zúžení důvodů vazby podle ust. § 67 písm. b) trestního řádu. Pokud se tedy obviněný nedopustí v této době, která je základně stanovena v rozmezí maximálně tří měsíců, jednání, které lze podřadit pod tzv. zpřísněný důvod vazby podle ust. § 68 odst. 3 trestního řádu, nebo pokud nebyl obviněný vzat do vazby pro tento zpřísněný důvod vazby, musí být z vazby pro tento koluzní důvod neprodleně propuštěn na svobodu bez ohledu na to, zda obava z koluzního jednání pominula či nikoli.

Ohledně vazby koluzní je nutno dále uvést, že šlo tradičně o důvod, ohledně něhož byly vznášeny četné námitky. Diskuze se vztahovaly nejen na rozsah zásahu do osobní svobody obviněného, ale také se velice často zpochybňovala vůbec oprávněnost a účinnost koluzní vazby jako takové. Historicky proti koluzní vazbě vystoupil např. W. Hetzel⁸⁵ s tím, že je-li koluzní vazba založená na úvaze, že obviněný je povinen zdržet se všeho, co může ztížit anebo zmařit realizaci trestního práva, je možno koluzní vazbu považovat za přípustnou, je-li nezbytná k zabránění koluznímu jednání a současně by měla koluze za následek zmaření trestního řízení.

⁸⁴ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. 1.vyd. Praha: Orbis, 1975, s. 106.

⁸⁵ HETZEL, W. *Die Untersuchungshaft und deutschem, österreichischem, französischem und englischem Rechte*. Breslau, 1899, s. 123.

J. Fojnickij⁸⁶ poukazoval na to, že koluzní vazba je důsledek názorů, které byly již překonány, přičemž hrozí-li nebezpečí koluze, je věcí státu, aby učinil potřebná opatření, z ničeho však nelze dovodit právo v této spojitosti omezovat obviněného na osobní svobodě. Navíc, „*převaha sil*“ je i tak na straně orgánu činného v trestním řízení, neboť obviněný „*je sledován společností i policií*.“

Nejzávažnější námitky proti koluzní vazbě vznesl A. Zucker⁸⁷. Lze je shrnout tak, že koluzní vazba vznikla pod vlivem teorie, podle níž právu státu na zjištění pravdy odpovídá povinnost stíhaného zdržet se všeho, čím by mařil či ztěžoval vyšetřování. Koluzní vazba je podle něj neudržitelná, nedůsledná, nadbytečná a v praxi svádí ke zneužití. Byla-li by využívána důsledně, musela by být použita i proti každé jiné osobě nežli proti obviněnému, která by se chovala obdobným způsobem. Stát má přitom k dispozici prostředky práva hmotného směřující k zamezení nebezpečí koluze, a to v podobě trestního stíhání v případech nepravdivého svědectví nebo nesprávného znaleckého posudku. Hrozí-li nebezpečí koluze, je věcí státu, aby s největším urychlením provedl důkazní a zajišťovací úkony a předešel tak nežádoucí činnosti obviněného. Pokud příslušným orgánům není zcela známa konkrétní možnost koluzního jednání obviněného, nemůže zde být na místě ani zákonný důvod vazby. Pokud by o takové možnosti věděly, je jejich povinností postarat se o včasné zajištění a provedení důkazů a nikoli zbavit obviněného svobody. Potvrzuje, že koluzní vazba má smysl, je-li obviněný izolován bezprostředně po spáchání trestného činu nebo na počátku vyšetřování. Koluzní vazba tak v tomto řízení slouží jako jakási náhrada tzv. tortury, a proto je třeba ji zcela odmítnout a to i proto, že ji nelze žádnými opatřeními reformovat.

Naproti tomu F. Storch⁸⁸ námitky proti koluzní vazbě odmítal. Vycházel z toho, že vazby jako zajišťovacího instrumentu je třeba, přičemž každá vazba je závažným zásahem do práva na obhajobu. Koluzní vazbu z toho nelze dle jeho názoru vydělovat.

V moderní době se výhrady proti koluzní vazbě zaměřovaly spíše na to, zda je takto odůvodněná vazba vůbec v souladu s mezinárodními úmluvami, zejména čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Jako příklad lze uvést nález pléna Ústavního soudu ČR ze

⁸⁶ FOJNICKIJ, J. *Kurs ugolovnogo sudoproizvodstva*. Petrohrad, 1907.

⁸⁷ ZUCKER, A. *Die Untersuchungschaft*. Praha, 1879.

⁸⁸ STORCH, F. *Řízení trestní rakouské*. Díl II. Praha: J. Otto, 1897, s. 11.

dne 26. 4. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 1/94, v němž soud judikoval, že Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 5 odst. 1 písm. c) dává prostor pro bližší vymezení skutkové podstaty vazebních důvodů, přičemž podmínkou je, že se tak musí stát na základě zásady důvodného podezření ze spáchání trestného činu nebo jiných jednání obsahujících hrozbu koluzního chování. Koluzní vazba podle § 67 písm. b) trestního řádu pak rovněž dostatečným způsobem chrání základní právo na svobodu obviněného, protože jejím důvodem je nejenom důvodné podezření ze spáchání trestného činu, ale také důvodné podezření z jiné činnosti, která maří trestní stíhání (tzv. koluzní jednání) tak, jako je tomu u skrývání nebo vyhýbání se trestnímu řízení (podle § 67 písm. a) trestního řádu). Navíc je tato dvojí podmíněnost vazby ještě zesílena pravidly obsaženými v § 72 trestního řádu⁸⁹, které stanoví, že obviněný musí být ihned propuštěn na svobodu, pomine-li důvod vazby a že trvání vazebních důvodů musí být ex officio průběžně přezkoumáváno orgány činnými v trestním řízení.

Koluzní vazba byla řadou nálezů Ústavního soudu ČR shledána zcela v souladu s ústavním pořádkem. Jedná se například o nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 138/93 ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. I. ÚS 62/96 ze dne 12. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 18/96 ze dne 26. 9. 1996, či sp. zn. IV. ÚS 226/96 ze dne 19. 11. 1996. Pokud budeme zkoumat otázku, zdali existuje nějaký rozpor s Úmluvou o ochraně lidských práv a svobod, je možno konstatovat, že z judikatury Evropského soud pro lidská práva neplyne jakékoli zpochybnění koluzního důvodu vazby.

Radikální změnu, jak již bylo výše řešeno, přinesla novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., která přistoupila ke zkrácení maximální délky koluzní vazby, nedopustí-li se obviněný jednání, které má za následek aplikaci některého ze zpřísněných důvodů vazby na jeho osobu. Na tuto skutečnost reagovalo mimo jiné usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 2. 2002, sp. zn. 8 To 59/2002, v němž je uvedeno, že lhůty stanovené v § 71 odst. 3, 4, 5, 6 trestního řádu⁹⁰ nejsou pouze lhůtami pořádkovými. Jde o lhůty, na které se vztahuje článek 8 odst. 5 Listiny základních práv a svobod, z něhož také vyplývá, že nikdo nemůže být držen ve vazbě leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu. Povaha a smysl těchto lhůt nepřipouští stav, že by jejich nedodržení nemělo žádný vliv na další trvání vazby. Není-li z nějakého důvodu rozhodnuto ve stanovených lhůtách,

⁸⁹ Srov. ust. § 71 odst. 2 písm. a) trestního řádu v pl. znění.

⁹⁰ Srov. ust. § 72a trestního řádu v pl. znění.

že se obviněný i nadále ponechává ve vazbě, je nutno učinit opatření k jeho propuštění na svobodu (příkaz k propuštění z vazby).

4.2.3 Důvody vazby podle ust. § 67 písm. c) TŘ – vazba předstižná

Z ustanovení § 67 písm. c) trestního řádu plyne, že aby mohla být uvalena vazba pro předstižný důvod, *musí být dána obava, že bude obviněný opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo že obviněný dokoná trestný čin, o který se pokusil anebo že vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil*. Předstižná vazba má mezi ostatními druhy vazby zvláštní postavení. Důvody vazby předstižné jsou na rozdíl od jiných druhů vazby stanoveny alternativně a jedná se o jejich taxativní výčet v citovaném ustanovení. Pokud má být obviněný vzat do vazby z důvodů předstižných, musí být dána obava z naplnění některého ze jmenovaných jednání.

R. Vicherek⁹¹ s odkazem na konstantní judikaturu Ústavního soudu ČR⁹² shrnuje aplikaci tohoto důvodu vazby v praxi tak, že důvod vazby předstižné se dotýká především recidivistů, přičemž se musí jednat o recidivu speciální nebo alespoň druhovou. Předmětný vazební důvod se dovozuje především z trestní minulosti obviněného a dále osobnosti obviněného. Existence důvodu předstižné vazby má být dále závislá mj. na osobním postoji obviněného, na jeho sklonech, návycích, na jeho aktuálním zdravotním stavu, rodinném zázemí a na prostředí, v němž se obviněný pohybuje. Z odůvodnění rozhodnutí musí být seznatelné přiměřené zhodnocení těchto aspektů, které mohou nesporně podléhat v čase změnám a které musí soud při rozhodování zkoumat. Poměrně častým argumentem v případě především opakování majetkové trestné činnosti je skutečnost, že obviněný není zaměstnán ani veden na úřadu práce (nepobírá sociální dávky), což v praxi často znamená, že si prostředky pro živobytí zajišťuje páčáním trestné činnosti.

V následujícím textu se budu věnovat vývoji dikce předmětného vazebního důvodu a názorovým rozporům souvisejícím s aplikací předstižného důvodu vazby. Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. zpřesnila znění tohoto důvodu vazby v tom smyslu, že nahradila v textaci slovo „*pokračování*“ slovem „*opakování*“. Pojem „*opakovat*“ nacházející se v dikci ustanovení § 67 písm. c) trestního řádu nalezneme i v ust. § 68 odst. 3 písm. e) trestního řádu upravujícího tzv.

⁹¹ VICHEREK, R. *Důvody vazby*. Trestní právo, 2012, č. 9, s. 19.

⁹² Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06.

zpřísněné důvody vazby. Citované zákonné ustanovení obsahuje kromě toho také pojem „pokračovat“⁹³, který je třeba vykládat tak, že tento termín uvedený v ust. § 68 odst. 3 písm. e) trestního řádu je širší, neboť zahrnuje opakování trestného činu i pokračování v něm dalšími útoky. Nelze se tedy přesně držet terminologie trestního práva hmotného. Je třeba velice pečlivě rozlišovat tento důvod vazby a zpřísněný důvod vazby podle citovaného ustanovení trestního řádu.⁹⁴

V této souvislosti je třeba poukázat na to, že již novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 152/1995 Sb. byla zpřesněna úprava předstižného důvodu vazby záležejícího v obavě, že obviněný bude pokračovat v trestné činnosti, když důvodem vazby nemělo být jen obecné nebezpečí z pokračování v blíže neurčené trestné činnosti, jež by se např. dovozovalo z faktu, že obviněný je osobou, která se dlouhodobě a opakovaně dopouští trestné činnosti, ale konkrétní skutečnosti, ze kterých plyne, že hrozí nebezpečí, že obviněný bude pokračovat v trestné činnosti, pro kterou je stíhán, tedy takové, o jejíž existenci je dáno důvodné podezření. S ohledem na takto vymezené důvody vazby a jejich povahu přichází uvalení předstižné vazby na obviněného v úvahu pouze u úmyslných trestných činů.

Z publikace V. Mandáka⁹⁵ k novele trestního řádu č. 152/1995 Sb. se podává, že z hlediska hmotněprávního posouzení po zmiňované novele přichází v úvahu pouze nebezpečí opakování téhož trestného činu. S ohledem na znění této novely, která vysloveně hovoří o trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, je z této alternativy podle jeho mínění třeba vyloučit případy obav z trestné činnosti podléhající odlišné právní kvalifikaci, i kdyby šlo o trestnou činnost stejného druhu. Proto se neztotožnil s názorem obsaženým v tehdy aktuálním komentáři k trestnímu řádu⁹⁶, že zde stačí i opakování trestného činu téže povahy.

Proti výše uvedenému názoru V. Mandáka autoři citovaného komentáře ohledně ust. § 67 písm. c) trestního řádu, v první alternativě zde uvedené, zdůrazňovali, že se zde hovoří o opakování trestné činnosti, nikoli o opakování trestného činu, přičemž zákon zde evidentně nemůže mít na mysli hmotněprávní

⁹³ Srov. ust. § 68 odst. 3 písm. e) trestního řádu: „...*(obviněný) již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.*“

⁹⁴ Srov. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 2. 2002, sp. zn. 3 To 149/2002.

⁹⁵ MANDÁK, V. *Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995*. Bulletin advokacie, 1996, č. 4.

⁹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. Díl I*. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 1995, s. 265.

pojem „pokračování v trestném činu“ s ohledem na ust. § 12 odst. 11 trestního řádu, jak je na to poukazováno v témže komentáři.⁹⁷ Podle praxe se opakováním rozumí nejen opakování téhož trestného činu, ale i spáchání trestného činu téže povahy. Dodatek „pro niž je stíhán“, doplněný do ust. § 67 písm. c) trestního řádu rovněž novelou č. 152/1995 Sb., zpřesnil tehdejší zákonnou úpravu tak, že alternativa „opakování trestné činnosti“ se může vztahovat pouze na trestnou činnost, pro kterou je obviněný stíhán, tedy opakování téhož trestného činu i spáchání trestného činu stejné povahy, neboť i to je zahrnuto pod pojmem „trestná činnost určitého druhu.“ S ohledem na právě uvedené tedy nemůže být důvodem vazby ani obecně pojaté nebezpečí z opakování blíže neurčené trestné činnosti, jež by se např. dovozovalo z faktu, že obviněný je osobou, která se dlouhodobě a opakovaně dopouští trestné činnosti.⁹⁸ Tento názorový střet k interpretaci předstižného vazebního důvodu je možno eliminovat příkloněním se ke komentáři trestního řádu, tedy, že může jít nejen o obavu z pokračování (nyní opakování) trestného činu stejné právní kvalifikace, ale i trestného činu téhož druhu.

Pro úplnost uvádím, že k této problematice se vyjádřil též Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 26. 1. 1995, sp. zn. 7 To 2/95, když judikoval, že existenci důvodu vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu záležejícího v obavě, že obviněný bude pokračovat v trestné činnosti, lze posuzovat jen z hlediska pokračování ve stejné trestné činnosti, jako je ta, pro kterou je stíhán, tedy nebezpečí, že opakuje týž trestný čin nebo spáchá trestný čin téže povahy. Pokračování ve stíhaném trestném činu nebo udržování protiprávního stavu vyvolaného stíhaným trestným činem je vyloučeno s ohledem na ustanovení § 12 odst. 11 trestního řádu.

Pokud je důvod vazby podle ust. § 67 písm. c) trestního řádu dovozován z obavy z dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, musí jít o pokus totožného trestného činu. Stejně je tomu tak i u vykonání (dokonání) trestného činu, který obviněný připravoval.⁹⁹ Vzhledem k tomu, že předstižná vazba směřuje proti obviněnému, u něhož vyvstala důvodná obava z opakování, dokonání, resp. vykonání trestného činu v konkrétních případech, je rovněž nazývána „vazbou mimoprocesní“, a proto i vazbou tzv. preventivní.

⁹⁷ Tamtéž, s. 363.

⁹⁸ RŮŽEK, A. a kol. *Trestní řád - Komentář*. I. díl. Praha, Panorama, 1981, s. 196.

⁹⁹ Obecná trestnost přípravy byla zrušena novelou trestního zákona č. 175/1990 Sb., úprava zmíněného vazebního důvodu zůstala přesto stejná.

Ve vztahu ke všem alternativám uvedeného vazebního důvodu platí, že nebezpečí další trestné činnosti musí hrozit aktuálně, tedy obviněný musí být vůbec způsobilý takovou trestnou činností páchat, což by mohla vylučovat jeho momentální nebo trvalá indispozice či jiné okolnosti. Dále takové nebezpečí musí hrozit akutně, tedy bezprostředně. Předstižnou vazbu tak nelze použít jako obavu z trestné činnosti, k níž by mělo dojít až za delší časový úsek, nikoli v době časově přílehlavé k době, kdy pachatel, resp. obviněný může ještě plynule navazovat nebo dokonat či vykonat své hrozby či jednání. Nelze tak uvalit na obviněného předstižnou vazbu pro obavu z trestné činnosti, ke které by mělo dojít např. až po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. V souvislosti s rozhodováním o uvalení vazby na obviněného podle těchto důvodů je zcela vyloučeno uvalit předstižnou vazbu na obviněného, u kterého je téměř vyloučeno, že bude odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Takto judikoval i Krajský soud v Českých Budějovicích ve svém usnesení ze dne 13. 3. 2002, sp. zn. 3 To 190/2002, kdy uzavřel, že ustanovení § 67 a 68 trestního řádu o důvodech vazby a podmínkách pro vzetí do vazby je nutno vykládat i s ohledem na povinnost orgánů činných v trestním řízení propustit obviněného z vazby na svobodu v případě, kdy je zřejmé, že vzhledem k jeho osobě a k okolnostem případu trestní stíhání nemůže vést k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody [§ 72 odst. 2 písm. b) trestního řádu]¹⁰⁰. To znamená, že obviněný nemůže být vzat do vazby ve věci, ve které je takový závěr nutno učinit s přihlédnutím k získaným informacím již v tomto stadiu rozhodování o vazbě.

4.3 Zpřísněné důvody vazby

Velká novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. výrazně omezila možnost vzetí obviněného do vazby. Do rozhodování o uvalení vazby na obviněného se významným způsobem promítla zásada proporcionality, zdrženlivosti, subsidiarity a nezbytnosti přezkoumat vždy odůvodněnost zahájeného trestního stíhání. Obecně byl upraven dovětek ust. § 67 trestního řádu, který zúžil okruh trestných činů, pro které lze vzít obviněného do vazby a bagatelních trestných činů, konkrétní úpravou ust. § 68 odst. 2 trestního řádu, tedy, že do vazby nelze vzít obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo trestný čin spáchaný

¹⁰⁰ Srov. ust. § 71 odst. 2 písm. b) trestního řádu v pl. znění.

z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.

Omezení, pro které je vyloučeno vzít obviněného do vazby, jak je uvedeno v ust. § 68 odst. 2 trestního řádu, se nepoužije pro případ, kdy se obviněný:

- a) skrýval nebo uprchl,
- b) opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení,
- c) je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ji nepodařilo zjistit,
- d) již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo
- e) již opakoval trestnou činnost, pro kterou je stíhán nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Ve shora uvedených situacích tedy hovoříme o tzv. zpřísněných důvodech vazby, přičemž tento výčet je dále rozšířen v odstavci čtvrtém ust. § 68 trestního řádu o případ, kdy je dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. c) trestního řádu a s přihlédnutím k povaze takového trestného činu vyžaduje vzetí do vazby účinná ochrana poškozeného, jeho života, zdraví anebo obdobného zájmu. Zákonodárce zde uvedl nový důvod vazby, ačkoli se jedná o trestný čin nižší závažnosti, přičemž tento důvod lze použít jen, pokud existuje předpoklad pro vzetí do vazby podle ust. § 67 písm. c) trestního řádu. Smyslem je zajištění ochrany poškozeného. Toto ustanovení dále demonstrativně uvádí zájmy poškozeného, které je třeba chránit (např. život, zdraví, svobodu, osoby blízké apod.).

V této souvislosti je nutno dodat, že zákon nepředkládá taxativní výčet všech skutkových podstat méně závažných trestných činů, pro které by se uplatnila tato výjimka (např. trestný čin omezování osobní svobody, útisku, násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci apod.). Podle důvodové zprávy by však toto mohlo vést k nerovnosti v postavení obviněných stíhaných pro méně závažné trestné činy, a mohlo by to vést i k tomu, že by nebyly dostatečně zjištěny právě ty okolnosti, pro

kteřé je třeba zvažovat rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby. P. Šámal¹⁰¹ k tomu dodává, že úprava v § 68 odst. 2 trestního řádu se nepoužije ani pro případ, kdy je obviněný stíhán vedle některého z trestných činů uvedených v tomto odstavci ještě pro další úmyslný trestný čin se sazbou, jehož horní hranice převyšuje dvě léta anebo pro další trestný čin spáchaný z nedbalosti, jehož horní hranice převyšuje tři léta.

Formulace zpřísněných důvodů vazby vychází z myšlenky, že je-li obviněný v době, kdy se o vzetí do vazby rozhoduje, resp. kdykoli později, stíhán pro méně závažný trestný čin, je v souladu s výše uvedenými principy, aby se v takových případech vazba jako zajišťovací institut neuplatnila anebo uplatnila pouze ve velmi omezených případech. Trestní řád v těchto souvislostech neřeší situaci, kdy je obviněný zpočátku stíhán pro závažnější trestný čin, ale následně v průběhu trestního řízení dojde k překvalifikaci jednání na některý z trestných činů uvedených v ust. § 68 odst. 2 trestního řádu. Analogicky však, pokud k takové situaci dojde a není na místě postup podle odstavce 3 nebo 4 tohoto ustanovení, musí být obviněný z vazby propuštěn.

V ust. § 68 odst. 2 trestního řádu zákon uvádí pojem „obviněný je stíhán“. Z tohoto slovního spojení lze dovodit, že v případě rozhodování o vzetí do vazby obviněného se vychází především z toho, jaká právní kvalifikace je uvedená v usnesení o zahájení trestního stíhání anebo v návrhu na potrestání ve zkráceném řízení. Tuto zásadu však nelze aplikovat zcela mechanicky vzhledem ke znění ustanovení § 67 trestního řádu, podle něhož smí být obviněný vzat do vazby pro některý z důvodů uvedený v písm. a), b), c), jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že naplní některý z těchto vazebních důvodů a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchan, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný. Úkolem soudu, který rozhoduje o vazbě, je proto mimo jiné zkoumat, zda dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že jsou naplněny všechny znaky trestného činu, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, a zda tento skutek nemá být posuzován jako trestný čin mírnější, na který by se uplatnila úprava § 68 odst. 2 trestního řádu, popř. měl-li by

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 766.

obviněný být pro takový trestný čin vzat do vazby, zdali jsou zde dány předpoklady uvedené v ust. § 68 odst. 3 nebo 4 trestního řádu.

Vzhledem k úpravě obsažené v dovětku ust. § 67 trestního řádu musí soud postupovat zcela shodně ve všech stádiích rozhodování o vazbě, tedy při samotném rozhodování o vazbě, prodlužování vazby či rozhodování o stížnostech či žádostech o propuštění z vazby na svobodu, resp. změnách důvodů vazby. Jedná se o analogickou aplikaci této úpravy, když se předpokládá, že situace obviněného by měla být víceméně shodná v případě, kdy se rozhoduje o jeho vzetí do vazby, stejně jako pokud se rozhoduje o vazbě v jiných případech. Zpřísněný důvod vazby může tak být dán již v době rozhodování o vzetí obviněného do vazby anebo až v průběhu trestního řízení.

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že zpřísněný důvod vazby se uplatňuje nejen ve vztahu k samotným ustanovením § 67 trestního řádu, ale i ve vztahu k nejvyšší přípustné době trvání koluzní vazby podle ust. § 72a odst. 3 trestního řádu. Za předpokladu, že bylo zjištěno, že obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, lze přistoupit k prolomení striktní tříměsíční vazební lhůty u koluzní vazby, jak je uvedeno v ust. § 72a odst. 3 věta třetí trestního řádu. Tato skutečnost však musí být konstatována přímo v rozhodnutí soudu. Dále se zpřísněný důvod uplatní i ve vztahu k trvání jakékoli jiné vazby než vazby koluzní, a to v situaci upravené v ust. § 71 odst. 2 písm. b) trestního řádu, tedy jestliže je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a okolnostem případu trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, avšak pokud se obviněný nedopustí jednání uvedeného v § 68 odst. 3 a 4 trestního řádu.¹⁰²

Z výše uvedeného plyne, že zpřísněné důvody vazby se fakticky uplatní ve třech skupinách případů. Za prvé u trestných činů uvedených v ust. § 68 odst. 2 trestního řádu, tedy úmyslných trestných činů, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro trestné čin spáchané z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, a to kdykoli v průběhu trestního stíhání, kdy je obviněný upozorněn na změnu právní kvalifikace na takový trestný čin. Za druhé lze tyto

¹⁰² Srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13.3.2002, sp. zn. 3 To 190/2002.

důvody vazby aplikovat u koluzního důvodu vazby dle § 67 písm. b) trestního řádu, který je zákonem časově omezen na dobu tří měsíců. A konečně za třetí u jiných trestných činů než uvedených v ust. § 68 odst. 2 trestního řádu, jestliže bude možno učinit závěr, že je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a okolnostem případu trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.

K jednotlivým zpřísněným důvodům vazby zakotveným v ust. § 68 odst. 3 trestního řádu je pak třeba uvést následující:

U důvodu dle ust. § 68 odst. 3 písm. a) trestního řádu je zapotřebí poukázat na pojem „*uprchl, skrýval se*“. Nepostačuje zde při posuzování tohoto zpřísněného důvodu pouhá obava, že obviněný se takového jednání může dopustit, tedy může takto do budoucna jednat. Je vyžadováno, aby byl zjištěn alespoň jeden takový případ, kdy se obviněný takového jednání již dopustil a takto jednal.

U důvodu dle ust. § 68 odst. 3 písm. b) trestního řádu je vyžadováno kumulativní splnění dvou podmínek, jednak že se obviněný opakovaně nedostavil na předvolání, a to minimálně ve dvou případech, a obviněného nebylo možno (nepodařilo se) k úkonu trestního řízení předvést či jinak zajistit jeho přítomnost u takového úkonu. U tohoto důvodu je vyžadováno závažnější jednání obviněného. Předpokladem aplikace tohoto důvodu vylučujícího omezení vzetí obviněného do vazby je skutečnost, že předvolání k úkonu trestního řízení bylo obviněnému doručeno řádně a včas. Nepostačuje tak tzv. náhradní doručení. Jednání obviněného se tak z obsahového hlediska blíží k uprchnutí či skrývání se, kdy takové jednání obviněného může vést až k vydání příkazu k zatčení nebo zatýkácího rozkazu. Zároveň se u tohoto zpřísněného důvodu vyžaduje, aby se obviněný alespoň dvakrát nedostavil bez náležité omluvy. Přesto striktní uplatňování této úpravy za situace, že se obviněný omluvil ze zdravotních důvodů, které by se dodatečně ukázaly jako věrohodné, by bylo v rozporu s principy zdrženlivosti a přiměřenosti. Opačná situace by nastala, pokud by se takto prezentované zdravotní důvody obviněným prokázaly jako nepravdivé a byla by splněna i druhá z kumulativních podmínek naznačená v dikci citovaného ustanovení. Pak by se nepochybně jednalo o vazební důvod.

Pro uplatnění vazebního důvodu dle ust. § 68 odst. 3 písm. c) trestního řádu musí dojít ke kumulativnímu splnění dvou podmínek, a to té, že obviněný je neznámé totožnosti a zároveň se dostupnými prostředky nepodařilo jeho totožnost zjistit.

Obviněnému je však třeba poskytnout možnost, aby svou totožnost prokázal i za situace, kdy příslušný doklad totožnosti nemá u sebe, ale uvádí, že jej má např. v místě svého bydliště, které je pro orgány činné v trestním řízení (zejména policejní orgán) místem dosažitelným, anebo se dovolává svědectví důvěryhodné osoby. Pokud policejní orgán, který totožnost prvotně zjišťuje, vyčerpá veškeré dostupné prostředky, které má k dispozici podle ust. § 63 odst. 4 zákona č. 273/2008 Sb. o Policii ČR (dále jen „zákon o Policii“), je na místě použití tohoto zpřísněného vazebního důvodu, pro případ, že se ani touto cestou nepodaří zjistit totožnost obviněného. Policejní orgán může podle citovaného ustanovení zákona o Policii, není-li schopen na základě sdělených osobních údajů obviněným ani z evidencí, které má k dispozici, především z evidence obyvatel, zjistit totožnost obviněného, resp. v té době předvedené osoby, tuto osobu vyzvat, aby strpěla úkony vedoucí ke zjištění její totožnosti, kdy se tak může například jednat o daktyloskopii, pořizování obrazových, zvukových a jiných záznamů, měření těla, zjišťování tělesných znaků, či odběr biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení. Pokud předvedená osoba klade odpor, je příslušný policista oprávněn tento odpor, vyjímaje odpor při úkonech odběru krve nebo jiném podobném úkonu spojeném se zásahem do tělesné integrity, přiměřeným způsobem překonat. Uvedený důvod se vztahuje i na případy, kdy obviněný uvádí nepravdivé údaje ke své totožnosti, resp. používá padělané či pozměněné doklady totožnosti.

Důvod dle ust. § 68 odst. 3 písm. d) trestního řádu vyžaduje splnění podmínky, že obviněný již působil na svědky či spoluobviněné anebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní řízení. Zde se jedná o koluzní jednání obviněného, přičemž nepostačí jen pouhá obava orgánu činného v trestním řízení, že obviněný takto může nebo bude jednat, ale musí jít o dostatečně prokázané jednání obviněného, že již takto koluzně jednal. O jaké možnosti koluzního jednání se může konkrétně jednat, anebo co do koluzního jednání naopak nespadá, je podrobně rozebráno v kapitole pojednávající o koluzní vazbě vyjádřené v ust. § 67 písm. b) trestního řádu¹⁰³. Obecně lze říci, že musí být dostatečně odůvodněno, zejména předložením relevantních podkladů pro rozhodování soudu, že obviněný již např. vyvíjel nátlak na svědky či spoluobviněné v úmyslu přimět je ke změně výpovědi či se snažil nabídnout znalci úplatek k podání nepravdivého znaleckého posudku anebo např. ničil, padělal či

¹⁰³ Srov. kapitolu 4.2.2 Důvody vazby podle § 67 písm. b) TR – vazba koluzní.

zatajoval důkazy. Bude-li zjištěno, že obviněný již takto koluzně jednal, jde o zpřísněný důvod vazby a časový limit trvání vazby jen z důvodu § 67 písm. b) trestního řádu se tak neuplatní. O tom, že obviněný takto již jednal, musí ovšem vždy rozhodnout příslušný soud konající ve věci vazební řízení anebo rozhodující ve věci samé. Soud by tak měl ve svém rozhodnutí týkající se samotné vazby konstatovat, že obviněný jednal způsobem uvedeným ve větě třetí ust. § 72a odst. 3 trestního řádu, a tím naplnil důvody zpřísněné vazby, čímž došlo k prolomení nejvyšší přípustné doby trvání koluzní vazby ve smyslu ust. § 72a odst. 3 věta první trestního řádu.

Skutečnosti uváděné v ust. § 68 odst. 3 písm. d) trestního řádu a v ust. § 72a odst. 3 věty třetí trestního řádu mají zcela shodnou povahu – vždy se jedná o zpřísněné důvody vazby. Jde tedy o samostatnou „hmotněprávní“ skutkovou podstatu vazby a tyto okolnosti se netýkají rozhodování o dalším trvání vazby, nýbrž se jedná o nové konstatování stavu, že obviněný je ve vazbě z důvodu ust. § 67 písm. b) trestního řádu a současně je splněna podmínka uvedená v ust. § 72a odst. 3 věty třetí trestního řádu. Je tedy zcela zjevné, že otázka setrvání ve vazbě po uplynutí zákonné tříměsíční vazební lhůty je otázkou vztahující se nikoli k otázce trvání vazby, ale k samotnému vzetí obviněného do vazby.

K důvodu dle ust. § 68 odst. 3 písm. e) trestního řádu je nutno v první řadě uvést, že novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 459/2011 Sb. bylo nově upraveno původní znění vazebního důvodu zakotveného v ust. § 68 odst. 3 v písmenu e) trestního řádu tak, že původní znění „*pokračování v trestné činnosti, pro niž je stíhán*“ bylo rozšířeno a upraveno do aktuálního znění „*již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán*“. Pojem „*opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval*“ je významově širší, než je uvedeno v ust. § 67 písm. c) trestního řádu. Toto slovní spojení je třeba vykládat restriktivně vzhledem k ust. § 12 odst. 11 trestního řádu, kdy pokračuje-li obviněný v jednání, pro které je stíhán, i po sdělení obvinění, posuzuje se takovéto jednání od tohoto úkonu jako nový skutek, přesto jde v případech uvedených v ust. § 68 odst. 3 písm. e) trestního řádu o opakování trestné činnosti po zahájení trestního stíhání a nikoli před jeho zahájením.

Výkladové stanovisko do provedení citované novely nebylo zcela jednoznačné. Orgány činné v trestním řízení tak vycházely ze závěru, že uplatnění podmínky „*pokračoval v trestné činnosti, pro niž je stíhán*“ je možné v případě, kdy obviněný po zahájení trestního stíhání trestnou činnost opakoval nebo v ní pokračoval. Sporné bylo, zdali pod toto pojmové hledisko lze zahrnout i případ recidivy, kdy obviněný již v minulosti se dopustil totožné trestné činnosti. Převažoval výklad, podle něhož tento důvod je možno uplatnit jen v probíhajícím trestním řízení a nelze ho vztahovat na případy, kdy sice obviněný byl již dříve odsouzen pro podobný trestný čin, nicméně v rámci probíhajícího nového trestního řízení se nedopustil dalšího jednání předpokládaného v tomto ustanovení. Po citované novele však zákonodárce jasně stanovil konkrétní posuzování tím, že tento důvod se vztahuje i na opakování trestné činnosti spáchané obviněným v minulosti, pro kterou je obviněný trestně stíhán.

Zmiňovaná problematika se odrazila taktéž v judikatuře, např. v usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 2. 2002, sp. zn. 3 To 149/2002, který uvedl, že důvod, při jehož splnění neplatí omezení pro vzetí do vazby, uvedený v ustanovení § 68 odst. 3 písm. e) trestního řádu (obviněný pokračoval v trestné činnosti, pro niž je stíhán), je naplněn nejen tehdy, když obviněný před sdělením obvinění, resp. před rozhodnutím o zahájení trestního stíhání ve smyslu ust. § 160 trestního řádu pokračoval v trestné činnosti spácháním několika dílčích útoků téhož trestného činu (§ 89 odst. 3 trestního zákona¹⁰⁴), ale i tehdy, když trestné činy téže povahy opakoval, např. první spáchal před rozhodnutím a druhý po rozhodnutí o zahájení trestního stíhání podle § 160 trestního řádu.

¹⁰⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

5. Instituty nahrazující vazbu

Z platné právní úpravy je možno dovozovat, že již před vzetím obviněného do vazby musí být zvažovány skutečnosti vztahující se k tomu, zda se jedná o osobu obviněného, zda je obvinění vzhledem ke stádiu trestního řízení dostatečně podloženo, zdali jsou dány důvody vazby anebo důvody vazby zpřísněné a zdali je opatření vazbou proti obviněnému opatřením adekvátním. Těmito skutečnostmi je vytvořen nezbytný předpoklad pro zhodnocení otázky, zdali přichází v úvahu náhrada vazby jiným odpovídajícím opatřením.

Opatření nahrazující vazbu, tzv. surrogáty vazby, tvoří jakýsi „negativní předpoklad“ vazby sui generis.¹⁰⁵ Nejedná se zde o překážku, která by bránila vzít obviněného do vazby. Negativní předpoklad vazby v uvedeném pojetí spočívá v tom, že z hlediska naplnění obecných principů zajišťovacích opatření i vazby samotné je povinností orgánu, který o vazbě rozhoduje, zvažovat možnost nahrazení vazby jiným opatřením. Zejména pak po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. jde o kategorický požadavek. Pokud by nebyla úvaha o možnosti nahrazení vazby jiným institutem vedená principy zdrženlivosti a přiměřenosti, subsidiarity, fakultativnosti, proporcionality apod., bylo by možno považovat ji za jakousi fikci. Lze důvodně usuzovat, že u každého obviněného, u kterého je rozhodováno o uvalení vazby na jeho osobu, musí být úvaha o použití některého z možných institutů nahrazujících vazbu uvedena.

Jednotlivé druhy opatření nahrazující vazbu, upravené v trestním řádu, tvoří složku hmotněprávní skutkové podstaty procesní odpovědnosti obviněného za jednání, za něž může být proti němu vyvozena procesní sankce v podobě jeho vzetí do vazby, a to složku takové povahy, že budou-li splněny podmínky pro aplikaci toho kterého opatření, obviněného nelze do vazby vzít, resp. nachází-li se ve vazbě, je třeba ho z ní propustit z vazby na svobodu. Tyto instituty nahrazující vazbu lze z časového hlediska použít ve dvou rovinách, a to jednak při samotném rozhodování o vzetí obviněného do vazby a jednak po takovém rozhodnutí, kterým je obviněný vzat do vazby.

¹⁰⁵ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 522.

Trestní řád upravuje ve svém výčtu v příslušných paragrafových ustanoveních procesní opatření, kterými lze za splnění podmínek vymezených v trestním řádu nahradit institut vazby:

- a) záruka zájmového sdružení občanů,
- b) záruka důvěryhodné osoby,
- c) písemný slib obviněného,
- d) dohled probačního úředníka,
- e) peněžitá záruka,
- f) umístění do péče důvěryhodné osoby¹⁰⁶ v případě mladistvých obviněných.

Všechny tyto výše jmenované instituty, které jsou upraveny v ust. § 73 odst. 1 písm. a) až c) trestního řádu, ust. § 73a trestního řádu a v ust. § 50 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále také jen „ZSVM“ nebo „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“), umožňují jak v přípravném řízení, tak ve stádiu řízení před soudem, nahradit vazbu buď jedním z těchto institutů, tedy lze každý jednotlivý institut aplikovat samostatně, anebo vedle sebe. Podmínkou je, že příslušný orgán činný v trestním řízení, který rozhoduje o vazbě, považuje příslušné opatření vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu za dostatečné. Jak současně vyplývá z ust. § 73 odst. 1 písm. d) trestního řádu, je při nahrazení vazby některým nebo některými z těchto institutů možno zároveň uložit některé z předběžných opatření specifikovaných v ust. § 88c trestního řádu.

O nahrazení vazby jiným institutem rozhoduje v řízení před soudem soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. O nahrazení vazby v přípravném řízení může rozhodovat i státní zástupce, a to i bez návrhu. Tento postup se však týká výlučně případů, kdy byl již obviněný vzat do vazby, a to na základě rozhodnutí soudu. Nevyhoví-li však státní zástupce žádosti o propuštění obviněného na svobodu, resp. návrhu na nahrazení vazby, je povinen do pěti pracovních dnů ode dne doručení předložit věc k rozhodnutí soudci. Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. vypustila z ust. § 73b odst. 2 trestního řádu tu část, kde se uvádělo, že státní zástupce může v přípravném řízení rozhodovat o propuštění obviněného z vazby

¹⁰⁶ Srov. ust. § 50 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

za současného nahrazení vazby jinými opatřeními. Z povahy věci však plyne, že záměrem zákonodárce bylo toto právo státnímu zástupci ponechat. Státní zástupce však nemůže rozhodovat o ponechání obviněného na svobodě za současného uložení některého z opatření nahrazujících vazbu. Takové rozhodnutí může učinit pouze soud. Formou rozhodnutí ve vazebních věcech je usnesení. Proti rozhodnutí o přijetí či nepřijetí institutů nahrazujících vazbu, které mají povahu rozhodnutí o vazbě, je přípustná stížnost. Nesplní-li obviněný povinnosti uložené mu v souvislosti s nahrazením vazby některým z opatření dle ust. § 73 odst. 1 trestního řádu a trvají-li dále důvody vazby, bude orgán činný v trestním řízení opět rozhodovat o vazbě.

Jakkoli znění platné právní úpravy může nasvědčovat tomu, že obviněného „může“ orgán činný v trestním řízení ponechat na svobodě nebo ho na svobodu propustit, platí, že splní-li obviněný předepsané podmínky a příslušné opatření nahrazující vazbu bude shledáno dostatečným vzhledem k povaze a závažnosti stíhaného jednání a osoby obviněného, musí soud, resp. státní zástupce, v přípravném řízení odpovídající institut aplikovat. K vzetí obviněného do vazby, resp. jeho ponechání ve vazbě, je nutno přistoupit až podpůrně, v případě, že vazbu nelze nahradit žádným z opatření uvedených v ust. § 73 a § 73a trestního řádu. Pokud rozhodující orgán neshledá určité opatření nahrazující vazbu použitelným či dostatečným, musí pečlivě odůvodnit ve svém rozhodnutí, proč takto postupoval a jaké okolnosti ho k takovým úvahám vedly. Dle mých zkušeností je v praxi přistupováno spíše k vazebnímu stíhání, neboť toto do značné míry usnadňuje orgánům činným v trestním řízení trestní stíhání obviněného. P. Vantuch¹⁰⁷ tuto tendenci k povrchnějšímu zkoumání a hodnocení vazebních důvodů v neprospěch obviněného ze strany orgánů činných v trestním řízení vysvětluje snahou „zajistit si“ méně komplikovaný průběh zejména důkazního řízení, a jistě negativní působení vazby na obviněného využít „v zájmu dosažení účelu trestního řízení“. Jak dále P. Vantuch¹⁰⁸ uvádí, orgány činné v přípravném řízení mají jistotu, že se vazebně stíhaný obviněný v konkrétní den a hodinu dostaví k výslechu, neboť jej v tomto termínu předvedou orgány vězeňské služby do výslechové místnosti, ať již ve vazební věznici, či na pracoviště Policie ČR, event. jinam, kde se koná procesní úkon. Stejnou jistotu o

¹⁰⁷ Srov. VANTUCH, P. *Nahrazení vazby peněžitou zárukou*. Právní rádce, 2003, č. 9, s. 55 – 56.

¹⁰⁸ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 335 – 336.

účasti obžalovaného v hlavním líčení a jeho dodání eskortou vězeňské služby má také předseda senátu (samosoudce), který jej z vazby předvolává.

Vazbu však není možno nahradit vždy. Nahrazení vazby zárukou zájmového sdružení občanů, zárukou důvěryhodné osoby, písemným slibem či dohledem probačního úředníka tak, jak jsou tyto vyjmenovány v ust. § 73 odst. 1 trestního řádu, přichází v úvahu, pokud je vazba obviněného odůvodněna z hlediska ust. § 67 písm. a) anebo písm. c) trestního řádu, resp. oběma těmito důvody. Naopak nahrazení vazby výše zmíněnými instituty nepřichází v úvahu, pokud je dán koluzní důvod vazby podle ust. § 67 písm. b) trestního řádu. Použití kteréhokoli opatření je dále vyloučeno v případech, kdy nejsou vůbec dány důvody vazby, včetně důvodů zpřísněných, tedy není dostatečně odůvodněno podezření z trestné činnosti vůči obviněnému, obviněný je stíhán pro některý z trestných činů uvedených v § 68 odst. 2 trestního řádu a nejsou dány důvody podle § 68 odst. 3 nebo 4 trestního řádu. Žádné z uvedených opatření nelze také uložit, je-li zřejmé, že obviněnému za trestný čin, pro který je stíhán a vzhledem k okolnostem případu nelze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, nebo vykonal-li již obviněný v jednotlivé trestní věci příslušnou část vazby připadající na nejvyšší přípustnou dobu vazby v přípravném řízení nebo v řízení před soudem. Instituty nahrazující vazbu je vyloučeno aplikovat rovněž v případě, vykonal-li již obviněný vazbu v rozsahu maximální přípustné doby, jak má na mysli ust. § 72a odst. 1 trestního řádu, a není-li dán důvod dle ust. § 72a odst. 3 věty třetí trestního řádu. Přijetí peněžité záruky je nadto vyloučeno, je-li obviněný stíhán za některý z trestných činů taxativně vyjmenovaných v ust. § 73a odst. 1 trestního řádu a je-li současně dán důvod vazby uvedený v ust. § 67 písm. c) trestního řádu.

I v případě nahrazení vazby některým z uvedených opatření se jedná o větší či menší zásah do osobní svobody obviněného, proto ani tyto alternativní instituty by neměly sloužit jako pouhá kontrola nad obviněným, který by jinak nesplňoval podmínky pro vzetí do vazby. Při ukládání těchto opatření je zapotřebí, aby rozhodující orgán bral při svých úvahách zřetel na osobní, majetkové a jiné poměry obviněného a též schopnost či možnost dané podmínky vůbec splnit. Může se tak stát, zejména při aplikaci náhradního institutu kauce – peněžité záruky, že představa rozhodujícího orgánu bude diametrálně odlišná a v rozporu s realitou, tedy nepřiměřená možnostem obviněného, v jehož silách nebude vůbec takový požadavek splnit a vazba na jeho osobu bude stejně uvalena či nadále prodlužována. V odborné

literatuře¹⁰⁹ lze dohledat články věnující se těmto problémům vznikajícím při aplikaci náhradních institutů vazby. Může hrozit nebezpečí diskriminace při ukládání peněžitě zaručené záruky. Zde je nutno poukázat na skutečnost, že v případě ukládání peněžitě zaručené záruky jako náhradního institutu vazby jsou znevýhodněni nemajetní obvinění. Je proto potřeba, aby se její výše stanovovala podle majetkových poměrů obviněného, nikoli podle závažnosti daného trestného činu, pro který je obviněný stíhán, jak se často v praxi děje, neboť osoby obviněné ze závažnějšího trestného činu nejsou reálně schopny takovou podmínku splnit. Taková situace následně zpochybňuje smysl rozhodování o možnosti nahrazení vazby peněžitou zárukou.

Dalším úskalím při nahrazení vazby jiným institutem může být nevhodně formulované omezení. Při ukládání opatření nahrazujících vazbu se může jednat i o různá omezení a povinnosti, které mají čelit určitým hrozbám, jež obviněný na svobodě představuje. V této souvislosti je nutno připomenout ust. § 88c trestního řádu taxativně stanovující druhy předběžných opatření, které mohou být obviněnému spolu s některým z opatření nahrazujících vazbu (srov. výraz „zároveň“ v ust. § 73 odst. 1 písm. d) trestního řádu) uložena. Příkladem uveďme např. zákaz vycestování do zahraničí, jenž může v případě nutnosti absolvovat pracovní cesty v rámci zaměstnání či povolání obviněného tomuto způsobovat nemalé potíže. Ustanovení § 77a odst. 6 trestního řádu, které se analogicky použije, sice stanoví možnost povolení vycestování do zahraničí z důležitých důvodů a na konkrétně vymezenou dobu, zejména za účelem pracovní cesty, nicméně rozhodnutí závisí na předsedovi senátu, popř. v přípravném řízení na státním zástupci, tudíž není radno počítat s tím, že k tomuto povolení vždy dojde. Nevhodně formulovanou podmínkou či opatřením tak může dojít k zamezení výkonu legitimních činností.

Jiným neméně podstatným úskalím při aplikaci institutů nahrazujících vazbu, byť se na první pohled tento problém netýká samotného obviněného, může být tzv. nedostatečná informovanost veřejnosti. Veřejnost často vnímá ukládání alternativních opatření negativně, přičemž se objevují názory, že pachatel je na svobodě bez jakéhokoli postihu, což může negativně ovlivňovat představu o vymahatelnosti práva a vytvářet skepsi v důvěru justice jako takové, či dokonce tendenci brát spravedlnost do

¹⁰⁹ Srov. např. VANTUCH, P. *Nahrazení vazby peněžitou zárukou*. Právní rádce, 2003, č. 9, s. 52 a násl.; VANTUCH, P. *Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem*. Právní rádce, 2003, č. 8, s. 57 a násl.; VANTUCH, P. *Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka*. Právní rádce, 2003, č. 11, s. 53 a násl.

svých rukou. Z tohoto důvodu je zapotřebí informovat širší veřejnost o principech nahrazování vazby jinými opatřeními.

V častém využívání surrogátů vazby vidím jednoznačný přínos, neboť vazba jakožto zajišťovací institut výrazným způsobem zasahuje do osobní svobody obviněného, a tedy i do sféry sociální, ekonomické či rodinné a užitím institutů nahrazujících vazbu mimo jiné dochází k zachování těchto vazeb obviněného s rodinou, se svým okolím či zaměstnavatelem. Výhodou takto stíhaného obviněného je i skutečnost, že je zde významným způsobem ctěna jeho presumpce nevinoty a jeho osoba není stigmatizována bez rozhodnutí o jeho vině. Důležitou se tato skutečnost jeví zejména u prvotrestaných osob a zejména pak při rozhodování o trestu v odsuzujícím rozsudku, kdy výrok soudu o výši trestu může být v tomto směru při dodržení uložených podmínek obviněným pro něj příznivější na základě možných úvah soudu, že obviněný má snahu se napravit, dodržuje uložené podmínky a zachovává si tak sebereflexi. V neposlední řadě je pak výhodou těchto institutů i skutečnost, že soud rozhodující ve věci samé není nijak negativně časově omezován ve svém rozhodování, jak by tomu bylo u vazební věci, a nemusí se zdržovat posuzováním a rozhodováním o prodlužování vazby.

Pokud bychom pak měli hodnotit efektivnost a přínosnost jednotlivých institutů nahrazujících vazbu, je zapotřebí uvést, že v praxi se jeví jako jednoznačně nejefektivnější peněžitá záruka a následně dohled probačního úředníka. Spíše pozitivně lze hodnotit písemný slib obviněného a méně již záruku důvěryhodné osoby a zájmového sdružení, neboť tyto dva instituty v sobě nesou určité výhrady. Co se týče peněžité záruky obviněného, lze poznamenat, že ač je tento institut bezpochyby nejefektivnějším institutem nahrazujícím vazbu, řada obviněných či jejich rodinných příslušníků v mnoha případech nedosahuje možnosti jejího složení podle často nereálných představ soudu o její výši a dochází tak k diskriminaci méně majetných či nemajetných obviněných, jak již bylo výše řečeno. Kvalitní výkon dohledu probačního úředníka zase může být dost často znesnadňován nedostatkem materiálního vybavení, přetížeností či nedostatkem pracovníků. Tyto aspekty mohou mít za následek nedostatek prostoru věnovat se kvalitněji jednotlivým případům, např. i osobní návštěvou v místě trvalého bydliště odsouzeného. Písemný slib se vyznačuje značnou oblíbeností u obviněných, kteří jsou pod hrozbou uvalení vazby na jejich osobu ochotni složit slib jakéhokoli obsahu. Nicméně se v mnoha případech může z jejich

strany jednat o pouhou formalitu bez dalšího, nemající do budoucna na jednání obviněných větší dopad. Podobná situace může nastat i při nabídnutí záruky důvěryhodné osoby, kde se v řadě případů jedná o formální prohlášení a o účelový prostředek poskytovaný ve prospěch obviněného. Důvodem je skutečnost, že záruku nezřídka nabízí osoby, u nichž chybí dostatečný výchovný vliv na obviněného.

I pokud však bude na tyto instituty jakkoli kritický pohled, pořád lze o nich hovořit jako o pozitivu v problematice vazebního stíhání. Přiměřeně formulované požadavky orgánů činných v trestním řízení při stanovování vazbu nahrazujících institutů mohou být významným kladem při snaze o pozitivní ovlivňování chování obviněného. Opačná situace ovšem může nastat při jejich nevhodné formulaci či přemrštěných požadavcích na osobu obviněného, vedených potenciální snahou takto na něj vyvíjet tlak či získat nad ním nezákonnou kontrolu. Je tedy na úvahách a na bedrech rozhodujícího orgánu, aby nepodléhal tendenčnímu či paušálnímu rozhodování zejména v případech zájmových a mediálně prezentovaných kauz, nýbrž aby podřídil své rozhodování střízlivému pohledu na osobu obviněného a jeho reálným možnostem.

5.1 Nahrazení vazby zárukou

Nahrazení vazby zárukou zájmového sdružení občanů anebo důvěryhodné osoby dle ust. § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu je typickým příkladem, kdy se do trestního řízení prakticky promítá jedna z jeho hlavních zásad stanovená v ust. § 2 odst. 7 trestního řádu. Ust. § 3 trestního řádu taxativně vymezuje, že se v případě zájmového sdružení občanů jedná o odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely. Výslovně jsou naproti tomu z tohoto výčtu vyloučeny politické strany a hnutí. Tento institut tak poskytuje veřejnosti možnost aktivně se účastnit na boji s kriminalitou, jakož i upevňování zákonnosti či příznivě výchovně působit na obviněného v případě poskytnutí záruky za jeho další chování.

Co se týče důvěryhodné osoby, trestní řád vymezuje tuto osobu tak, že se má jednat o osobu, která je schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného. Toto ovlivňování je možné především za předpokladu, že mezi obviněným a osobou, která

takovouto záruku nabízí, existuje určitý bližší vztah, aby bylo kontrolování chování obviněného, popř. jeho pozitivní ovlivnění, reálné.

Zákonodárce tedy dává do rukou zájmového sdružení občanů či důvěryhodné osoby možnost poskytnout za obviněného záruku a orgánu činnému v trestním řízení možnost takovou záruku přijmout. Povinností zájmového sdružení občanů, resp. důvěryhodné osoby, kteří poskytnou záruku, je působit na obviněného tak, aby žil řádným životem a příznivě ovlivňovat jeho chování. Záruka za další chování obviněného musí být koncipována tak, že jejím obsahem je jak nabídka převzetí dohledu nad dalším chováním obviněného, kterým se má působit vůči obavě z pokračování v trestné činnosti, z dokonání trestného činu, z pokusu anebo opakování trestného činu, který obviněný připravoval nebo kterým hrozil, tak i záruka, že se bude dostavovat k orgánům činným v trestním řízení, a např. oznámí vždy vzdání se z místa trvalého pobytu (pracovní cesty, dovolené apod.), čímž se má čelit obavě z útěku, vyhýbání se trestnímu řízení nebo skrývání se. Musí se zde jednat o výčet konkrétních opatření, která důvěryhodná osoba nebo zájmové sdružení občanů hodlají uplatňovat vůči obviněnému. Naznačený obsah záruky musí být obviněným dodržen v případě, kdy má být zárukou nahrazen jak důvod vazby útekové, tak i vazby předstížné, případně oba důvody současně. Zájmové sdružení občanů takovouto záruku může poskytnout jednak z vlastní iniciativy nebo i na podnět orgánu činného v trestním řízení. Pokud orgán činný v trestním řízení považuje takovou záruku za dostačující, přijme ji.

Ve shodě s ust. § 73 odst. 2 trestního řádu soud a v přípravném řízení státní zástupce seznámí toho, kdo nabízí převzetí záruky podle § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu a splňuje podmínky pro její přijetí, s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby. Přijetí nabízené záruky je fakultativní. Soud musí pečlivě vážit, zda zájmové sdružení občanů anebo důvěryhodná osoba jsou schopni příznivě ovlivňovat chování obviněného. Pro obviněného musí být sdružení či osoby nabízející záruku především určitou autoritou, resp. musí být s obviněným v určitém bližším vztahu, aby mohli jednání obviněného kontrolovat a ovlivňovat a měli k tomu potřebných prostředků. Takové podmínky nebudou splněny např. u rodičů mladistvého, kteří mají s obviněným již z minulosti problémy, které tak vyústily ve spáchání trestného činu. Touto osobou nemůže být s ohledem na procesní postavení ani obhájce, neboť zde hrozí nebezpečí vzniku střetu zájmů; může jí však být jiný

advokát, který není v postavení obhájce obviněného. Jak vyplývá z nálezů Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05, co se týče osoby nabízející převzetí záruky dle ust. § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu v postavení obhájce obviněného v trestním řízení, je na místě poukázat na specifický vztah k obviněnému daný poskytováním právní pomoci. Povinností obhájce je kromě jiného poskytnout obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně. Z tohoto vztahu vyplývá jistá nesvoboda a závislost obhájce na postavení a pokynech svého klienta – obviněného, která by mohla v konkrétních situacích bránit obhájci v tom, aby příznivě ovlivňoval chování obviněného. Důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného ve smyslu § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu musí být nadána jistou nezávislostí, autoritou a zároveň též určitým bližším vztahem k obviněnému, aby mohla jeho chování kontrolovat a v případě potřeby pozitivně ovlivňovat, přičemž by k tomu měla mít potřebné prostředky a vliv. Obhájce obviněného v konkrétní věci by se potom mohl vystavit nebezpečí střetu zájmů vyplývajícím z požadavků náležitého výkonu obhajoby, jestliže by měl zároveň plnit podmínku poskytnuté záruky za další chování obviněného.

V případě poskytnutí záruky ve smyslu ust. § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu advokátem obecně, nikoliv toliko obhájcem obviněného, jde však o situaci odlišnou. Proto nelze bez dalšího učinit paušální závěr, že pokud nabídku záruky poskytne advokát, nemůže se apriori jednat o osobu, která by nesplňovala podmínky ust. § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu. Mezi advokátem nikoli v postavení obhájce obviněného a obviněným totiž neexistuje specifický vztah daný poskytováním právní pomoci a není zde dána závislost na postavení a pokynech klienta – obviněného, která by v určitých situacích mohla bránit obhájci v tom, aby příznivě ovlivňoval chování obviněného. Není důvod se proto domnívat, že advokát, který není v postavení obhájce obviněného, nemůže být nadán nezávislostí, autoritou ve vztahu k obviněnému a současně též určitým bližším vztahem k němu.

5.2 Nahrazení vazby písemným slibem obviněného

Institut písemného slibu obviněného upravený v ust. § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu umožňuje nahrazení vazby, která obviněnému hrozí, anebo která již na něj byla uvalena při rozhodování o vzetí do vazby předstízně či útěkové, naopak je

tento institut vyloučen při nahrazení vazby koluzní. Slib obviněného může mít podobu samostatného podání anebo může být součástí žádosti o propuštění z vazby či stížnosti proti usnesení o vzetí obviněného do vazby. Slib musí být vždy podepsán obviněným, není možné, aby slib za obviněného podepsala jiná osoba, tedy ani obhájce. Tento však může sepsat text slibu, který posléze předloží k podpisu obviněnému – takovýto postup také bývá v praxi velmi častý. Písemný slib, že povede řádný život, však může dát obviněný sám.

Podstata tohoto institutu spočívá v tom, že obviněný se vlastnoručně podepsaným slibem může zavázat, že povede řádný život, nedopustí se žádné trestné činnosti, bude se dostavovat na výzvy orgánů činných v trestním řízení, vždy předem ohlásí vzdání se z místa svého pobytu, jakož i bude dodržovat i omezení, která se mu uloží. Omezení, která jsou obviněnému ukládána, musí být přiměřená a směřující k naplnění účelu, který by byl jinak dosažen vazbou. Mohou to být omezení formou zákazu – zákaz užívání alkoholických nápojů, omamných látek, zákaz navštěvovat určitá zařízení či osoby. Dále to mohou být příkazy – kromě obecného příkazu dostavovat se na výzvy orgánů činných v trestním řízení k úkonům trestního řízení či k soudu – například navštěvovat různé sociální či terapeutické programy či vždy předem oznámit změnu bydliště nebo pobytu. Stejně jako ostatní instituty nahrazující vazbu má i přijetí slibu fakultativní povahu.

Poruší-li obviněný svůj písemný slib, nevede-li řádný život, poruší-li povinnosti a nedodrží-li stanovená omezení, bude orgán rozhodující o vazbě zvažovat, zda není na místě rozhodnout o vzetí obviněného do vazby. Porušení slibu obviněným však nemusí mít vždy za následek jeho vzetí do vazby.

V praxi bývá tento způsob nahrazení vazby obviněnými velmi často navrhován, soudy však písemný slib přijímají velmi zřídka. Zčásti to je způsobeno nedůvěrou rozhodujících orgánů ve schopnost a ochotu obviněných daný slib dodržovat. Soud musí, před přijetím slibu obviněného o tom, že povede řádný život, nedopustí se trestné činnosti a že splní povinnosti a dodrží omezení, která se mu uloží, pečlivě zvážit všechny okolnosti týkající se případu a osoby obviněného důležité z hlediska, lze-li považovat slib za dostatečný. Na úvahy soudu může mít vliv mnoho faktorů – judikatura¹¹⁰ v této souvislosti dovodila, že skutečnosti, že škoda, jíž měl

¹¹⁰ Srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 6 To 14/92.

obviněný způsobit trestným činem, je velkého rozsahu, obviněný není výdělečně činný, je bez prostředků a trestné činnosti se měl dopustit na různých místech republiky, výrazně takový slib zpochybňují. Na rozhodnutí soudu o přijetí slibu má vliv i postoj státního zástupce, který současně s návrhem na vzetí obviněného do vazby soudu navrhne odmítnutí slibu a soudce rozhodující o vazbě vzhledem k jeho stanovisku, s nímž se ztotožní, slib obviněného nepřijme.¹¹¹

5.3 Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka

Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. byl do trestního řádu vložen institut nahrazení vazby dohledem probačního úředníka nad obviněným, který je upraven, kromě ust. § 73 odst. 1 písm. c) trestního řádu, také v ust. § 27b odst. 1 písm. a) trestního řádu. Úprava obsažená v trestním řádu navazuje na zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Dohled probačního úředníka upravuje také zákon o soudnictví ve věcech mládeže, a to v ust. § 16 ZSVM. Dohled vykonávají úředníci a asistenti Probační a mediační služby. Stejně jako u předchozích institutů nahrazujících vazbu je použití dohledu probačního úředníka vyloučeno za situace, kdy je dán koluzní důvod vazby a je přípustný pouze za existence důvodu vazby útěkové a předstížené.

Soud, resp. státní zástupce, při rozhodování o tom, zda bude vazba nahrazena tímto institutem, bere v úvahu osobu obviněného a povahu projednávaného případu, tedy zdali vůbec takovéto působení na obviněného má význam a připadá tak v úvahu jeho ponechání na svobodě nebo propuštění na svobodu. Podklady k osobě obviněného může zjišťovat i Probační a mediační služba, ovšem je třeba dodržet zásadu, že zjišťování podkladů by nemělo zasahovat do otázek mimo rámec působnosti Probační a mediační služby a neměla by být takto nahrazována činnost orgánů činných v trestním řízení. Vyslovení dohledu probačního úředníka nad obviněným musí být uvedeno přímo ve výroku usnesení, jímž se vazba nahrazuje tímto opatřením.

V případě, že byl vysloven dohled, musí obviněný plnit povinnosti vyplývající z ust. § 73 odst. 3 trestního řádu, tedy dostavovat se ve stanovených lhůtách k probačnímu úředníkovi, změnit místo svého pobytu pouze s jeho souhlasem

¹¹¹ VANTUCH, P. *Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem*. Právní rádce, 2003, č. 8, s. 60.

a podrobit se dalším omezením směřujícím k tomu, aby nemařil průběh trestního řízení či se nedopustil další trestné činnosti. Tato omezení musí být uvedena ve výroku příslušného usnesení. Omezení mohou trvat maximálně po dobu trvání důvodu vazby, což je třeba v odůvodnění rozhodnutí, jímž jsou ukládána, výslovně vyjádřit, a musí být přiměřená trestnému činu, pro který je obviněný stíhán. Za nepřiměřené by v tomto smyslu bylo možno považovat takové omezení, které by nemělo nic společného s trestným činem, v souvislosti s nímž se ukládá, nebo by bylo svou závažností neúměrné stupni nebezpečnosti (škodlivosti) trestného činu. Omezením, která vysloví soud, nebo v přípravném řízení státní zástupce, může být povinnost podrobit se programům rehabilitační povahy, sociálního výcviku a výchovy, léčebným programům, psychologickému poradenství, nebo programům k získání určité pracovní kvalifikace.¹¹² V souladu s ust. § 73 odst. 4 trestního řádu může být takovým omezením i zákaz vycestování do zahraničí.

Úkolem probačního úředníka v trestním řízení je tedy, jak je výše uvedeno, dohled nad obviněným spočívající v pozitivním vedení a pomoci obviněnému a také v kontrole jeho chování. Obviněný musí být vždy řádně poučen o svých právech a seznámen s povinnostmi, které musí dodržovat. V případě nesplnění stanovených podmínek a povinností informuje bezodkladně probační úředník soud, případně státního zástupce o takovém porušení. V souladu s ust. 73 odst. 7 trestního řádu pak může soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, trvají-li důvody vazby, rozhodnout o vzetí obviněného do vazby.

Závěrem výkladu k tomuto institutu je třeba říci, že formulace zákonodárce umožňující nahrazení vazby dohledem probačního úředníka při zhodnocení osoby obviněného a povahy projednávaného případu se zcela minula s požadavky praxe. Formulace uvedená v ust. § 73 odst. 1 písm. c) trestního řádu je tak obecná, že soudcům ani státním zástupcům není jasné, kdy lze s ohledem na osobu obviněného a povahu projednávaného případu dosáhnout účelu vazby dohledem probačního úředníka a kdy nikoliv. Pro stranu obhajoby, jakož i pro samotného obviněného, však takto široce vymezený předpoklad nahrazení vazby dohledem probačního úředníka nad obviněným nabízí možnost navrhnout tento způsob nahrazení vazby téměř ve všech případech, aniž by bylo potřeba nějaké speciální odůvodnění. Nicméně,

¹¹² VANTUCH, P. *Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka*. Právní rádce, 2003, č. 11, s. 54.

s ohledem na vágnost této podmínky pro vyslovení dohledu probačního úředníka nebývá těmto návrhům zpravidla vyhověno.

5.4 Nahrazení vazby peněžitou zárukou

Peněžitá záruka je institutem nahrazujícím vazbu, který byl zařazen již v rakouském trestním řádu z roku 1873, uherském trestním řádu z roku 1896 a stejně tak i v trestním řádu soudním vojenském. S účinností zákona č. 319/1948 Sb. byl tento institut zrušen a opětovně upraven až v trestním řádu po provedení novely zákonem č. 178/1990 Sb. a zákonem č. 558/1991 Sb.

Účelem tohoto institutu je nahrazení vazby obviněného složením pevné finanční částky určené v přípravném řízení soudcem anebo státním zástupcem a v řízení před soudem samotným soudem. Peněžitou zárukou je tak působeno na vůli obviněného, aby se vyhnul jednání uvedenému v ust. § 67 písm. a) nebo c) trestního řádu, případně oběma najednou, pokud se nejedná o žádnou z výjimek v případě předstižné vazby, kdy uplatnění peněžitě záruky nepřichází v úvahu.

V případě zpřísněných důvodů vazby zákon tento uvedený problém přímo neřeší, ale vzhledem ke konstrukci základních a kvalifikovaných důvodů vazby v ust. § 67 a § 68 odst. 3 a odst. 4 trestního řádu a dále v ust. § 72a odst. 3 věta třetí trestního řádu je možno oprávněně dovozovat, že zcela nevylučuje možnost aplikace opatření nahrazujících vazbu ani u zpřísněných důvodů vazby. Jistou překážkou pro jejich uplatnění zde nebude přímo odkaz na vazební důvody, ale spíše úprava dovětku ust. § 67 trestního řádu ohledně okolností, jež orgán rozhodující o nahrazení vazby zvažuje, a tedy bude-li zjištěn některý ze zpřísněných důvodů vazby, podmínky pro přijetí peněžitě záruky zpravidla nebudou dány.

Podle úpravy uvedené v ust. § 73a odst. 1 trestního řádu, je-li dán důvod vazby útěkové a/nebo předstižné, může orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit na svobodu též tehdy, jestliže přijme složenou peněžitou záruku, jejíž výši určil. V ust. § 73a odst. 1 trestního řádu je navíc dán výčet trestných činů, u kterých je přijetí peněžitě záruky nepřípustné, jedná-li se současně o vazbu předstižnou. Novela trestního řádu provedená zákonem č. 41/2009 Sb. v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku tento taxativní výčet trestných činů výrazně rozšířila. Náhrada koluzní vazby však není možná ani peněžitou zárukou.

Peněžitá záruka může být přijata samostatně anebo vedle jiných institutů nahrazujících vazbu. Složení peněžitě záruky může být nabídnuto i jinou osobou než osobou obviněného, avšak jen se souhlasem obviněného. Souhlas obviněného je podmínkou složení a přijetí nabídky peněžitě záruky, která je nabízena jinou osobou než osobou obviněného, a může být dán písemně anebo ústně do protokolu. Souhlas obviněného nemůže být nahrazen souhlasem obhájce, a to jak samotného obviněného, tak u obviněného mladistvého anebo u osoby, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo je její způsobilost omezena¹¹³.

Okruh osob, které mohou nabídku peněžitě záruky učinit ve prospěch obviněného, není zákonem nijak taxativně vymezen a zákon ani nijak tuto možnost neomezuje. Taková osoba však v souladu s dikcí zákona musí být před přijetím peněžitě záruky, kterou poskytuje za osobu obviněného, seznámena rozhodujícím orgánem s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby, stejně jako s možností použití této peněžitě záruky na náhradu nákladů trestního řízení, peněžitěho trestu, který nebyl obviněným uhrazen, na náhradu škody, požádá-li o to osoba poškozeného, s možností propadnutí této peněžitě záruky ve prospěch státu pro případ, že ze strany obviněného dojde k porušení podmínek, které se k přijetí peněžitě záruky vážou. Účelem poskytnutí těchto informací třetí osobě je, aby se tato osoba mohla svobodně rozhodnout, zdali takovou záruku za obviněného poskytne či nikoliv. Ve stejném smyslu v souladu s ust. § 73a trestního řádu musí být o těchto skutečnostech poučena i osoba obviněného.

Ve smyslu ust § 73a odst. 2 trestního řádu na návrh obviněného nebo jiné osoby, která nabízí složení peněžitě záruky za osobu obviněného, orgán uvedený v ust. § 73a odst. 1 trestního řádu rozhodne buď o tom, že přijetí peněžitě záruky je přípustné a zároveň s přihlédnutím k osobě a k majetkovým poměrům obviněného, anebo toho, kdo za něho složení peněžitě záruky nabízí, k povaze a závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán, a závažnosti důvodů vazby určí výši peněžitě záruky odpovídající hodnotě od 10 tisíc Kč výše a způsob jejího složení, anebo rozhodne o tom, že vzhledem k okolnostem případu nebo závažnosti skutečností odůvodňujících vazbu, nabídku peněžitě záruky nepřijímá.

¹¹³ Ve smyslu nové soukromoprávní úpravy půjde o omezení svéprávnosti – srov. ust. § 55 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

V přípravném řízení rozhoduje o přijetí složené peněžité záruky a o ponechání obviněného na svobodě anebo o jeho propuštění na svobodu soudce a jen jedná-li se o propuštění z vazby na svobodu státní zástupce. V řízení před soudem po podání obžaloby rozhoduje soud. V případě, že dojde ke zrušení peněžité záruky, je složená částka vrácena obviněnému anebo osobě, která ji složila, přičemž částka takto vrácená se vrací včetně úroků, pokud je vynesla. Analogicky je možno na tento případ aplikovat usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 1996, sp. zn. 2 Tzn 44/95, který judikoval, že jestliže je podle ust. § 80 odst. 1 trestního řádu vrácena peněžní částka, která byla podle ust. § 78 trestního řádu vydána nebo podle ust. § 79 trestního řádu odňata jako věc důležitá pro trestní řízení a potom složena na bankovní účet, vrátí se včetně úroků, pokud je vynesla.

Novela č. 265/2001 Sb. zásadně změnila způsob určování výše peněžité záruky. Zavedla nový kauční systém spočívající v tom, že už v rámci rozhodování o zadržené osobě přichází v úvahu, aby obviněný anebo jeho obhájce podal návrh na propuštění obviněného z vazby na svobodu po přijetí peněžité záruky. Může tak učinit i jiná osoba se souhlasem obviněného. Výše peněžité záruky by již v době takového rozhodování měla být stanovena. Součástí rozhodování, tedy rozhodovacího procesu o vzetí obviněného do vazby by pak bylo i to, že v úvahu přichází přijetí peněžité záruky a předběžné stanovení její výše. Je možné i vydání rozhodnutí obsahující údaje uvedené v ust. § 73a odst. 2 písm. a) trestního řádu již v době následující bezprostředně po té, co bylo rozhodnuto o vzetí obviněného do vazby. Teprve poté, jakmile by obviněný anebo jiná osoba složil peněžitou záruku způsobem, který byl stanoven, bylo by postupováno ve smyslu ust. § 73a odst. 1 trestního řádu. Citovanou novelou má být tak zamezeno tomu, aby i přesto, že obviněný či jiná osoba složili peněžitou záruku původně stanovenou, bylo rozhodnuto, že tato nabídka se nepřijímá, aniž by došlo k podstatné změně okolností v dané trestní věci.

Orgán, který rozhoduje o přijetí peněžité záruky a o její výši, rozhoduje zásadně usnesením, které má povahu rozhodnutí o vazbě. Byla-li peněžítá záruka složena způsobem, který byl stanoven usnesením (bylo stanoveno číslo účtu banky, na které má být peněžítá záruka v určité výši složena, přičemž není vyloučeno ani hotovostní složení na pokladně příslušného státního zastupitelství či příslušného soudu), dojde k propuštění obviněného na svobodu. Přitom orgán, který o propuštění z vazby rozhoduje, bere v úvahu případné změněné okolnosti věci, osoby obviněného,

majetkové poměry jeho i jiné osoby, závažnost důvodů vazby, jakož i okolnosti, které ovlivňují výši peněžitě záruky, zejména pokud se stalo, že mezi rozhodnutím o přípustnosti a přijetím peněžitě záruky a rozhodnutím o propuštění z vazby došlo k podstatné změně okolností projednávané věci ve vztahu k peněžitě záruce a vazbě obviněného. Soud nebo státní zástupce může změnit své rozhodnutí o přípustnosti přijetí peněžitě záruky a její výši a způsobu složení jen v případě, že došlo k podstatné změně okolností případu rozhodných pro takové rozhodnutí. Může se tak např. jednat o zjištění další trestné činnosti, ale i skutečnosti odůvodňující koluzní vazbu či zpřísněný důvod vazby. Nevyhoví-li státní zástupce v přípravném řízení návrhu obviněného na přípustnost přijetí peněžitě záruky jako institutu nahrazujícího vazbu, předloží do pěti pracovních dnů tuto nabídku k rozhodnutí soudu. Stejně tak je postupováno i u jiné osoby nabízející složení peněžitě záruky za obviněného.

Rozhodování o přijetí peněžitě záruky se jeví jako rozhodování dvoufázové, čímž se v zásadě odlišuje od rozhodování o jiných institutech nahrazujících vazbu. Podstata tohoto rozdílu spočívá v tom, že zatímco rozhodování o ostatních již zmíněných institutech nahrazujících vazbu i propuštění z vazby na svobodu spadá v jedno řízení, v případě přijetí peněžitě záruky se jedná v první fázi o rozhodnutí o přípustnosti přijetí peněžitě záruky s určením její výše a pokud je tento druh záruky připuštěn, rozhoduje se o propuštění obviněného na svobodu za současného přijetí složené peněžitě záruky. Proti rozhodnutí o přijetí nabídky peněžitě záruky i proti usnesení o propuštění obviněného z vazby na svobodu je přípustná stížnost.

Pokud se obviněný dopustí jednání taxativně vyjmenovaného v ust. § 73a odst. 4 trestního řádu, tedy uprchne, skrývá se nebo neoznámí změnu svého pobytu, a znemožní tak doručení předvolání nebo jiné písemnosti soudu, státního zástupce nebo policejního orgánu; zaviněně se nedostaví na předvolání k úkonu trestního řízení, jehož provedení je bez jeho přítomnosti vyloučeno; opakuje trestnou činnost nebo se pokusí dokonat trestný čin, který dříve nedokonal nebo který připravoval nebo kterým hrozil, nebo se vyhýbá výkonu uloženého trestu odnětí svobody nebo peněžitěho trestu nebo výkonu náhradního trestu odnětí svobody za peněžitý trest, rozhodne soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, že složená peněžitá záruka připadne státu. Pod pojmem uprchne tak můžeme rozumět únik obviněného do ciziny a pod pojmem skrývá se pak ukrývání v tuzemsku. Současně s uprchnutím, skrýváním se či neoznámením změny pobytu musí být obviněným

znemožněno doručování písemností či předvolání soudu, státního zástupce či policejního orgánu. Praxe tak posuzuje zaviněné jednání nedostavení se na předvolání k úkonům trestního řízení, jejichž provedení je bez přítomnosti obviněného vyloučeno, za jednání úmyslné. Ohledně pojmu „*opakuje trestnou činnost*“, „*pokusí dokonat trestný čin, který dříve nedokonal nebo který připravoval nebo kterým hrozil*“ odkazují na pojednání uvedené u předstižného důvodu vazby v předchozích kapitolách. Úmyslné vyhýbání se uloženému trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu nebo výkonu náhradního trestu odnětí svobody za peněžitý trest vyžaduje úmyslné jednání a nepostačuje zde samotný fakt, že obviněný (resp. zde již odsouzený) se nedostavil k nástupu výkonu trestu odnětí svobody nebo že nezaplátil peněžitý trest. Musí se jednat o úmyslné maření výkonu těchto trestů.

Peněžitou záruku může zrušit nebo změnit její výši na návrh obviněného nebo jiné osoby, která takovou záruku složila, anebo bez návrhu, soud, resp. státní zástupce, pokud se v té době jedná o přípravné řízení. Předpokladem rozhodnutí o zrušení, anebo změně výše peněžitě záruky může být skutečnost, že pominuly důvody, které k jejímu přijetí vedly, anebo se změnila okolnosti rozhodné pro její výši. K prvně zmíněným předpokladům lze přičíst např. koluzní důvod vazby, který vyvstal, nebo skutečnost, že proti obviněnému bylo zahájeno trestní stíhání pro některý z trestných činů uvedených v § 73a odst. 1 trestního řádu nebo že trestní stíhání naopak bylo zastaveno, došlo ke změně právní kvalifikace tak, že peněžitá záruka již není na místě apod. Pod změnu rozhodných skutečností lze podřadit např. změnu právní kvalifikace, zastavení trestního stíhání pro některé trestné činy, či naopak zahájení trestního stíhání pro jiné trestné činy, kdy tyto okolnosti vedou ke zvýšení či snížení peněžitě záruky. Rozhodnutí o zrušení nebo o změně výše peněžitě záruky je rozhodnutím o vazbě, které se vydává formou usnesení, proti němuž je přípustná stížnost, která nemá odkladný účinek. Po zrušení peněžitě záruky se tato vrací obviněnému nebo osobě, která ji ve prospěch obviněného složila.

Složitel peněžitě záruky, který byl seznámen s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby, jakož i byl upozorněn na možnost propadnutí peněžitě záruky státu a její případné použití na zaplacení peněžitého trestu, nákladů trestního řízení či způsobené škody, pokud o ni poškozený požádá, nemůže od ní po jejím složení již odstoupit jenom proto, že změnil názor či peníze potřebuje upotřebit jinak. Takový pojem zákon nezná. Rozhodnutí Krajského soudu v Českých

Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002, uvádí, že byl-li složitel peněžité záruky seznámen s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby (§ 73a odst. 1 poslední věta trestního řádu), jakož i upozorněn na možnost propadnutí záruky státu a její případné použití na zaplacení peněžitého trestu a nákladů trestního řízení (§ 73a odst. 6 trestního řádu¹¹⁴), nelze na jeho návrh podle § 73a odst. 4 trestního řádu¹¹⁵ peněžitou záruku zrušit nebo změnit její výši jen proto, že složitel změnil názor na otázku nahrazení vazby obviněného, např. proto, že potřebuje použít peníze ke své podnikatelské činnosti.

Z úpravy obsažené v ust. § 73a odst. 6 trestního řádu plyne, že v případě, že soud nerozhodne jinak, trvá peněžítá záruka u obviněného, který byl pravomocně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo peněžitému trestu, do dne, kdy obviněný nastoupí výkon trestu odnětí svobody, zaplatí peněžitý trest a náklady trestního řízení. Pokud obviněný peněžitý trest nebo náklady trestního řízení ve stanovené lhůtě neuhradí, použije se na jejich zaplacení peněžítá záruka.

Z odstavce 7 ust. § 73a trestního řádu dále vyplývá, že pokud poškozený řádně a včas, tedy v zákonem stanovené lhůtě, požádal o úhradu majetkové škody nebo nemajetkové újmy, kterou mu obviněný trestným činem způsobil, a pokud byly uhrazeny náklady trestního řízení a peněžitý trest, který soud ve svém odsuzujícím rozsudku obviněnému uložil, může být z této peněžité záruky provedena úhrada takové způsobené škody.

V ust. § 73a odst. 8 trestního řádu je pamatováno na vrácení peněžité záruky zpět obviněnému či osobě, která záruku složila, za předpokladu, že poškozená osoba nepožádala o provedení úhrady škody z této peněžité záruky a obviněný řádně splnil další podmínky, např. že nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody, jak mu bylo soudem uloženo.

Upozornění obviněného a případně jiné osoby, která peněžitou záruku složila, na důvody, pro které může být peněžítá záruka propadnuta státu, nebo použita na úhradu finančních povinností obviněného, jak výše uvedeno, bude zpravidla součástí usnesení podle ust. § 73a odst. 2 písm. a) trestního řádu, pokud rozhodující orgán nepoučí tyto osoby samostatným poučením.

¹¹⁴ Srov. ust. § 73a odst. 9 trestního řádu v pl. znění.

¹¹⁵ Srov. ust. § 73a odst. 5 trestního řádu v pl. znění.

6. Vazba ve zvláštních případech

6.1 Vazba v řízení proti mladistvým

Problematika vazby mladistvých je upravena v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2004. Tento samostatný právní předpis komplexně upravuje odpovědnost mladistvých, tedy osob mladších osmnácti let, za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, pro úpravu vazebního práva ve věcech mladistvých pachatelů se však subsidiárně uplatní obecné právní předpisy.¹¹⁶ Z ust. § 291 trestního řádu vyplývá, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže je zákonem speciálním ve vztahu k trestnímu řádu, tedy v případě, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, použijí se ustanovení trestního řádu.

Jak přílehavě uvádí V. Paroulková¹¹⁷, s osobností člověka mladšího osmnácti let je třeba zacházet jinak než s dospělým. Vazba má na mladistvého velice negativní vliv a faktická izolace od jeho známého sociálního a rodinného prostředí může mít závažné důsledky psychologické i sociální. Použití institutu vazby zpravidla působí na mladistvého větší měrou než u dospělých a zanechává tedy i hlubší a trvalejší následky. Logicky tak musí být u vazby mladistvých ještě více dbáno na dodržování zásady výjimečnosti a zdrženlivosti, než je tomu u vazby dospělých. U mladistvých také častěji platí, že vazba může sloužit jako prostředek nátlaku na mladistvého obviněného, aby se dosáhlo jeho doznání. Platná právní úprava proto obsahuje některá speciální ustanovení, která zakotvují postupy vhodné pro mladistvé.

Účel vazby u mladistvých shrnuje P. Šámal¹¹⁸ následovně: „*Účelem vazby mladistvého je zajištění osoby mladistvého pro řízení v trestních věcech mladistvých z důvodů, aby bylo náležitě zjištěno a projednáno jím spáchané provinění a aby se vůči němu užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páchaní provinění zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho proviněním.*“

¹¹⁶ Srov. ust. § 1 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

¹¹⁷ PAROULKOVÁ, V. *Vazba mladistvých podle zákona č. 218/2003 Sb. a k možnosti zjednodušení trestního řádu ve věcech vazby*. Trestní právo, 2004, č. 6, s. 13.

¹¹⁸ ŠÁMAL, P. *K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. Trestněprávní revue, 2004, č. 2, s. 33-39.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže připouští použití vazby jako zajišťovacího prostředku pouze u mladistvého, nikoli však u dítěte, které je mladší patnácti let. Pokud jde o mladistvé, jejich vzetí do vazby by mělo být zcela výjimečným zajišťovacím opatřením a mělo by být uplatněno na základě zákonem striktně vymezených podmínek. Další zásada, která je u mladistvých zdůrazněna, je subsidiarita vazby. Mladistvý obviněný tedy může být vzat do vazby pouze tehdy, pokud by nebylo možné účelu vazby dosáhnout jiným a mírnějším způsobem. V rámci odůvodnění rozhodnutí o vzetí mladistvého do vazby musí být současně řádně zdůvodněno, z jakého důvodu nebylo možno v té které konkrétní věci použít žádné z náhradních zajišťovacích procesních opatření. Vazba mladistvého nemá atribut výchovy a její použití tak musí být nanejvýš omezeno jen na nezbytně nutné případy.¹¹⁹

Rozdíly mezi právní úpravou vazby mladistvých a právní úpravou obecnou spočívají zejména v maximální možné délce trvání vazby a v subjektech, které je nutno o zadržení mladistvého, jeho zatčení nebo vzetí do vazby bez zbytečného odkladu vyrozumět. Jedná se o zákonného zástupce mladistvého, jeho zaměstnavatele, příslušné středisko Probační a mediační služby a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, případně výchovné zařízení, pokud je v něm mladistvý na základě rozhodnutí o uložení ochranné výchovy umístěn. Tyto subjekty musí být podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže o vzetí mladistvého do vazby vyrozuměny i v případě, pokud si to mladistvý obviněný nepřeje. Jiné jsou též trestní orgány, které jsou oprávněny rozhodovat o prodloužení lhůty vazby v přípravném řízení i v řízení před soudem. Odlišně je také ošetřeno přezkoumávání důvodů vazby a opatření nahrazující vazbu.

Ust. § 47 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže stanoví, že vazba mladistvých nesmí trvat déle než dva měsíce, a jde-li o zvlášť závažné provinění, nesmí trvat déle než šest měsíců. Po uplynutí této doby může být vazba výjimečně prodloužena až o další dva měsíce a v řízení o zvlášť závažném provinění až o dalších šest měsíců, za podmínky, že nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním mladistvého na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního

¹¹⁹ JELÍNEK, J. *Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu)*. Bulletin advokacie, 2003, č. 11–12, s. 34–50.

stíhání, přičemž k tomu může dojít pouze jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem pro mládež. Trvání vazby je tedy u mladistvých zákonem výrazně omezeno, a to s ohledem na možný negativní psychologický a sociální vývoj mladistvého, přičemž, pokud vazba trvá déle než po dobu nezbytně nutnou, stává se opatřením nepřiměřeným, nepřipustně zasahujícím do základního práva na osobní svobodu jednotlivce garantovaného čl. 8 odst. 1 Listiny, který je právě u mladistvých třeba důsledně respektovat.¹²⁰

Samotné rozhodnutí o vzetí mladistvého do vazby činí soud pro mládež podle obecného ustanovení § 68 odst. 1 trestního řádu, a to z důvodů uvedených v ust. § 67 trestního řádu, stejně jako u vazby dospělých. V trestních věcech mladistvých pachatelů se také s ohledem na ustanovení § 1 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže uplatní omezení ve smyslu § 68 odst. 2 trestního řádu, dle kterého nelze vzít do vazby mladistvého obviněného, který je stíhán pro úmyslné provinění, na které zákon stanoví trestní opatření odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro provinění spáchané z nedbalosti, na které zákon stanoví trestní opatření odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta s tím, že tato omezení se neužije v případě, že se mladistvý obviněný dopustil jednání vymezených v § 68 odst. 3 trestního řádu, popř. to vyžaduje účinná ochrana poškozeného dle § 68 odst. 4 trestního řádu.

Rozhodování o dalším trvání vazby mladistvých vykazuje však oproti právní úpravě obecné zakotvené v trestním řádu určité rozdíly. Z ust. § 47 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže vyplývá, že o prodloužení vazby v přípravném řízení rozhoduje soudce okresního soudu pro mládež na návrh státního zástupce, přičemž návrh na prodloužení lhůty vazby je povinen státní zástupce doručit soudu nejpozději 15 dnů před skončením lhůty; obdobně postupuje, jestliže v době kratší než 15 dnů před skončením vazební lhůty podá obžalobu. Nadřízeným soudem, jehož soudce je ve smyslu § 47 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže oprávněn rozhodnout o prodloužení vazby mladistvého, je ten soud pro mládež, vůči němuž je podřízeným soud, který věc mladistvého projednává v prvním stupni. Koná-li řízení v prvním stupni okresní soud pro mládež (srov. ust. § 16 trestního řádu), pak je tímto nadřízeným soudem příslušný krajský soud pro mládež; je-li k projednání věci v

¹²⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 436.

prvním stupni věcně příslušný krajský soud pro mládež (srov. ust. § 17 trestního řádu), pak je tímto nadřazeným soudem příslušný vrchní soud pro mládež. Jestliže doba trvání vazby u mladistvého skončí v průběhu řízení o opravném prostředku před nadřazeným soudem pro mládež (např. v řízení před odvolacím soudem), pak - s ohledem na nedostatek speciální právní úpravy funkční příslušnosti soudu pro rozhodování o prodloužení vazby v tomto stadiu řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže - se uplatní obecné ustanovení § 71 odst. 7 trestního řádu¹²¹. Protože podle tohoto ustanovení není rozhodnutí o prodloužení vazby podmíněno žádným návrhem ani lhůtou, ve které by jej bylo třeba učinit, může tento nadřazený soud (ve smyslu ustanovení § 47 odst. 3 shora citovaného zákona např. odvolací soud) takové rozhodnutí učinit bez návrhu.¹²²

Ustanovení § 48 zákona o soudnictví ve věcech mládeže stanoví, že všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny v každé fázi trestního stíhání zkoumat, zda důvody vazby u mladistvého i nadále trvají či zda se nezměnily, přičemž v případě, že důvod vazby pomine, musí být mladistvý ihned propuštěn na svobodu. Zároveň je třeba vždy zkoumat, pokud je u mladistvého shledán některý vazební důvod, zda nelze další výkon vazby mladistvého nahradit jiným opatřením, přičemž, jakmile bude takové náhradní opatření zajištěno, musí být mladistvý bez zbytečného odkladu propuštěn z vazby na svobodu. Orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže přitom postupují v součinnosti s Probační a mediační službou a s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Vazbu mladistvého lze obdobně jako vazbu dospělých a za obdobných podmínek nahradit podle obecné právní úpravy uvedené v trestním řádu. Jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, jedná se zejména o záruku za další chování mladistvého, písemný slib mladistvého, dohled probačního úředníka nad mladistvým, nebo peněžitou záruku, kterou může složit mladistvý nebo jiná osoba. Těmito opatřeními lze vazbu nahradit jen u důvodů dle § 67 písm. a) a c) trestního řádu, s výjimkou dle § 73a odst. 1 věta druhá trestního řádu, a to jak jednotlivě, tak i ve vzájemné kombinaci.

¹²¹ Srov. ust. § 72 odst. 4 trestního řádu v pl. znění.

¹²² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2004, sp. zn. 8 Tvo 42/2004.

U mladistvých, kromě shora zmíněných institutů, připadá v úvahu ještě další opatření, a to umístění v péči důvěryhodné osoby dle ust. § 50 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, přičemž jím lze oproti úpravě vazby dospělých osob nahradit vazbu mladistvého, u kterého jsou dány všechny důvody vazby dle ust. § 67 písm. a) až c) trestního řádu. Tato důvěryhodná osoba, u které by měl být mladistvý umístěn, musí být ochotná a schopná ujmout se péče o mladistvého a dohledu nad ním a zároveň se musí písemně zavázat, že bude o mladistvého pečovat a převezme odpovědnost za to, že se mladistvý na předvolání dostaví k orgánu činnému podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a splní i další podmínky, které určí soud. Taktéž mladistvý musí souhlasit se svěřením do péče takovéto osoby a písemně se zavázat, že se bude chovat podle dohodnutých podmínek a splní i další podmínky stanovené soudem pro mládež.¹²³

Ust. § 50 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže poté dále upravuje situaci, kdy důvěryhodná osoba nebo mladistvý neplní své závazky, přičemž v takovémto případě rozhodne orgán rozhodující o vazbě na návrh mladistvého, důvěryhodné osoby, v jejíž péči se mladistvý nalézá, nebo i bez návrhu, že tuto osobu i mladistvého zproští závazků, které přijali, a současně určí jinou důvěryhodnou osobu nebo přijme jiné opatření nahrazující vazbu, anebo není-li to možné, rozhodne o vazbě nebo vydá příkaz k zatčení mladistvého. Určení nové důvěryhodné osoby je novým rozhodnutím o náhradě vazby.

Mezi další podmínky, které mohou být mladistvému soudem pro mládež či státním zástupcem ukládány a které je nutno ze strany mladistvého splnit, aby nebyl vzat do vazby, patří zejména uložení povinností či omezení, přičemž tyto podmínky musí být přiměřené a musí směřovat k tomu, aby mladistvý vedl řádný život, tj. nedopustil se dalšího provinění a nemařil průběh trestního řízení. Obecně mají povinnosti podobu příkazů k určitému konání, např. oznámit předem změnu bydliště či pobytu, dostavit se před orgán v předem stanovených termínech, navštěvovat sociální či terapeutické programy, absolvovat vhodné programy psychologického poradenství aj. Naopak omezení mají podobu zákazů určitého konání či jednání, a to od zákazu zdržet se nadměrné konzumace alkoholických nápojů, přes zákaz navštěvovat noční

¹²³ Podmínky nahrazení vazby zárukou za další chování obviněného nebudou zpravidla splněny u nabídky rodičů mladistvého, kteří měli s jeho výchovou závažné problémy, jež mimo jiné vyústily i ve spáchání posuzované trestné činnosti. Srov. usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 441/94.

podniky po zákaz navštěvovat sportovní zápasy nebo hrát hazardní hry, přičemž se jedná vesměs o zákazy takového konání, které bylo důvodem či předpokladem spáchání provinění, o kterém je vedeno řízení.¹²⁴

Soud pro mládež musí při rozhodování o vzetí mladistvého do vazby brát v úvahu povahu trestné činnosti, pro niž je mladistvý stíhán, osobu mladistvého i konkrétní obsah nabízené záruky, slibu, dohledu probačního úředníka, peněžité záruky a umístění mladistvého v péči důvěryhodné osoby, stejně tak jako možnosti dosažení účelu vazby některým z těchto opatření, přičemž po posouzení všech těchto okolností rozhodne, zda vazbu mladistvého nahradí některým nebo některými z opatření. Rozhodne-li soud pro mládež o použití některého z těchto nahrazujících opatření, ponechá mladistvého na svobodě, jinak rozhodne o jeho vzetí do vazby.

6.2 Vazba při uskutečňování právního styku s cizinou

Do 31. prosince 2013 byla právní úprava mezinárodní justiční spolupráce zakotvena v hlavě XXV. trestního řádu. Tato úprava se však stala postupem času, zejména s ohledem na dynamický rozvoj mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních, nedostatečnou a pro praxi téměř nepoužitelnou, neboť nesplňovala požadavek na rychlou, jednoduchou, a hlavně efektivní, spolupráci justičních orgánů České republiky s příslušnými cizozemskými orgány. Hlavními impulsy, které předjímaly potřebu nového právního uspořádání v této oblasti, byl náhlý nárůst pohybu osob, zboží a kapitálu z území a na území naší republiky po roce 1989, vázanost České republiky mezinárodními smlouvami¹²⁵ vztahujícími se k této oblasti a také nutnost implementace řady právních aktů Evropské unie¹²⁶ tak, aby Česká republika byla schopna plnit závazky vyplývající z jejího členství v Evropské unii.

¹²⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 436.

¹²⁵ Vztah zákonů a mezinárodních smluv je řešen čl. 10 Ústavy, podle něhož vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Mezinárodní smlouvy ve smyslu ust. § 2 písm. d) zákona o mezinárodní justiční spolupráci se tak uplatní přednostně před citovaným zákonem.

¹²⁶ Zde lze jmenovat např. Rámcové rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy, Rámcové rozhodnutí Rady 2002/465/SVV ze dne 13. června 2002 o společném vyšetřovacím týmu, Rámcové rozhodnutí Rady 2009/829/SVV ze dne 23. října 2009 o uplatňování zásady vzájemného uznávání na rozhodnutí o opatřeních dohledu jakožto alternativy zajišťovací vazby mezi členskými státy Evropské unie.

Ze všech shora uvedených důvodů bylo přistoupeno k vyčlenění problematiky mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních z trestního řádu a byl navržen nový zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (dále jen „zákon o mezinárodní justiční spolupráci“), který vstoupil v účinnost počínaje 1. lednem 2014. Cílem zákona je podle důvodové zprávy k zákonu o mezinárodní justiční spolupráci¹²⁷ upravit otázky mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech tak, aby úprava byla na jedné straně komplexní a dostatečně podrobná, a na straně druhé pak přehledná a snadno pochopitelná svým uživatelům, tj. justičním orgánům (soudům, státním zastupitelstvím), ústředním orgánům justiční spolupráce (Ministerstvo spravedlnosti, Nejvyšší státní zastupitelství), jakož i dalším orgánům ČR, které se v souladu se svými zákonnými pravomocemi podílejí na justiční spolupráci a trestním řízení vedeném v České republice. Současně je nutno podotknout, že z důvodu plnění závazků České republiky souvisejících s členstvím České republiky v Evropské unii je třeba předpokládat, že již tak velmi obsáhlá materie zákona o mezinárodní justiční spolupráci se bude v návaznosti na očekávané novelizace dále rozrůstat.

Jak bylo uvedeno v kapitole druhé této práce, při realizaci vazebního způsobu zajištění osoby obviněné lze aplikovat obecné principy vazby, a to princip zdrženlivosti a přiměřenosti, princip výjimečnosti, princip subsidiarity, princip vazby jako výjimečného zajišťovacího opatření. Tyto zásady se uplatní i v rámci vazby, která je uskutečňována při právním styku s cizinou. Zákon o mezinárodní justiční spolupráci upravuje vazbu *předběžnou*, a to v rámci vyžádání osoby z cizího státu, vydání osoby do cizího státu, předání osob mezinárodnímu soudu, vazbu *vydávací*, a to v případě vydání osoby do cizího státu a předání osob mezinárodnímu soudu, vazbu *předávací*, kterou lze uvalit v případě nutnosti zajištění předání osoby do jiného členského státu na základě evropského zatýkacího rozkazu a vazbu *uznávací* pro případ uznání a výkonu rozhodnutí ukládajícího nepodmíněný trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody.

6.2.1 Předběžná vazba

Předběžná vazba je zvláštním druhem vazby, a z tohoto důvodu se neuplatní žádný z vazebních důvodů a podmínek stanovených trestním řádem pro běžnou vazbu

¹²⁷Srov. důvodovou zprávu k zákonu o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Dostupné na: www.beck-online.cz [cit. 7. 9. 2016].

ve vnitrostátním trestním řízení (srov. ust. § 67 a 68 trestního řádu). Jejím účelem je zajistit dosažitelnost osoby, o jejíž vydání jde, v průběhu extradičního řízení, neboť se typicky jedná o cizince bez jakéhokoliv vztahu k České republice, a v případě jeho opuštění území České republiky by nebylo možné extradiční řízení vůbec vést. Zákon o mezinárodní justiční spolupráci upravuje podmínky, za nichž může být navrženo uvalení předběžné vazby v ustanoveních § 81 a násl., § 94 a násl. a § 204 a násl.

Předběžnou vazbou podle ust. § 81 se rozumí úsek vazby (v cizím státě) pro účely extradičního řízení od zadržení osoby do doručení žádosti o vydání osoby a dalších potřebných dokladů podle § 79 odst. 5 až 8 zákona o mezinárodní justiční spolupráci (jedná se např. o prohlášení o totožnosti osoby, o jejíž vyžádání jde, opis z evidence Rejstříku trestů, příkaz k zadržení, příkaz k zatčení, příkaz k dodání do výkonu trestu apod.) příslušnému cizozemskému orgánu. Nedoručení žádosti o vydání v předepsané lhůtě má v cizím státě za následek propuštění osoby na svobodu. Podání žádosti o předběžnou vazbu podle ust. § 81 zákona o mezinárodní justiční spolupráci navrhuje Ministerstvu spravedlnosti soud v případech, kdy osoba byla již lokalizována v cizím státě, jsou konkrétní poznatky o tom, že by jej mohla opustit (např. útekem do státu, jehož je občanem a tento stát své občany k trestnímu stíhání nebo výkonu trestu nevydává), avšak z technických důvodů nejsou dosud k dispozici všechny přílohy k žádosti o vyžádání osoby z cizího státu, přičemž lze současně očekávat, že tyto přílohy bude možno dodat Ministerstvu spravedlnosti v dodatečné desetidenní lhůtě ode dne doručení žádosti. Pokud Ministerstvo spravedlnosti nevyhoví návrhu soudu, kterým žádá o uvalení předběžné vazby, sdělí soudu důvody takového postupu. Odůvodnění nepodání žádosti o předběžnou vazbu je pouze informativní a nemá pro soud závazný charakter. Požádat cizí stát o předběžnou vazbu však může Ministerstvo spravedlnosti i bez návrhu soudu.

Naproti tomu, předběžnou vazbou ve smyslu ust. § 94 zákona o mezinárodní justiční spolupráci se rozumí vazba (v České republice) pro účely extradičního řízení od zadržení osoby až do rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení (či nepovolení) jejího vydání, po kterém je osoba převáděna do vydávací vazby, resp. v případě zjednodušeného vydání od zadržení osoby do vyslovení jejího souhlasu s vydáním, po kterém je převáděna do vydávací vazby. Přestože, jak je uvedeno výše, se na vazbu v rámci právního styku s cizinou neuplatní vazební důvody ve smyslu trestního řádu, stanoví vnitrostátní právní úprava pro uvalení předběžné vazby podle ust. § 94 zákona

o mezinárodní justiční spolupráci důvod útěkový. Obava z útěku osoby, o jejíž vydání jde, však musí být doložena konkrétními zjištěnými skutečnostmi. Nutno dodat, že ani judikatura ESLP¹²⁸ nevyžaduje, aby vazba osoby, ohledně které jsou činěna opatření za účelem vydání, byla odůvodněna např. tím, že jí zabrání v páchání trestné činnosti nebo v útěku.

Kromě důvodů předběžné vazby upravuje citované ustanovení rozhodování o vazbě a informační povinnost soudu vůči Ministerstvu spravedlnosti o vzetí osoby do předběžné vazby nebo o jejím propuštění (v případě, že je osoba brána do předběžné vazby ještě před doručením extradiční žádosti). O vzetí do předběžné vazby rozhoduje ve vazebním zasedání předseda senátu, a to usnesením s možností stížnosti, které je nutno doručit osobě, o jejíž vydání jde (nerozumí-li tato osoba češtině, je nutno jí toto usnesení doručit s překladem do jazyka, jemuž rozumí), a státnímu zástupci. Ustanovení současně zakotvuje fikci doručení extradiční žádosti v zákonné čtyřicetidenní lhůtě Ministerstvu spravedlnosti jako orgánu příslušnému k přijetí žádosti o vydání. Účinky doručení v tomto případě má i doručení žádosti Nejvyššímu státnímu zastupitelství, zastupitelskému úřadu České republiky v cizím (dožadujícím) státu nebo Ministerstvu zahraničních věcí.

Úprava zadržení a předběžné vazby dle ust. § 204 zákona o mezinárodní justiční spolupráci se vztahuje k předání osoby do jiného členského státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu. Soudem příslušným k rozhodnutí o předání je krajský soud, v jehož obvodu byla osoba, o jejíž předání jde, zadržena. Nedošlo-li k jejímu zadržení, pak je příslušným krajský soud, v jehož obvodu má tato osoba pobyt. Zadržení osoby, o jejíž předání jde, je jednou z forem zahájení předběžného šetření ve smyslu ust. § 203 zákona o mezinárodní justiční spolupráci a oprávněn provést toto zadržení je jednak státní zástupce, jednak policejní orgán, který tak může učinit buď s předchozím souhlasem státního zástupce, nebo i bez předchozího souhlasu státního zástupce, pokud věc nesnese odkladu a souhlas státního zástupce nelze předem opatřit. V rámci předběžného šetření musí státní zástupce zjistit, zda nejsou dány skutečnosti, které by bránily předání osoby do jiného členského státu Evropské unie. Předběžné šetření lze zahájit jak v případě, kdy jiný členský stát Evropské unie vydal evropský zatýkací rozkaz, tak i v případě, kdy jej

¹²⁸ Srov. rozsudek ESLP ve věci Nasrullojev proti Rusku ze dne 11. 10. 2007.

dosud nevydal. Nebyl-li dosud evropský zatýkací rozkaz vydán, lze předběžné šetření zahájit pouze, jsou-li známy informace o osobě, o jejíž předání jde, existenci odsuzujícího rozsudku, zatýkacího rozkazu nebo jiného rozhodnutí se stejným účinkem vydaného ve vyžadujícím státu na osobu, o jejíž předání jde, které může být podkladem pro vydání evropského zatýkacího rozkazu (namísto této informace postačí příslib příslušného orgánu jiného členského státu, že evropský zatýkací rozkaz bude neprodleně vydán) a o skutku, pro který by jiný členský stát mohl vydat evropský zatýkací rozkaz, včetně horní hranice trestu, který za tento čin může být v tomto státu uložen, nebo výše trestu, který za tento čin byl v tomto státu uložen (srov. ust. § 203 odst. 3 zákona o mezinárodní justiční spolupráci). Pokud byl evropský zatýkací rozkaz vydán, má se za to, že tyto informace jsou známy pro účely zahájení předběžného šetření, včetně zadržení osoby, o jejíž předání jde; uvedené však neplatí pro účely podání návrhu na vzetí do předběžné vazby. V případě, že by evropský zatýkací rozkaz neobsahoval požadované informace, musely by tyto být okamžitě vyžádány ještě v průběhu zadržení, neboť jinak by nebylo možné tento návrh podat. Ohledně předběžné vazby je odkazováno na ust. § 94 zákona o mezinárodní justiční spolupráci, který upravuje předběžnou vazbu ve vydávacím řízení. Odchylně je však upravena maximální délka předběžné vazby před doručením evropského zatýkacího rozkazu (20 dnů) oproti maximální délce předběžné vazby před doručením žádosti o vydání v § 94 odst. 3 zákona o mezinárodní justiční spolupráci, kde zůstává zachováno 40 dnů. Důsledkem nedoručení evropského zatýkacího rozkazu ve lhůtě 20 dnů je propuštění osoby, o jejíž předání jde, z předběžné vazby. Je zde však současně připuštěna možnost opětovného vzetí osoby, o jejíž předání jde, do předběžné vazby v tomtéž řízení o předání na základě evropského zatýkacího rozkazu, je-li tento doručen po stanovené lhůtě.

6.2.2 Vydávací vazba

Dle důvodové zprávy je účelem vydávací vazby zajistit provedení vydání, které bylo povoleno, anebo zjednodušeného vydání, ledaže dojde k jejich odložení (navrhnout odložení vydání lze i poté, co osoba byla vzata do vydávací vazby, a to až do jeho realizace). Její počátek je proto stanoven až po povolení vydání dotčené osoby (o povolení vydání rozhoduje ministr spravedlnosti), resp. vyslovení souhlasu se zjednodušeným vydáním. Jedná se o vazbu obligatorní, pro kterou není stanoven

žádný specifický vazební důvod kromě skutečnosti, že osoba má být vydána¹²⁹. Ústavní soud ČR¹³⁰ však opakovaně judikuje, „že zákonné důvody, pro něž může být kdokoli postupem orgánů státu omezen na osobní svobodě, je vždy nutné vykládat restriktivně. Listina (čl. 8 odst. 5) mezi vazbou v rámci vnitrostátně vedeného trestního stíhání a vazbou v extradičním řízení nerozlišuje. Přestože se u vydávací vazby neuplatní vazební důvody dle § 67 trestního řádu, musejí obecné soudy průběžně pečlivě zkoumat, zda je setrvání osoby ve vydávací vazbě nezbytné pro naplnění účelu extradičního řízení, a to s ohledem na Ústavě imanentní požadavek proporcionality omezení základních práv a dále i s ohledem na přednost závazků z mezinárodních smluv o ochraně lidských práv a základních svobod.“ O vzetí osoby do vydávací vazby nebo o přeměně předběžné vazby na vazbu vydávací rozhoduje předseda senátu. Upravena je rovněž situace, kdy má soud rozhodovat o vazbě, aniž by měl osobu, o níž rozhoduje, k dispozici. Je tedy třeba zajistit přítomnost osoby při rozhodování o jejím vzetí do vazby, tj. soud musí mít možnost osobu předvolat, dát předvést a v krajním případě i vydat příkaz k zatčení osoby. Dojde-li k vydání příkazu k zatčení podle § 69 trestního řádu, je vyloučeno pátrání po osobě v cizině za účelem jejího vydání nebo předání do České republiky. Takový postup by byl v dané situaci nevhodný, neboť je-li v jakékoliv fázi vydávacího řízení zjištěno, že osoba se nachází mimo území České republiky, vede takové zjištění k ukončení vydávacího řízení (srov. ust. § 101 odst. 7 zákona o mezinárodní justiční spolupráci). Česká republika nevede proti osobě, o jejíž vydání jde, trestní řízení o skutku, jenž je předmětem vydání, a proto nemůže ani žádat v takové situaci třetí stát o vydání této osoby. K vyžádání této formy justiční spolupráce je příslušný pouze cizí stát, jehož orgány vedou proti osobě pro předmětný skutek trestní řízení.

Ústavní soud ČR¹³¹ judikoval, že vydávací vazba může sloužit pouze k zajištění samotné technické realizace vydání a zásadně nelze vydávací vazbou nahrazovat vazbu pro účely trestního řízení vedeného v České republice, neboť tím by byly obcházeny zákonné limity „vyšetřovací“ vazby podle trestního řádu. Z tohoto důvodu byla zakotvena výslovná povinnost dozorového státního zástupce nebo předsedy senátu soudu, který vede trestní řízení, propustit takovou osobu z vazby, nebylo-li rozhodnuto o odložení vydání. Obdobně je stanovena tato povinnost pro

¹²⁹ Srov. čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

¹³⁰ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 3. 1. 2007, sp. zn. III. ÚS 534/06.

¹³¹ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 29. 1. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 63/06.

předsedu senátu, pokud jde o propuštění osoby z výkonu pravomocně uloženého nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody.

Maximální délka vydávací vazby je stanovena tak, aby tohoto institutu nebylo zneužíváno. Vydávací vazba tak může trvat nejdéle 3 měsíce. Osoba, o jejíž vydání jde, musí být z vydávací vazby propuštěna na svobodu nejpozději poslední den této lhůty. Pokud vydání nemohlo být provedeno vzhledem k nepředvídatelným okolnostem, může předseda senátu před uplynutím této lhůty rozhodnout na návrh ministerstva o jejím prodloužení až o 3 měsíce¹³². Celková délka vydávací vazby nesmí překročit 6 měsíců; to nevylučuje vzetí osoby do vydávací vazby na základě nové žádosti cizího státu o její vydání pro stejný trestný čin (srov. ust. § 101 odst. 5 zákona o mezinárodní justiční spolupráci).

Výslovně jsou uvedeny důvody stavění běhu lhůty vydávací vazby, do běhu této lhůty se nezapočítává např. doba, po kterou se na osobu, o jejíž vydání jde, hledí jako na žadatele o udělení mezinárodní ochrany, nebo po kterou byla Ústavním soudem odložena vykonatelnost rozhodnutí o povolení vydání.

Vzhledem k tomu, že nelze vyloučit, že po povolení vydání nebo vyslovení souhlasu se zjednodušeným vydáním v průběhu vydávací vazby dojde ke zpětvzetí žádosti o vydání či nastane jiný důvod, pro který nelze vydání realizovat, je stanoveno, že v takových případech předseda senátu osobu z vydávací vazby neprodleně propustí a opatřením ukončí řízení o vydání.

6.2.3 Předběžná a vydávací vazba při vyřizování žádostí a příkazů mezinárodního soudu

Vzetí hledané osoby do předběžné vazby, pokud o to mezinárodní soud uvedený v ust. § 145 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci požádá, anebo pokud doručil žádost nebo příkaz k předání takové osoby, je obligatorní. Stížnost proti takovému rozhodnutí není přípustná, lze však žádat o propuštění z ní. Neuplatní se zde však vazební důvod podle ust. § 94 zákona o mezinárodní justiční spolupráci, nemusí

¹³² K tomuto srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 7. 2012, sp. zn. 14 To 100/2012: „(...) rozhodnutí o prodloužení lhůty trvání vydávací vazby přichází v úvahu za situace, kdy část lhůty uvedené v ust. § 101 odst. 5 zákona o mezinárodní justiční spolupráci (dříve ust. § 400b odst. 4 trestního řádu) je vyčerpána a lze se důvodně domnívat, že k realizaci vydání nebude postačovat její zbytek.“

být tedy dána obava z útěku osoby, o jejíž vydání jde. Naproti tomu, v případě absence žádosti nebo příkazu mezinárodního soudu je vzetí osoby hledané mezinárodním trestním soudem do předběžné vazby možné jen za splnění podmínky, že je zde dána důvodná obava z útěku osoby, přičemž stížnost proti tomuto rozhodnutí je přípustná.

Délka předběžné vazby před doručením žádosti nebo příkazu k předání osoby, pokud jde o předání osoby mezinárodnímu trestnímu soudu nebo tribunálu podle ust. § 145 odst. 1 písm. a) nebo b) zákona o mezinárodní justiční spolupráci je stanovena odlišně oproti délce předběžné vazby v rámci extradičního řízení (srov. ust. § 94 odst. 3 zákona o mezinárodní justiční spolupráci). Tuto odlišnost vysvětluje důvodová zpráva tak, že zejména některé ad hoc tribunály sídlí v místech či poblíž míst ozbrojených konfliktů, v jejichž rámci byly páčány činy, jejichž stíhání a trestání je v jejich jurisdikci (např. Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu sídlí v tanzanské Arushe). Z tohoto důvodu je zapotřebí vzít v úvahu s tím související obtíže při doručování – tedy lhůta pro doručení žádosti o předání osoby takovému mezinárodnímu trestnímu soudu nebo tribunálu byla o 20 dní prodloužena oproti lhůtě stanovené pro doručení žádosti o vydání osoby cizímu státu podle ust. § 94 odst. 3 zákona o mezinárodní justiční spolupráci. Pokud však předpisy upravující řízení před takovým mezinárodním trestním soudem nebo tribunálem stanoví lhůtu jinou, uplatní se takto stanovená lhůta.

6.2.4 Předávací vazba

Účelem předávací vazby je zajistit provedení předání osoby, o jejíž předání jde, do jiného členského státu Evropské unie. Předání probíhá na základě evropského zatýkacího rozkazu (srov. ust. § 190 a násl. zákona o mezinárodní justiční spolupráci). Jedná se o vazbu obligatorní, pro niž není stanoven žádný specifický vazební důvod kromě skutečnosti, že osoba má být předána¹³³. Vzetí osoby, o jejíž předání jde, do předávací vazby (nachází-li se tato osoba na svobodě) nebo přeměně předběžné vazby na vazbu předávací předchází rozhodnutí, že se osoba předá. Výjimku představuje pouze případ, kdy je s rozhodnutím, že se osoba předá, současně rozhodnuto o odložení předání (srov. ust. § 210 odst. 2 zákona o mezinárodní justiční spolupráci). Není-li rozhodnuto o odložení předání, uplatní se předávací vazba a provedení předání přednostně i v případě, že osoba, o jejíž předání jde, se nachází v České republice ve

¹³³ Srov. čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody. U zjednodušeného předání podle ust. § 208 zákona o mezinárodní justiční spolupráci je pak rozhodnutí o vzetí osoby do předávací vazby činěno v návaznosti na souhlas osoby, o jejíž předání jde, s předáním na návrh státního zástupce po skončení předběžného šetření.

Nezbytným předpokladem pro rozhodnutí o vzetí osoby, o jejíž předání jde, do předávací vazby nebo o přeměně předběžné vazby na vazbu předávací je, že osoba, o jejíž předání jde, je k dispozici, tedy musí být spolehlivě zjištěno, že vyžádaná osoba se nachází na území České republiky a místo jejího pobytu je známo¹³⁴. Proti rozhodnutí o vzetí do předávací vazby nebo o přeměně předběžné vazby na vazbu předávací se přípouští stížnost, byť předávací vazba je vazbou obligatorní. Zde považuji za nutné upozornit na rozdíl oproti právní úpravě vazby vydávací, kde zákon nepřipouští stížnost proti rozhodnutí o vzetí do vydávací vazby nebo o přeměně předběžné vazby na vazbu vydávací. Důvodem je, že o vazbě vydávací je rozhodováno až poté, co bylo vydání již povoleno (přičemž proti tomuto rozhodnutí nelze podat žádný řádný opravný prostředek ani žalobu ve správním soudnictví). O předávací vazbě však soud rozhoduje současně s rozhodnutím o předání podle evropského zatýkacího rozkazu, proti kterému stížnost přípustná je. Odkladný účinek však zákon stížnosti proti usnesení o vzetí do předávací vazby nebo o přeměně předběžné vazby na vazbu předávací nepřiznává, neboť by tím byl popřen účel této vazby. Odborná veřejnost¹³⁵ s ohledem na shora uvedené zastává názor, že úpravu vydávací vazby a předávací vazby nelze díky tomuto zásadnímu rozdílu srovnávat.

6.2.5 Uznávací vazba

Uznávací vazba je ve smyslu ust. § 122 a § 303 zákona o mezinárodní justiční spolupráci vazbou útěkovou, což znamená, že konkrétní zjištěné okolnosti musí odůvodňovat obavu, že dotčená osoba uprchne nebo se bude skrývat a mařit tak uznání a výkon rozhodnutí. Její uplatnění je dále podmíněno tím, že se vede řízení o uznání a výkonu rozhodnutí, tj. rozhodnutí cizozemského nebo rozhodnutí jiného členského státu Evropské unie o nepodmíněném trestu odnětí svobody nebo ochranném opatření

¹³⁴ K tomuto srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. 1 To 32/2007.

¹³⁵ Srov. KUBÍČEK, M., POLÁK, P. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 384.

spojeném se zbavením osobní svobody (k okamžiku zahájení tohoto řízení), a dotčená osoba se nachází na území ČR.

O uznávací vazbě ve smyslu ust. § 122 zákona o mezinárodní justiční spolupráci rozhoduje předseda senátu po podání návrhu Ministerstva spravedlnosti na uznání a výkon cizozemského rozhodnutí bez zvláštního návrhu, anebo případně na podnět Ministerstva spravedlnosti či státního zástupce. Rozhodnutí o uznávací vazbě ve smyslu ust. § 303 zákona o mezinárodní justiční spolupráci činí předseda senátu krajského soudu, v jehož obvodu se zdržuje osoba, vůči níž rozhodnutí jiného členského státu směřuje, a nelze-li takové místo zjistit, je příslušným krajský soud, v jehož obvodu tato osoba má nebo měla poslední trvalý pobyt; jinak je příslušný Krajský soud v Praze.

Zákon pamatuje v ust. § 122 odst. 2 i na situaci, kdy obdrží ministerstvo před samotným doručením žádosti o uznání a výkon cizozemského rozhodnutí žádost cizího státu o vzetí osoby, vůči níž toto rozhodnutí směřuje, do vazby. V tomto případě ji postoupí soudu. Soud následně vyrozumí ministerstvo, zda a jaká opatření na základě takové žádosti učinil. Neshledá-li předseda senátu dostatečné důvody pro uvalení uznávací vazby, nevydává o tom formální rozhodnutí, pouze o tom Ministerstvo spravedlnosti vyrozumí. Je-li již při doručení žádosti zjevné, že tato neobsahuje nezbytné údaje, Ministerstvo spravedlnosti vyzve cizí stát k jejímu doplnění. Nezaslal-li cizí stát požadované doplnění ve stanovené lhůtě, aniž by uvedl podstatné důvody, ministerstvo žádost odmítne.

Obdobně je tato situace upravena i pro případy žádosti jiného členského státu Evropské unie o vzetí osoby do uznávací vazby ještě před tím, než je do České republiky zasláno rozhodnutí jiného členského státu Evropské unie k uznání a výkonu. V takovém případě musí být jednak splněny podmínky pro vzetí osoby do uznávací vazby (je vedeno řízení o uznání a výkonu zahájené podle ust. § 302 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci, dotčená osoba se nachází na území České republiky a je dán důvod uznávací vazby – útěkový) a jednak je třeba, aby ze zjištěných skutečností vyplýval důvodný předpoklad, že jsou splněny i podmínky pro převzetí rozhodnutí jiného členského státu EU o nepodmíněném trestu odnětí svobody nebo ochranném opatření spojeném se zbavením osobní svobody k rozhodování o uznání a výkonu. Nejsou-li tyto podmínky splněny, není důvod zbavovat dotčenou osobu

svobody, přičemž nesplnění těchto podmínek je důvodem pro ukončení řízení o uznání a výkonu rozhodnutí. V případě, že předseda senátu nepovažuje informace uvedené v žádosti příslušného orgánu členského státu o vzetí osoby do uznávací vazby za dostatečné nebo není-li žádost přeložena do českého jazyka, může předseda senátu požádat příslušný členský stát Evropské unie o doplnění informací nebo o jejich překlad do českého jazyka (srov. ust. § 303 zákona o mezinárodní justiční spolupráci).

Délka uznávací vazby dle ust. § 122 zákona o mezinárodní justiční spolupráci není výslovně časově omezena. I uznávací vazba však musí být svou délkou přiměřená. Vždy je nutno vzít v úvahu mj. osobní situaci osoby, vůči níž cizozemské rozhodnutí směřuje, např. její vazby v ČR, závažnost činu, pro který bylo cizozemské rozhodnutí, o jehož uznání a výkon jde, vydáno, dosavadní průběh a případné průtahy v řízení o uznání a výkonu cizozemského rozhodnutí atd¹³⁶. Zákon však stanoví, že osoba, jež byla vzata do uznávací vazby na základě žádosti cizího státu před doručením žádosti o uznání a výkon cizozemského rozhodnutí, musí být z této vazby ihned propuštěna, nebyla-li žádost cizího státu o uznání a výkon cizozemského rozhodnutí doručena ministerstvu do 40 dnů ode dne vzetí této osoby do uznávací vazby. Jde o lhůtu propadnou, s jejímž uplynutím zákon spojuje jednak nutnost propuštění osoby z vazby, jednak skončení celého řízení. Zákon rovněž pamatuje na situaci, kdy sice cizí stát ve stanovené lhůtě žádost o uznání a výkon rozhodnutí Ministerstvu spravedlnosti nedoručil, učinil tak ovšem kdykoli po uplynutí této lhůty. V takovém případě je návrhem Ministerstva spravedlnosti ve smyslu ust. § 121 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci zahájeno řízení nové a v tomto novém řízení je možno za splnění shora uvedených podmínek tuto osobu vzít opět do vazby.

Maximální délka trvání uznávací vazby dle ust. § 303 zákona o mezinárodní justiční spolupráci je 20 dnů. Není-li do té doby doručeno rozhodnutí jiného členského státu Evropské unie s osvědčením, osoba se propustí neprodleně na svobodu a okamžikem jejího propuštění řízení končí; to však nevylučuje zahájení nového řízení na základě zaslání rozhodnutí a osvědčení.

¹³⁶ Srov. KUBÍČEK, M., POLÁK, P. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 445.

6.2.6 Vyhošťovací vazba

Ustanovení § 350c trestního řádu upravuje institut vyhošťovací vazby, která slouží k zabezpečení výkonu trestu vyhoštění v případě obavy, že se odsouzený bude skrývat nebo jinak mařit výkon uloženého trestu. Trest vyhoštění pachatele, který není občanem České republiky, byl zaveden novelou trestního zákona č. 253/1997 Sb. s účinností od 1. 1. 1998 a lze ho udělit na dobu od jednoho roku do deseti let nebo na dobu neurčitou.¹³⁷

K učinění rozhodnutí o vzetí odsouzeného do vyhošťovací vazby je příslušný předseda senátu prvostupňového soudu, avšak je taktéž možné, aby takovéto rozhodnutí učinil odvolací soud, pokud nastane situace, že důvody vyhoštění nastanou až v řízení před odvolacím soudem.¹³⁸

V případě vyhošťovací vazby jde o zvláštní druh vazby, která se od vazby upravené ve čtvrté hlavě prvního oddílu liší především tím, že je do vazby umístěována osoba až po skončení trestního stíhání. Stejně jako u „klasické“ vazby se zde jedná o opatření fakultativní, když i v tomto případě je dána možnost náhrady vazby jiným opatřením, a to zárukou, slibem a peněžitou zárukou. Absence možnosti stanovení dohledu probačního úředníka je dle mého logickým vyústěním sledování účelu takového opatření, kdy dohled probačního úředníka by neměl patřičný efekt za situace, kdy cílem vazby vyhošťovací není výchovné působení na odsouzeného a jeho vedení k řádnému životu, jak se u dohledu probačního úředníka předpokládá.

Taktéž důvody vazby vyhošťovací jsou mírně odlišné od vazebních důvodů upravených v § 68 trestního řádu, když u vyhošťovací vazby se primárně jedná o důvodnou obavu, že se obviněný bude skrývat před výkonem trestu vyhoštění, popř. jinak výkon trestu vyhoštění mařit, a to zejména tím způsobem, kdy je odsouzený záměrně zcela nečinný při opatřování dokladů nutných k vycestování nebo pokud odmítá poskytnout potřebnou součinnost zastupitelským úřadům.¹³⁹

Jak již bylo uvedeno, vyhošťovací vazbu lze aplikovat pouze po právní moci odsuzujícího rozsudku. Stejně tak délka trvání vyhošťovací vazby bude jiná než v případě vazby standardní, protože důvody této vazby pominou v okamžiku, kdy

¹³⁷ Srov. ust. § 80 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹³⁸ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář*. 1. díl. 5. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 2440.

¹³⁹ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 2. 10. 2003, sp. zn. II. ÚS 142/03.

bude proveden výkon trestu vyhoštění, který byl odsouzenému uložen, a to zejména po administrativní stránce, přičemž dále již nic nebrání vycestování odsouzeného. V případě, že odsouzený nebude propuštěn již v průběhu obstarávání dokladů nutných pro jeho vycestování, končí vyhošťovací vazba bez rozhodnutí soudu o propuštění dnem, kdy podle sdělení příslušného útvaru Policie České republiky bylo vyhoštění realizováno.

Na řízení o vyhošťovací vazbě, a to včetně rozhodování o vazbě, o době jejího trvání, jejího prodlužování a možnosti odsouzeného podat si stížnost proti jednotlivým rozhodnutím o vazbě, platí stejné podmínky jako u rozhodování o vazbě v přípravném řízení. Ze stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 7. 8. 2002, sp.zn. Tpjn 308/2001, vyplývá, že vzetí odsouzeného do vyhošťovací vazby (§ 350c odst. 1 trestního řádu) nezakládá samo o sobě důvod nutné obhajoby podle § 36a odst. 1 písm. c) trestního řádu.

Z dikce zákona není jednoznačně patrné, zda je nezbytné, aby byl odsouzený před rozhodnutím o vzetí do vyhošťovací vazby vyslechnut. Stejně tak ani obecné soudy se nebyly schopny v této otázce shodnout, k této otázce se tedy vyjádřil Nejvyšší soud České republiky ve svém stanovisku ze dne 5. 11. 2003, sp. zn. Tpjn 303/2003, v němž konstatoval, že odsouzeného je před vzetím do vyhošťovací vazby nutno vyslechnout vždy, i když ustanovení § 350c trestního řádu sice výslovný procesní postup při rozhodování o vzetí do vazby neobsahuje, ale je třeba aplikovat hlavu čtvrtou oddíl první trestního řádu, kde je výslovně stanovena povinnost výslechu osoby zatčené, přičemž zároveň zdůraznil znění čl. 8 odst. 3 a 4 Listiny základních práv a svobod, které obsahuje povinnost výslechu osoby zadržené a zatčené, stejně tak znění jiných článků Listiny základních práv a svobod zajišťující právo na spravedlivý proces. Předpoklady pro rozhodnutí o vzetí do vyhošťovací vazby, tedy skrývání se či jiné maření výkonu trestu, musí být zjištěny bez důvodných pochybností, přičemž jedním ze zásadních důkazů bude právě výpověď odsouzeného.

Shodně se k této otázce vyjádřil i Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 2. 10. 2003, sp.zn. II. ÚS 142/2003, v němž judikoval, že odsouzenému nelze odeprít jeho práva ani v případě, že soudu jsou skutečnosti odůvodňující vzetí do vyhošťovací vazby známy, kdy i v takovémto případě je nutno odsouzeného vyslechnout, kdy žádné takové omezení ustanovení § 350c trestního řádu nepřipouští a ani z něj

nevyplývá. Každé takové řízení musí být kontradiktorní a musí zaručovat rovnost zbraní jednotlivých stran trestního řízení. Pokud by bylo připuštěno, že odsouzený nemusí být vyslechnut, dostalo by se soudní řízení do kolize s čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, která sice zná několik druhů zbavení svobody, ale nečiní mezi nimi dále žádných rozdílů. Dále Ústavní soud uvedl, že: „I pokud by Ústavní soud připustil, že by ustanovení § 350c tr. ř. bylo snad možno vyložit i tak, že výslech odsouzeného není nezbytný, konkurovala by tato interpretace i interpretaci jiné, kterou nutno považovat za "příznivější" z hlediska ústavního pořádku ČR. Tato interpretace se opírá o ustanovení čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, který sice rozeznává několik různých typů zbavení svobody [čl. 5 odst. 1 písm. a) - f)], dále však mezi nimi nečiní žádné rozdíly. Práva, vyplývající z ustanovení čl. 5 odst. 2 až 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, jsou tak zaručena všem osobám, zbaveným svobody bez jakéhokoli nepříznivého rozdílu. Opačný postup, který zvolil i obecný soud v projednávané věci, pak není možno považovat za "rozumný" v duchu judikatury ESLP. Osoba, jejíž osobní svoboda byla omezena, nemůže plně a efektivně využít svých práv, garantovaných čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, není-li seznámena s důvody, pro něž k uvedenému omezení došlo. Dodržení uvedeného ustanovení je proto z tohoto pohledu klíčové. Povinností soudu vyplývající z čl. 5 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod bylo zajistit, aby stěžovatel byl (jakkoli) informován o důvodech vazby neprodleně. K tíži stěžovatele nemůže jít ani fakt, že platný trestní řád výslovně neumožňuje informovat o daných skutečnostech dílčím způsobem. Je povinností státu, a potažmo tedy jeho soudu, zajistit, aby základní lidská práva a svobody byly zachovány.“

Pokud se jedná o maximální dobu trvání vyhošťovací vazby, rovněž zde se uplatní ustanovení § 72a trestního řádu, které specifikuje vazební lhůty v přípravném řízení, přičemž tyto lhůty se uplatní bez ohledu na to, zda byla osoba ve vazbě již v přípravném řízení či v řízení před soudem. Doba strávená ve vazbě od zahájení trestního stíhání do vydání pravomocného rozhodnutí se s dobou, po níž byl odsouzený ve vazbě vyhošťovací, nesčítá.¹⁴⁰

Zákon v ustanovení § 350c odst. 3 trestního řádu pak dále upravuje postup za situace, kdy je odsouzený vzat do vyhošťovací vazby a nemůže si sám opatřit cestovní

¹⁴⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 2440.

doklady potřebné k výkonu trestu vyhoštění, přičemž v takovéto případě má předseda senátu pravomoc požádat o zajištění takovýchto dokladů Policii České republiky, přičemž tato zajistí i vycestování odsouzeného z území České republiky, když po dohodě s předsedou senátu odsouzeného ve věznici převezme. Stejně tak náklady spojené s výkonem vyhoštění, pokud je neuhradí odsouzený, s výjimkou nákladů výkonu vazby, hradí Policie České republiky.¹⁴¹

¹⁴¹ Srov. ust. § 350f odst. 1, 2 trestního řádu.

Závěr

Předkládaná rigorózní práce se snažila nabídnout souhrnný obraz všech aspektů vazby jakožto zajišťovacího opatření, definovat institut vazby v souladu s účinnou legislativou a odbornou literaturou a postihnout zákonné předpoklady rozhodnutí o vazbě soudem. V úvodu práce je proveden exkurs do historie institutu vazby, jak se měnil v důsledku přijímání nových trestních řádů a jejich novelizací, zejména po roce 1989. Stěžejní pasáž práce tvoří rozbor samotných důvodů vazby, jež se odráží v bohaté judikatuře jak soudů obecných, tak soudu Ústavního. Práce se kromě jiného věnuje také ústavněprávním souvislostem vazby včetně zhodnocení omezení osobní svobody jednotlivce, které vazba obnáší, a to viděno rovněž optikou Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva včetně mezinárodněprávního dokumentu – Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Nedílnou součástí vazebního práva je rovněž problematika institutů vazbu nahrazujících, jíž se ve své práci také věnuji. Zvláštní úpravy vazby ve vztahu k mladistvým či mezinárodnímu prvku poté již dokreslují celkový pohled na vazební problematiku z širšího pohledu.

Cílem práce bylo komplexně pojmut materiální vazební právo spočívající ve vymezení pojmu vazby, podstatných rysů vazby, základních podmínek použití tohoto institutu, konkrétních vazebních důvodů a v neposlední řadě i ve vymezení institutů nahrazujících vazbu, a to jak z hlediska právních předpisů, tak z pohledu judikatury a odborné literatury. Vzhledem ke skutečnosti, že institut vazby je vymezen jak materiálním vazebním právem, tak zejména vazebním právem formálním, které tvoří jak souhrn procesních postupů rozhodujících orgánů činných v trestním řízení, tak i procesních úkonů obviněného, resp. jiných oprávněných osob, kdy prostřednictvím těchto postupů se uskutečňuje vazební právo materiální, věnovala jsem v rámci své práce pozornost také úpravě vazebního práva formálního, neboť nebylo možno zcela opomenout procesní stránku vazby jako zajišťovacího opatření. Práce je prokládána také praktickými poznatky spojenými s užitím institutu vazby.

Byť je možno při takto podrobném rozboru institutu vazby možno konstatovat, že česká úprava vazebního práva je jako celek ústavně konformní a nevybočuje ze standardů úprav většiny evropských států, současně je nutno poznamenat, že se jedná o problematiku poměrně rozsáhlou a složitou. Důvod spatřuji v tom, že se jedná o

jeden z nejdiskutovanějších institutů trestního procesu, o čemž svědčí jednak to, že názory na užití vazby se v praxi značně liší, a jednak skutečnost, že problematika vazby byla předmětem většiny novel zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Stávající právní úprava vazby byla významně ovlivněna politickými změnami po roce 1989. Význačných změn pak doznala úprava vazebního práva především díky tzv. velké novele z roku 2001, o níž se zmiňuji v kapitole první této práce a považuji ji za nejvýznamnější co se týče posílení práv vazebně stíhaných osob. Do té doby byl pro vazební řízení charakteristický relativně vysoký počet vazebně stíhaných a nepřijatelná průměrná délka trvání vazby. Tato skutečnost však nebyla přisuzována zvláštností úpravy vazebního řízení, nýbrž obecně stávající koncepci trestního řízení jako celku, které se vyznačovalo příliš složitými a duplicitními postupy. Do úpravy důvodů vazby tak byly vtěleny zásady zdrženlivosti a přiměřenosti a vazba mohla být nově aplikována ve všech případech (tedy nikoli toliko u mladistvých) pouze tehdy, nebylo-li možno dosáhnout účelu vazby jiným opatřením. Tato novela tak znamenala pro oblast vazebního práva zpřísnění podmínek pro vzetí a držení obviněného ve vazbě, což hodnotím velmi pozitivně.

Za přínosné rovněž považuji zavedení předběžných opatření do trestního řádu novelou č. 45/2013 Sb. Tento institut má pro oblast vazebního řízení velký význam, neboť umožňuje, aby soud nebyl odkázán v případě nutnosti kontroly obviněného na tak intenzivní zásah do jeho svobody, jakým je uvalení vazby. Stávající zákonné zakotvení však postrádá úpravu výkonu předběžných opatření.

V neposlední řadě vítám poměrně čerstvé změny zakotvené do trestního procesu novelou č. 150/2016 Sb., a to zavedení elektronického monitorovacího systému, který umožňuje prostřednictvím detekce pohybu obviněného kontrolu plnění podmínek a omezení uložených obviněnému v rámci některého opatření nahrazujícího vazbu. Viděno optikou obhájce, tento systém, pokud bude v praxi využíván, snáze přispěje k zachování rodinných i sociálních vztahů obviněného a současně nedojde k jeho vyřazení z pracovního procesu a s tím související potenciální neschopností plnit své finanční závazky, což je neblahý a dosti opomíjený vedlejší efekt uvalení vazby. Považuji za účelné, aby bylo do budoucna zvažováno uzákonění užití elektronického monitorovacího systému jakožto samostatného opatření nahrazujícího vazbu. Součástí

tohoto řešení by pak mělo být stanovení povinnosti obviněnému zdržovat se v určenou dobu na stanoveném místě.

Vzhledem ke svému povolání advokátky, kdy jsem velmi často činná jako obhájce v trestním řízení, jsem zvyklá nahlížet na povahu vazby z pohledu obviněného, který povětšinou chápe vazbu jako nezákonný zásah do jeho práv. Poznatky z praxe jsou však takového rázu, že orgány rozhodující o vazbě ne vždy respektují zákonná hlediska vazby a konstantní judikaturu, natož pak odborné názory či akademické výklady týkající se především vazebních důvodů. V tomto odvětví více než kde jinde záleží na rozhodujícím orgánu, jak se dokáže s odůvodněním vazby vypořádat, když je vždy nutno postupovat dle zákona, ovšem zásadně vždy s individuálním posouzením každého jednotlivého případu a spravedlivě. Tedy není možno z rozhodování o vazbě učinit rutinní a automatickou činnost, oproštěnou od konkrétních skutkových okolností, a nebrat v potaz osobu obviněného. Při rozhodování o vazbě je třeba mít vždy na zřeteli, že se jedná o výjimečný institut, který lze aplikovat až jako ultima ratio, tedy tehdy, kdy se užití všech ostatních opatření jeví jako nedostatečné. Orgány činné v trestním řízení musí (nejen) při rozhodování o vazbě ctít zásadu presumpce nevinny a na obviněného až do pravomocného rozhodnutí o vině pohlížet tak, jako by žádný trestný čin nespáchal. Současně je nutno mít na paměti, že uvalení vazby nezasáhne pouze osobu obviněného, ale má vliv také na jeho rodinu a blízké okolí. Nežádá se stává, že vzetí do vazby má na obviněného a jeho rodinu tíživý ekonomický dopad, kdy obviněný není schopen po dobu výkonu vazby docházet do zaměstnání a může dokonce dojít k tomu, že s ním zaměstnavatel pracovní poměr ukončí. Veškeré tyto aspekty následně mají dopad na budoucí život obviněného. Pokud k těmto hlediskům přidáme povinnost platit náklady za vazbu, které odsouzený v konečném důsledku nemá z čeho hradit, ocitne se jeho život v bludném kruhu. Situace se navíc může zdát o to absurdnější v případě, že obviněný byl odsouzen k podmíněnému trestu nebo k některému z alternativních trestů nespojených s odnětím svobody. Zde je však na místě poznamenat, že pokud je vazebně stíhaný obviněný následně pravomocným rozsudkem soudu uznán nevinným, může žádat odškodnění dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Nicméně ani přiznané odškodnění není s to odčinit újmu vzniklou pobytem ve vazbě.

Seznam zkratk

TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v aktuálním znění
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, v aktuálním znění
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, v aktuálním znění
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v aktuálním znění
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v aktuálním znění
Listina	Listina základních práv a svobod
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
MPOP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ÚS	Ústavní soud České republiky
NS	Nejvyšší soud České republiky
ČR	Česká republika

Použitá literatura

Právní předpisy:

- Ústava ČR.
- Listina základních práv a svobod.
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.
- Zákon č. 119/1873 Z. ř., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.

Odborné publikace:

- CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: Linde, 2006, 871 s.
- CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008, 822 s.

- HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, 1340 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009, 896 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 864 s.
- JELÍNEK, J., GRIVNA, T., HERCZEG, J., NAVRÁTILOVÁ, J., SYKOVÁ, A. a kol. *Trestní právo Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Leges, 2014, 368 s.
- JELÍNEK, J., IVOR, J. a kol. *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. 1. vyd. Praha: Leges, 2015, 384 s.
- JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M. *Obhájce v trestním řízení*. 1. vyd. Praha: Leges, 2011, 416 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2011, 1280 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vyd. Praha: Leges, 2013, 1224 s.
- KUBÍČEK, M., POLÁK, P. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 1102 s.
- MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*, 1. vyd. Praha: Orbis, 1975, 304 s.
- MANDÁK, V. *Důvody vazby v čs. trestním řízení*. Univerzita Karlova, Acta Universitatis Carolinae-Iuridica, 1971, č. 3.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1166 s.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, 1079 s.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999, 667 s.
- NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M. a kol. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. vyd. Praha: Eurounion, 2002, 1640 s.
- RŮŽEK, A. a kol. *Trestní řád – Komentář. I. díl*. Praha, Panorama, 1981, 807 s.
- RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, 832 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 2440.

- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 1898 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 1899–3730 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. III. díl.* 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 3731–4654 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 1227 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář.* 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, 988 s.
- VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného.* 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 651 s.

Odborné články:

- BAXA, J. *K některým problémům při rozhodování o vazbě v přípravném řízení očima soudce.* Trestní právo, 1996, č. 12, s. 6 a násl.
- BOUDA, Z. *Recentní judikatura Ústavního soudu k vazebním důvodům.* Trestní právo, 2009, č. 12, s. 16 a násl.
- COUFAL, P. *K zákonným předpokladům pro rozhodnutí o vazbě soudem.* Trestní právo, 1998, č. 9, s. 11 a násl.
- DRAŠTÍK, A. *K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě.* Trestní právo, 1997, č. 12, s. 8 a násl.
- JELÍNEK, J. *K novelizaci trestního řádu 1991.* Československá kriminalistika, 1992, č. 2, s. 148 a násl.
- JELÍNEK, J. *Novelizace trestního řádu v roce 1993 (dokončení).* Bulletin advokacie, 1994, č. 3, s. 24 a násl.
- JELÍNEK, J. *Předběžná opatření v trestním řízení.* Bulletin advokacie, 2013, č. 5, s. 27 a násl.
- JELÍNEK, J. *Novela trestních předpisů 2014.* Kriminalistika, 2015, č. 1, s. 1 a násl.
- JELÍNEK, J. *Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu).* Bulletin advokacie, 2003, č. 11-12, s. 34 a násl.
- KLOUČEK, Z. *K zadržení a vazbě po novele trestního řádu.* Trestní právo, 2002, č. 4, s. 20 a násl.

- KRÁL, V. *K nové právní úpravě vazebního řízení*. Bulletin advokacie, 2001, č. 11-12, s. 69 a násl.
- KRÁL, V. *K nové právní úpravě vazebního řízení*. Trestněprávní revue, 2001, č. 2, s. 39 a násl. (pozn.: Příspěvek byl upraven pro uveřejnění v Trestněprávní revue z původního textu publikovaného v Bulletinu advokacie, č. 11-12/2001).
- MANDÁK, V. *Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995*. Trestní právo, 1996, č. 7-8, s. 12 a násl.
- MANDÁK, V. *Předstízná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995*. Bulletin advokacie, 1996, č. 4, s. 15 a násl.
- PAROULKOVÁ, V. *Vazba mladistvých podle zákona č. 218/2003 Sb. a k možnosti zjednodušení trestního řádu ve věcech vazby*. Trestní právo, 2004, č. 6, s. 13 a násl.
- REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Trestní právo, 2001, č. 9, s. 22 a násl.
- RŮŽIČKA, M. *Aplikační problémy. Novela trestního řádu*. Právní rádce, 2003, č. 3, s. 58 a násl.
- ŠÁMAL, P. *K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb.* Soudní rozhledy, 2003, č. 4, s. 109 a násl.
- ŠÁMAL, P. *K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. Trestněprávní revue, 2004, č. 2, s. 33 a násl.
- VANTUCH, P. *Zahájení trestního stíhání a jeho účinky vůči podezřelému (osobě, proti níž se řízení vede) od 1. 1. 2002*. Trestněprávní revue, 2003, č. 1, s. 13 a násl.
- VANTUCH, P. *Důvody vazby*. Právní rádce, 2003, č. 2, s. 56 a násl.
- VANTUCH, P. *Trvání vazby*. Právní rádce, 2003, č. 7, s. 57 a násl.
- VANTUCH, P. *Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem*. Právní rádce, 2003, č. 8, s. 57 a násl.
- VANTUCH, P. *Nahrazení vazby peněžitou zárukou*. Právní rádce, 2003, č. 9, s. 52 a násl.
- VANTUCH, P. *Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka*. Právní rádce, 2003, č. 11, s. 53 a násl.
- VICHEREK, R. *Důvody vazby*. Trestní právo, 2012, č. 9, s. 14 a násl.

Důvodové zprávy a výkladová stanoviska:

- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 141/1961 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb.

- Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.
- Výkladové stanovisko NSZ č. 4/1995.
- Stanovisko trestního kolegia NS ČR, sp. zn. Tpjn 308/2001.
- Stanovisko trestního kolegia NS ČR, sp. zn. Tpjn 303/2003.

Soudní judikatura:

- Rozsudek ESLP ve věci Wesolowski proti Polsku ze dne 22. 6. 2004.
- Rozsudek ESLP ve věci Nikolova proti Bulharsku ze dne 25. 3. 1999.
- Rozsudek ESLP ve věci Toth proti Rakousku ze dne 12. 12. 1991.
- Rozsudek ESLP ve věci Rokhlina proti Rusku ze dne 7. 4. 2005.
- Rozsudek ESLP ve věci Labita proti Itálii ze dne 6. 4. 2000.
- Rozsudek ESLP ve věci Olstowski proti Polsku ze dne 15. 11. 2001.
- Rozsudek ESLP ve věci Ilijkov proti Bulharsku ze dne 28. 4. 2005.
- Rozsudek ESLP ve věci Nasrullojev proti Rusku ze dne 11. 10. 2007.
- Rozsudek ESLP ve věci Lukanov proti Bulharsku.
- Rozsudek ESLP ve věci Bozano proti Francii.
- Nález pléna ÚS ČR, sp. zn. Pl. ÚS 1/94.
- Nález pléna ÚS ČR, sp. zn. Pl. ÚS 63/06.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 271/96.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. ÚS 46/1993-94-n.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. ÚS 24/1997-n.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. ÚS 156/1999-n.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. ÚS 12/2002-u.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 240/97.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 347/96.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 566/03.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 389/05.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 226/05.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 603/07.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 612/06.

- Nález ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 103/99.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 371/02.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 3294/09.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 470/05.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 689/05.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 1115/09.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 161/04.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 148/1997.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 138/93.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 62/96.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 18/96.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 226/96.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 263/05.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 534/06.
- Nález ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 142/03.
- Usnesení ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 2035/11-1.
- Usnesení ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 287/96.
- Usnesení ÚS ČR, sp. zn. II. ÚS 2332/11.
- Usnesení ÚS ČR, sp. zn. IV. ÚS 17/05.
- Usnesení ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 1200/11.
- Usnesení NS ČR, sp. zn. 3 To 45/90.
- Usnesení NS ČR, sp. zn. 8 Tz 163/2000.
- Usnesení NS ČR, sp. zn. 2 Tzn 44/95.
- Usnesení NS ČR, sp. zn. 8 Tvo 42/2004.
- Rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 6 To 14/92.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 To 2/95.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 14 To 100/2012.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 1 To 32/2007.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 3 To 884/2000.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 3 To 961/2003.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 8 To 59/2002.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 3 To 190/2002.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 3 To 149/2002.

- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 4 To 561/2002.
- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 441/94.
- Usnesení Krajského soudu v Plzni, sp. zn. 8 To 359/2000.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 9To 852/97.

Internetové zdroje:

- Východiska a principy nového trestního řádu. Dostupné na: <http://hlidacipes.org/wp-content/uploads/2016/03/Trestn%C3%AD-%C5%99%C3%A1d-v%C3%BDchodiska-a-principy.pdf> [cit. 16. 8. 2016].
- Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb. Dostupné na: www.beck-online.cz [cit. 25. 7. 2016].
- Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb. Dostupné na: www.beck-online.cz [cit. 6. 1. 2017].
- Důvodová zpráva k zákonu o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Dostupné na: www.beck-online.cz [cit. 7. 9. 2016].

Abstrakt

Rigorózní práce se zabývá institutem vazby, který je jedním ze zajišťovacích prostředků trestního práva. Hlavním tématem je materiální vazební právo spočívající ve vymezení pojmu vazby, podstatných rysů vazby, základních podmínek použití tohoto institutu, konkrétních vazebních důvodů a v neposlední řadě i ve vymezení institutů nahrazujících vazbu, a to jak z hlediska právních předpisů, tak z pohledu judikatury a odborné literatury. Práce nabízí exkurs do historie institutu vazby, jak se měnil v důsledku přijímání nových trestních řádů a jejich novelizací, a věnuje se také ústavněprávním a mezinárodním souvislostem vazby. Zahrnuta je také zvláštní úprava vazby ve vztahu k mladistvým či vazba při uskutečňování právního styku s cizinou.

Abstract

The rigorous thesis deals with custody, a juridical institute, which is considered as one of the custodial instruments in criminal law. The main theme is material custodial law consisting in defining of concept of custody, substantial attributes of custody, basic conditions necessary for taking accused into custody, the reasons for custody and last, but not least, in defining instruments which are capable to substitute custody and these abovementioned considering legislation, jurisprudence and specialist literature. The thesis offers discursion into history of custody, how the legislation changed owing to adoption of new Rules of Criminal Procedures and their novelizations, and it follows also constitutional and international contexts of custody. The thesis contains the specificity of enactments relating to adolescents and custody in relation to the legal acts with foreign countries.

Resumé

The main theme of the thesis is material custodial law consisting in defining of concept of custody, substantial attributes of custody, basic conditions necessary for taking accused into custody, the reasons for custody and last, but not least, in defining instruments which are capable to substitute custody and these abovementioned considering legislation, jurisprudence and specialist literature. The custody is a juridical institute which is considered as one of the custodial instruments in criminal law. The enactment of custody in the legal order of the Czech Republic is to be found in in § 67 et seq. of Act. No. 141/1961 Coll., Code of Criminal Procedure, as amended (hereinafter referred to as “CPP” or “Criminal Procedure Code”).

The thesis is divided into six thematic chapters. The first chapter elaborates the historical and legal development of enactment of custody and coherent questions pursuant CPP from 1873, 1950, 1956 and pursuant effective CPP from 1961 and its novels. The focus is put on the evolution of enactment related to custody in CPP from 1961.

The second chapter deals with the characteristics and essential features of custody. Custody is one of the penal provisory instruments. The nature of the custody is a restriction of personal freedom based on a need to ensure people for acts of prosecution. The emphasis is set on the main principles which drive this juridical institute.

The third chapter follows constitutional and international contexts of custody. The basis for the protection of the personal freedom is stated in the Constitution of the Czech Republic and in the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. The international framework for the protection of personal freedom is to be found in the European Convention on Human Rights and in the International Covenant on Civil and Political Rights.

The fourth chapter is dedicated to the reasons for custody. An accused can be put in custody if there are reasonable grounds for believing that he will attempt escape, affect witnesses, expert witnesses or codefendants or that he will continue committing a crime or perpetrate a further crime. Per these three situations we distinguish three types of custody - runaway custody, collusive custody and preventive custody. Basic conditions necessary for taking an accused into custody and stricter reasons for custody are also contained in this chapter.

The fifth chapter is focused on the instruments substituting custody. These instruments involve a written promise, a bail, supervising by probation officers and a guarantee of citizens' interest association.

The sixth chapter contains the specificity of enactments relating to adolescents and custody in relation to the legal acts with foreign countries.

Klíčová slova

Vazba, vazební důvody, materiální vazební právo.

Key words

Custody, the reasons for custody, material custodial law.